4/15

Czasopis

Białoruskie pismo społeczno-kulturalne, poświęcone zagadnieniom współczesności, historii, literatury i sztuki, miejsca człowieka w świecie.

Nr 4 (285). Красавік – kwiecień 2015. http://czasopis.pl ■ *Cena 5 zł* (w tym 5% VAT)

Віктар Дудкевіч праславіўся як стваральнік-рэканструктар драўлянага ровара. Таксама малюе карціны, стварае жартоўныя рысункі на аснове беларускіх прыказак, адраджае... *(стар. 51)*

Шаноўныя Чытачы, Супрацоўнікі, Сябры!

Жадаем Вам спакойных, вясёлых і сямейных Велікодных Сьвятаў. Хай гэты сьвяточны час напоўніць Вашы сэрцы радасьцю, аптымізмам, а нашу грамадзкасьць – верай у лепшую будучыню.

Рэдакцыя

W numerze:

Pani Halina Matejczuk z Gródka 20 marca skończyła 82 lata. I choć to nieokrągłe urodziny, to jednak wyjątkowo ważne. Tomasz Wiśniewski zrealizował o niej film pt. „Konsul... (str. 14)

Плён ягоных апошніх гадоў – тысячы рысункаў. Выдаў паўсотні папак – ад «1200-годдзе горада Лаймена», «Цехановец», «Сямятычы», «Драгічынскага дыяцэзія»... (str. 53)

Fot. na okładce Magdalena Pietruk

Юрка Хмялеўскі

Ад Рэдактара. Вясна заўсёды прыносіць з сабою не толькі ажыўленне і росквіт прыроды, але і дае штуршок людзям да працы, а нават натхняе да новых ідэй. Таму нашы продкі, калі толькі пачынаў таяць снег, з нецярплівасцю чакалі змены пары году. Мелі даволі холаду ды голаду, які напрадвесні заглядаў пад стрэхі амаль кожнай хаты.

У Беларусі калісь паўсюдны быў звычай „гукання вясны", па сёння захаваўся ён там у народнай абраднасці. Цяпер, праўда, гэта ўжо толькі фальклор, прытым няма ў ім нават кроплі аўтэнтыкі. Гэта проста гульня, і то вельмі вясёлая ды надзвычай каляровая (выканаўцы адыгрываюць сцэнкі ў народнай беларускай вопратцы, хаця, на жаль, не надта ўжо сапраўднай).

Канец зімы беларусы, таксама ў нас на Беласточчыне, абвяшчалі ўжо перад пачаткам Вялікага посту, на Масленіцу. У гэтым годзе паспрабаваў і я ўспомніць такую традыцыю і наладзіць адмысловую вечарыну ў Доме культуры ў Гарадку як яго дырэктар. Прыгожае мерапрыемства звялося, аднак, да канцэрта беларускіх песень у выкананні мясовых калектываў, якіх тут надта шмат. Даўнюю Масленіцу прыпаміналі толькі адмысловыя ласункі, якія крыху нагадвалі бліны. Распытваючы ў пажылых жыхароў Гарадоччыны, ці ў наваколлі штосьці такое калісь спраўлялі, не пачуў я ад нікога, што быў такі звычай – Масленіца. – Былі „запускі", – распавяла мне адна бабулька. Удакладняла, што ў кожнай вёсцы людзі збіраліся ў нейкай хаце, зносілі закуску ды гарэлку, і ўвесь вечар бяседавалі, спявалі, танцавалі.

Такі аповед паўтарыў я для радыё. Мая амаль 80-гадовая матуля, калі пачула ў перадачы маё выказванне, абурылася, што паўтараю няпраўду. – Як жа не было ў нас Масленіцы, калі была, сама добра помню, – рашуча мне сказала. Тады я глыбока задумаўся ды цьмяна ўспомніў сваё дзяцінства ў падкрынкаўскім Паўднёвым Востраве. І сапраўды, як за імглою прыгадаў сябе, што штосьці такое ў нашай вёсцы адбывалася. Запускі, менавіта. У апошні тыдзень перад Вялікім постам збіраліся разам сужонствы – абавязкова мужы з жонкамі – ды пры чарцы і скварцы да поўначы весяліліся. Не надта перасцярагалі не есці мяса, забароненага ўжо ў той тыдзень царквою.

– Гэта так спрадвеку „Валосю" ў нас спраўлялі, – удакладніла матуля, якая родам з недалёкай падсакольскай ужо Слоі. Расказала мне таксама, што ў той дзень абавязкова трэба было з'ездзіць у мястэчка на рынак. У нашым выпадку – у Крынкі. Лічылася гэта гарантыяй добрага сёлетняга ўраджаю лёну. А лён быў жа калісь проста неабходны – для саматробнай вопраткі. Ніхто тады „гатовага" не купляў. Нагавіцы (па-востраўску – ганавіцы), кашулі, спадніцы шылі з ільнянага палатна. Яго выраб быў даволі складаны і надта працаёмкі. І яшчэ на Каляду варажылі, выцягваючы з-пад абруска валаскі сена. Калі трапіліся доўгія, лічылася, што лён абавязкова вырасце высокі.

„Валося" безумоўна мела яшчэ дахрысціянскі радавод. Кажуць, што быў такі язычніцкі бог Волас – апекун хатняй жывёлы. Сёння гэта ўжо проста як байка. Але якая ж прыгожая, праўда?

Часта задумоўваюся, ці не зашмат месца прысвячаем у Часопісе менавіта мінуўшчыне. Сапраўды, трэба нам перадусім пісаць пра нашу сучаснасць і больш думаць пра будучыню. Толькі тады нашае выданне будзе свежым, актуальным. І тут мой заклік да аўтараў, каб падбіралі як мага больш сучасных тэмаў.

Хаця гісторыя, зразумела, надта важная для нашай беларускай тоеснасці. Калі не будзем памятаць пра мінулыя падзеі і багацце нашай спадчыны і культуры, проста адарвемся ад сваіх каранёў.

З кожным годам штораз меней і меней пасярод нас жывых сведкаў бурлівага дваццатага стагоддзя. А гэта яно вызначыла ў значнай ступені сённяшні стан нацыянальнай свядомасці беларускай мяншыні на Беласточчыне. І хаця вырасла ўжо новае пакаленне, для якога мінулы век гэта цалкам ужо менавіта гісторыя, то тыя выток нашай тоеснасці абавязкова трэба захаваць у нашай агульнай памяці. Таксама, каб дацаніць уклад у беларускую справу нашых выдатных дзеячаў і стваральнікаў беларускай культуры, большасць жыцця якіх прайшла менавіта ў мінулым стагоддзі. Да такіх вельмі заслужаных асоб належыць наш паэт Віктар Швед, які напрыканцы сакавіка адзначыў свой прыгожы юбілей 90-годдзя. Арганізатары ўрачыстасці, якіх тут пералічаць не буду (пішам пра гэта ў іншым месцы), справілі юбіляру

сапраўды вялікае свята. Безумоўна, Віктар Швед на гэта заслужыў. Яго вялікі ўклад у літаратуру і мацаванне шматкультурнай, галоўным чынам беларускай, тоеснасці нашага рэгіёну ў сваіх прамовах ды віншаваннях падкрэслівалі ўсе выступоўцы. А прыбыло вельмі шмат важных асоб – прадстаўнікі ўлады ды розных устаноў, ну і, вядома, тлумна сышлося і нашае беларускае асяроддзе. Сам бэнефіс, які з пачастункам доўжыўся да амаль чатырох гадзін, меў надта сур'ёзны характар, толькі зрэдку хтосьці пажартаваў, сказаў нейкі жарт. Ну, але гэта зразумелае, паколькі на ўрачыстасці сабраліся людзі ў сярэднім ды сталым узросце, не ўлічваючы жменькі вучняў. На гэтым фоне, помню, арганізаваны мною некалькі гадоў таму ў Крынках бенэфіс Сакрата Яновіча быў значна весялейшы. Ну, але і юбіляр быў малодшы тады на пятнаццаць гадоў чымсьці цяпер Віктар Швед.

Калі гляджу назад на сваё жыццё, заўважаю што менавіта вавесну браўся я за нейкія новыя ініцыятывы. Так было 25 гадоў таму, калі ў красавіку 1990 г. з сябрамі выпусцілі мы ў свет першы – тады яшчэ сігнальны – нумар Часопіса. Ніхто з нас нават не думаў, што заснавалі выданне, якоеператрывае чвэрць стагоддзя. Былі амаль упэўнены, што наша выдавецкая прыгода скончыцца на пару нумарах. А тое, што я стану галоўным рэдактарам і буду ім звыш дваццаці гадоў мне нават не снілася. Я ўдзячны лёсу, што дазволіў мне на гэта, бо Часопіс гэта проста частка майго жыцця.

Зноў шэсць гадоў таму назад, таксама падвесну, стаў я яшчэ і дырэктарам Дому культуры ў Гарадку, як таксама з 1995 г. галоўным рэдактарам Гарадоцкіх навін. На працягу дваццаці гадоў навучыўся я тут і працы-дзейнасці ў самаўрадзе. І вось нечакана для мяне самога ў канцы лютага бургомістр суседняга Міхалова запрапанаваў, каб стаў я яго намеснікам. Я прыняў гэту пасаду перадусім таму, што нехта заўважыў мой самаўрадавы і грамадскі досвед, у тым ліку і на беларускай ніве, дзякуючы чаму маю магчымасць пакарыстацца сваймі ведамі на практыцы на адказнай пасадзе ў блізкай мне Міхалоўскай гміне – не так далёкай зноў ад маёй роднай Крыншчыны.

І паколькі няма нікога, хто мог бы цяпер пераняць ад мяне рэдагаванне Часопіса, надалей – прынамсі нейкі час – буду, па-за асноўнай працай, яшчэ гэта рабіць. ■

Tamara Bołdak-Janowska

Biaru ciabie, Wiktar. 1. Wiktor Łukaszewicz przysłał mi list z wierszami. Z trudem znalazł adres, „bo nikt nie chciał dać”. Dobrze, że jednak ktoś dał ten mój adres. List napisał ręcznie po białorusku, „na łacincy”. Najpierw przeczytałam mylnie, że to na radzimcy. I ten zwrot, pomylony, na radzimcy – bardzo mi się spodobał. Może weźmy go sobie? Jeśli zapisujemy nasze słowa alfabetem polskim, pisownią polską, najbliższą nam, to śmiało możemy powiedzieć: piszam na radzimcy. Radzimka. Czy to słowo podoba się wam? Wiktor to mój kolega szkolny, trochę starszy ode mnie. Nie widzieliśmy się od kilkudziesięciu lat. Jego dom to był kolejowy dom pod Zubkami, zwany u nas koszarką. Moja koszarka znajdowała się za wszystkimi wioskami, niedaleko granicy. Za nami nikt już nie mieszkał. Kaniec świeta. Tory, koszarki, granica. Tak kiedyś było. Po tych torach jeździły pociągi, osobowe i towarowe. Wielokrotnie o tym pisałam. Wkrótce tory znikną. Już znikają. Zżera je olbrzymiejąca roślinność. Jak szybko! I to jest dość straszne. Mój świat znika. Znika to, co mnie kształ-

towało. To takie podwójne nasze znikanie: my się starzejemy, a więc znikamy, ale w warunkach, gdy znika nasz świat. Znika bezpowrotnie. Nic nowego budującego nie powstanie na znikających torach. Gdzieś tam obok powstają trasy, markety, banki i globalizująca okazała reszta, ale tam, gdzie żyliśmy, mamy jedno wielkie znikanie. I co więcej – mamy wymianę ludzi. Wnukowie sprzedają nasze odrestaurowane chaty ludziom, którzy nie mają naszej pamięci.

List Wiktora bardzo mnie wzruszył. Niemal zapłakałam. Ale o tym wzruszeniu opowiem kiedy indziej.

Ten list wyzwał we mnie szereg wspomnień ze szkoły. Nie wiedziałam, że koledzy aż tak podziwiali moją tatarską urodę, że zazdrościli *czarawiczkaŭ* i *szkarpetkaŭ*, *kapialusikaŭ* i tego, że się „pilnie uczyłam", a potem studiowałam. Ach, koledzy. Ja się w ogóle nie uczyłam. Było tak, że podręczniki do pierwszej klasy szkoły podstawowej przeczytałam w ciągu jednego dnia i potem już mnie nudziły lekcje z nauczycielami, spacerującymi strona po stronie po przeczytanych przeze mnie podręcznikach. W następnych klasach było tak samo: przeczytałam podręczniki w ciągu jednego dnia i dalej była tylko nuda przerabiania tego, co już znałam. Zamiast starannie pisać – bazgrałam, aby szybciej. Czytać umiałam jeszcze przed pójściem do szkoły, ale czytałam tylko druk. Wtedy uczono nas najpierw ręcznego pisma, potem druku. Uczono nas kaligrafii, ale ja wciąż bazgrałam. Tylko od czasu do czasu przykładałam się do kaligrafii. Do dziś mam pismo bardzo niestaranne.

Lekcji uczyłam się tylko wtedy, kiedy miałam być odpytywana, a ja zawsze czułam, kiedy to nastąpi. Podobnie było z kartkówkami i sprawdzianami. Uczyłam się wybiórczo tylko do nich. Miałam dobre stopnie w szkole podstawowej, ale w liceum już nie. W liceum jednak radziłam sobie, znowu wybiórczo przygotowując się do kartkówek i sprawdzianów, ale przede wszystkim do specjalnego odpytywania przed okresem, żeby poprawić stopień, a tak było zawsze. Zawsze poprawiałam stopnie przed okresem. Właściwie sumiennie i systematycznie zaczęłam się uczyć dopiero w klasie maturalnej, a potem na studiach. Mam luki wykształceniu, jeśli chodzi na przykład o geografię czy historię, ale i o inne przedmioty. Wiedza szkolna była mi nieprzydatna – intuicyjnie to czułam. I teraz zdaje sobie sprawę, że ta moja nastoletnia intuicja tylko w części nie zawiodła. Wiedza szkolna wtedy była nieinteresująco wykładana, a nauczyciele byli surowi, oschli i niemal się nad nami znęcali. Wrzeszczeli, targali za włosy i ucho, szydzili, poniżali, lekceważyli. Uczeń bał się, że zostanie złajany za jakieś pytanie. Bał się pytać. Podręczniki w liceum były nieinteresujące, suche, nudne, obce. Nie rozbudzały zainteresowań. Zainteresowanie sferą kultury, sztuki, polskiej i światowej, rozbudzała w moim liceum rusycystka. Tak! Rusycystka. Jej zawdzięczam udział w kulturze już w wieku trzynastu lat. Miałam trzynaście lat, kiedy znalazłam się w LO. Wcześniej ojciec kupował mi bardzo dużo książek dla dzieci. I w domu było trochę książek z biblioteki po dziadkach. Cyrylicy wyuczyłam się sama i szybko w wieku przedszkolnym, tej rosyjskiej i tej białoruskiej. To już opisywałam. W domu pełno było nut, bo ojciec grał w orkiestrze weselnej i ja te nuty w dzieciństwie przedszkolnym godzinami studiowałam. W wieku przedszkolnym grałam na akordeonie – ojciec mnie uczył. To też już opisywałam. Przestałam grać, kiedy byłam w siódmej klasie szkoły podstawowej. Miałam słuch gorszy niż ojciec. Choć moja rodzina była robotnicza, to wyniosłam z niej inteligenckie podstawy. To było cenne, ale powodowało moją ucieczkę od tego, co było przymusem.

Wiedzy szkolnej nie chłonęłam, bo była przymusem.

Tak więc wiedzę istotną dla mnie, humanistyczną, tak w nowym wieku lekceważoną, zdobywałam poprzez czytanie wybitnej literatury, dzieł filozoficznych, jeszcze w liceum, poprzez chodzenie na wystawy, do kina i teatru. Były wtedy wybitne filmy, wybitne spektakle i wybitne wystawy. Do kina chodziłam niemal codziennie. Uczestnictwo w kulturze było dla mnie rajem – bilety były tanie. Literatura, kino, teatr. To nie stanowiło dla mnie rozrywki, bo wtedy rozrywka była w kabaretach, zresztą wybitnych, i na ostatnich stronach gazet i pism, gdzie umieszczano rysunki satyryczne i dowcipy, nie zawsze najwyższego lotu. Nie interesowała mnie wtedy tzw. muzyka młodzieżowa, ówczesny łomot. I dziś nie biorę w tym udziału. Do dziś uznaję za stratę uczestnictwo w kulturze, rozumianej jedynie jako rozrywka. Co więcej – bardzo drażnią mnie pisarze, tworzący puste nudne potworki rozrywkowe zamiast dzieła pełnego intelektualnego dowcipu. Intelektualnego dowcipu, poczucia humoru nie mylę z pustą rozrywką. Nie lubię książek śmiertelnie poważnych z lamentacjami, pouczeniami i lekcjami. Jeśli autor nie ma tego, to go nie czytam. Ludzi z takim rodowodem jak mój łączy dowcip, poczucie humoru, ale nie jest to puste, pozbawione myślenia. Po tym się poznajemy. Kto umie się śmiać ironicznie, autoironicznie, szyderczo, zjadliwie, znaczy jest swój. To nasz człowiek. Jak tylko ktoś poucza, lamentuje, łzawi, a ponadto pomiędzy tym wszystkim płodzi niesmaczne płaskie dowcipy, to nie jest to nasz człowiek.

No więc jestem samoukiem w dziedzinach, które mnie już wtedy interesowały. A że *czarawiczki*, *szkarpietki*, *banciki* i *kapialusiki* w ilości nadmiernej? Tak. Bo byłam jedynaczką. Wiktor pisze, że inne dzieci miały „o wiele, wiele gorzej", że nawet *szkarpietak* nie miały. Pisze, że dla innych dzieci były *tolki hanuczy*, i to *śmiardziaczyje*. Pisze o naszym życiu, zrujnowanym przez wojny. To prawda. Ciężko było żyć, kiedy obie wojny z ubiegłego wieku zabrały nam dosłownie

wszystko. Mojej rodzinie też. Pod względem finansowym mam znacznie gorzej, niż moi dziadkowie. Co za smutna konstatacja.

Szkarpietki, rajstopy, *rukawiczki z palcami* i *biez palcaŭ*, *swetry* i *szapaczki wiazała mnie maci z bie-łaj woŭny.* Moja ciotka, siostra matki od dawna mieszkała w Białymstoku i ona też wiązała mi na drutach *modnyja szapaczki i rukawiczki, kuplała mnie modnyja sukienki. Umieła dobro szyć i czasto sama dla minie szyła fartuszki i sukienaczki. Tak zusim wiasiało i dla minie ni było*. Zwłaszcza na studiach. Stypendia były bardzo niskie, 30 zł. Pracowałam, udzielając korepetycji. Sama nauczyłam się szyć, kiedy miałam trzynaście lat. *A wiazać maci mnie nawuczyła*. Przez całe swoje życie sama szyłam sobie stroje. Robiłam na drutach swetry sobie i znajomym.

Dziś przytoczę jeden z wierszy, przysłanych mi przez Wiktora, pisany na radzimcy. Bierzmy to słowo, choć jest pomyłką, choć to ja je bezwiednie wymyśliłam. Wiersz jest uzupełnieniem mego szkicu o naszych słowach, kiedy wspomniałam o zwrocie „zakałoli parasia”, ale nie wnikałam dostatecznie w treść tego zwrotu. I Wiktor arcydzielnie mnie zastąpił! *My kałoli nie tolki parasia, ali i parszuka. Abo świniu*. Wiktor: „Piszu, jak umieju, fonetycznie, biez gramatyki”.

Biaru Ciabie, Wiktar, i biez gramatyk. Papraŭlu, ale krychu. Bo tekst to autentyk i bardzo żywiołowy, i ze słowami, których nie znałam. Wyrazisty. Jakbym czytała Grassa, kiedy opisał w wierszu proces przyrządzania *zylcy* (galarety) ze świńskiej głowy, a dokonał tego w sposób jaskrawo naturalistyczny. Wiktor też jest w swoim wierszu jaskrawo naturalistyczny.

Teraz już tylko cytuję Wiktora, z lekką korektą:

Baćki ŭziali świniu zabili,
maci i dzieci jaje smalili,
pakończyć myci nie uśpieli,
a dzieci świni wuszy zjeli.

Uczyli, dzie serco mieło byci,
jak kiszki wypuścić i myci,
czom cycki świnie abcinali
a kiszki, abstyŭszy, szlichtawali,

szto trebo łycz dawać da sałtysona,
dzie kutnia kiszka, dzie prapona,
dzie lohki, piaczonka i kasa,
z czaho ta budzia kaŭbasa.

Była słanina, było i sało,
u pleŭku krucili jaho ni mało.
Kumpiak u cebry zasalili,
nożki abrezali i pamyli.

Kab nożki byli biez pazuroŭ,
czom wycirali z miasa kroŭ,
dzie byŭ kindziuk, nu a dzie posik
i tak uczyli nas pa trosi.

Czom juszku trebo pasalić,
a miaso kroić, nie krucić,
szto da kaszanki iduć poczki,
czom dla sabaki addać woczki.

Zastawić miaso, kab astyło,
ni jeść ad razu, bo jak myło,
czom kinuć żoŭć na dach za płot
kab ni schwaciŭ jaje nasz kot.

Kab pachło miaso czasnykom.
A jeść ta budziam my patom.
Heta pa prostu było na świato.
I biedna było, ni bahato.

No tak. A ja, jedynaczka, obżerałam się szynkami przez cały rok. Teraz mam stały post. Nie okazałam się osobą życiowo zaradną, która zgromadzi sobie na starość majątek i będzie rentierką.

Wiktor dodał do wiersza cenne uzupełnienie: *Jak kałoli parasia i smalili, ta baćko abcinaŭ świnie cycki i kazaŭ niaści za stadołu, i tam wykinuć, tady stadoła ni zharyć. A woczy addawali sabaczcy, kab lepiaj pilnawała chatu. Żoŭć wykidali na dach za płot – sarokam, kab swai katy ni pazdychali, jak jaje zjadziać. A toj puzyr (balonik) heta* posik (pęcherz moczowy).

Nie znałam słowa „posik”.

Nie znałam też tych rytuałów ludowych, o których pisze Wiktor. Moi rodzice nie żyli życiem chłopskim. Mieć kolejowe gospodarstwo to nie to samo, co mieć normalne, wiejskie. Żyliśmy poza wiejskim zwartym kolektywem. Nie braliśmy udziału w kontynuowaniu wiekowych ludowych rytuałów. *Ali heta ŭsio tak majo, jak i twajo* – pisze Wiktor.

Tak heta i majo. Dziakuj za twai słowy ab nas. ■

Minął miesiąc

W regionie. 28 lutego z wizytą w Białymstoku gościł prezydent Bronisław Komorowski. Podczas swojego wystąpienia podkreślał potrzebę polsko-białoruskiego zbliżenia. Jako jeden z jego ważnych elementów określił m.in. kwestię małego ruchu granicznego, czy ruchu bezwizowego, która czeka w zawieszeniu od kilku lat. Prezydent Komorowski wyraził nadzieję, że procesy, które można zaobserwować, będą skłaniały Białoruś do szukania politycznego zbliżenia ze światem zachodnim. *Czyt na str. 7*

28 lutego w budynku kampusu Uniwersytetu w Białymstoku odbyła się I Międzynarodowa Olimpiada Matematyczna Online dla uczniów z Białorusi i Polski. W olimpiadzie wzięło udział 40 uczniów z sześciu liceów z Białegostoku i około setki z Białorusi (rejon brzeski). Uczestnicy olimpiady komunikowali się ze sobą za pomocą internetowej telekonferencji, po czym w tym samym czasie rozwiązywali identyczne zadania – po trzy przygotowane przez polskich i białoruskich organizatorów. Ze strony białoruskiej organizatorem olimpiady była Katedra Metodyki Naucza-

Nasi w komitecie poparcia Bronisława Komorowskiego

Ubiegający się o reelekcję prezydent RP Bronisław Komorowski w ramach swej kampanii już dwukrotnie odwiedził nasz region. Pod koniec lutego przyjechał do Białegostoku, gdzie w centrum miasta na Rynku Kościuszki został mu przedstawiony regionalny komitet poparcia z Podlasia. Znaleźli się w nich także przedstawiciele zamieszkujących województwo mniejszości narodowych – reprezentujący Litwinów wójt Puńska Witold Liszkowski, Bronisław Talkowski oraz Dżenneta i Mirosław Bogdanowiczowie ze środowiska Tatarów, Stanisław Stankiewicz z mniejszości romskiej. Z naszego środowiska na tej liście nie ma wielu znanych twarzy, poza posłem Aleksandrem Sosną. Znalazł się na niej jeszcze Jarosław Werdoni, przewodniczący okołocerkiewnego Forum Mniejszości Podlasia.

23 marca Bronkobus zawitał z kolei do Hajnówki, dokąd Bronisław Komorowski przyjechał, aby zabiegać o głosy naszej mniejszości, najliczniej zamieszkującej na tym terenie. W mieście odwiedził m.in. Muzeum Białoruskie i spotkał się z burmistrzem Jerzym Sirakiem.

nia Matematyki i Informatyki Wydziału Fizyczno-Matematycznego Brzeskiego Uniwersytetu Państwowego im. A. Puszkina, ze strony polskiej – Zakład Dydaktyki i Nowoczesnych Technologii w Kształceniu na Wydziale Matematyki i Informatyki UwB. Obie uczelnie należą do Sieci Uniwersytetów Pogranicza.

Laureatem Nagrody Literackiej Prezydenta Białegostoku im. Wiesława Kazaneckiego został w tym roku Piotr Nesterowicz za książkę „Cudowna”, opowiadającą o tzw. Cudzie Zabłudowskim. Nesterowicz przypomniał w niej historię 14-letniej Jadwigi, której w 1965 r. w Zabłudowie objawiła się Matka Boska. Opisał emocje, jakie towarzyszyły tamtym wydarzeniom, postawę władz i podległych im służb. Oprócz „Cudownej” nominowane były „Sońka” Ignacego Karpowicza i „rzeczy pospolite” Teresy Radziewicz. Uroczystość wręczenia nagrody odbyła się 6 marca w Centrum im. Ludwika Zamenhofa.

W dniach 6-8 marca na Świętej Górze Grabarce odbyło się doroczne XXXIII Modlitewne Spotkanie Maturzystów. Młodzież uczestniczyła w licznych dyskusjach i wspólnych nabożeństwach. W tym roku do monasteru przybyło ok. 150 maturzystów.

Marek Masalski, dyrektor prawosławnego ośrodka miłosierdzia Eleos, działacz Forum Mniejszości Podlasia, został doradcą prezydenta Białegostoku do spraw społecznych i mniejszości narodowych. Na specjalnym spotkaniu Masalski zapowiedział dużą aktywność przede wszystkim w drugim z wymienionych obszarów. Chce m.in. wspierać organizacje pozarządowe, zajmujące się tematyką mniejszościową, by nie miały problemów z pozyskiwaniem środków na swoje przedsięwzięcia.

Sześć padłych dzików zarażonych afrykańskim pomorem świń zostało znalezionych w gminie Gródek, w pobliżu miejscowości Bielewicze, ok. dziesięciu kilometrów od granicy polsko-białoruskiej. To 42 przypadek ASF u dzików na terytorium Polski. W sumie padłych zwierząt znaleziono około siedemdziesięciu – wszystkie w naszym województwie. W połowie marca weszła w życie uchwała sejmiku województwa podlaskiego w sprawie ograniczenia populacji dzików tam, gdzie mają miejsce przypadki ASF. Zakłada ona odstrzał do końca czerwca tego roku w sumie pół tysiąca dzików w części powiatów sokólskiego i białostockiego (gminy Kuźnica, Sokółka, Szudziałowo, Krynki, Gródek, Michałowo, Nowy Dwór, Dąbrowa Białostocka, Sidra, Janów, Czarna Białostocka, Supraśl i Wasilków). Uprawnieni do takiego odstrzału są dzierżawcy obwodów łowieckich, zrzeszeni w Polskim Związku Łowieckim, i zarządcy obwodów łowieckich.

Фота Міры Лукшы

Piotr Nesterowicz (ur. 1971) – laureat tegorocznej Nagrody Literackiej Prezydenta Białegostoku im. Wiesława Kazaneckiego, jest absolwentem wydziału organizacji i zarządzanie na Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, gdzie w 1999 r. obronił doktorat; ukończył też Polską Szkołę Reportażu. Pracował jako konsultant, kierował firmami telekomunikacyjnymi. Pisze książki, opowiadania i reportaże. Pochodzi z Orli

16 marca w Białymstoku odbyło się spotkanie delegacji przedsiębiorców i samorządowców z Grodna i Lidy z reprezentantami miasta Białystok. Rozmawiano na temat współpracy gospodarczej pomiędzy polski-

mi i białoruskimi miastami i regionami, w tym także w gronie biznesmenów z obu krajów.

W dniach 16-18 marca gościli na Podlasiu dziennikarze z Obwodu Grodzieńskiego. Odbyli szereg spotkań, podczas których poznawali sposoby promocji regionu. Porównywano doświadczenia Podlasia i Obwodu Grodzieńskiego. Dziennikarze odwiedzili wiele ważnych i znanych miejsc w naszym regionie, w tym Kruszyniany, Krynki i Villę Sokrates, Supraśl, Muzeum Wsi, Operę i Filharmonię Podlaską oraz Teatr Dramatyczny im. A. Węgierki.

19 marca w II LO w Bielsku Podlaskim odbył się centralny etap Olimpiady Języka Białoruskiego. Uczestniczyło w nim 20 najlepszych uczestników wyłonionych podczas poprzednich etapów – uczniów liceów bielskiego i hajnowskiego z dodatkową nauką języka białoruskiego.

23 marca jubileusz 90-lecia urodzin obchodził Wiktor Szwed, zasłużony dla kultury białoruskiej i polskiej poeta, publicysta i tłumacz. Jest on żywą historią białoruskiej literatury na Białostocczyźnie, członkiem Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego Białowieża od początku jego istnienia, laureatem wielu nagród i wyróżnień. Napisał ponad trzy tysiące wierszy dla dzieci i dorosłych, wydanych w dziesiątkach tomów, będących już dziś klasyką białoruskiej literatury.

PKP Polskie Linie Kolejowe podpisały umowę, dzięki której będzie możliwy remont połączenia kolejowego Polski z Białorusią. Zmodernizowa-

Wyrugować z panteonu sławy

1 marca w Polsce po raz piąty obchodzono Narodowy Dzień Żołnierzy Wyklętych. Takie święto zostało ustanowione dla uczczenia powojennego podziemia niepodległościowego, które stawiło zbrojny opór tzw. władzy ludowej. W drugiej połowie lat czterdziestych na tym tle w całym kraju trwała wręcz wojna domowa. Skrywające się po lasach oddziały, skupiające głównie byłych żołnierzy Armii Krajowej (stąd ich powszechna nazwa „akowcy”, „AK”), nie zgadzając się z nowym ustrojem politycznym, z bronią w ręku zwalczały przyczółki władzy, napadając na posterunki milicji i mordując sekretarzy Polskiej Partii Robotniczej. Dochodziło do otwartych walk z milicją i wojskiem, wysyłanych do zwalczania „band”, jak ich jednoznacznie określała nowa władza. Wśród tych „bandytów” rzeczywiście byli też wielcy bohaterowie, gotowi ponieść śmierć (i wielu poniosło) za prawdziwie wolną Polskę. Dlaczego jednak decydowali się na nierówną walkę z umacniającym się z każdym rokiem systemem komunistycznym? Głównie dlatego, że panowało powszechne przekonanie, że lada dzień wybuchnie trzecia wojna światowa, co było też elementem propagandy podziemia.

Wyczekiwanie na globalne rozstrzygnięcie wciąż się wydłużało, a walczący z „komunistami” zaczynali tracić cierpliwość i gubić sens tych walk. Niektórzy z nich rzeczywiście stali się zatem zwykłych bandytami, by pod przykrywką „wojska polskiego” napadać na niewinnych ludzi, rabując ich z dobytku.

Na naszej prawosławno-białoruskiej Białostocczyźnie było trochę inaczej. Tu w szeregach podziemia niepodległościowego prawosławnych nie było, sami katolicy. I nie tutejsi, nie licząc wspierających ich miejscowych chłopów katolików. Prawosławni Białorusini byli zaś wrogami, jako „komuniści”, choć mało kto z nich zapisał się do partii komunistycznej (PPR), a tym bardziej znalazł w strukturach władzy, ustanawianej przez towarzyszy Polaków z głębi kraju. Leśni kazali im się zatem wynosić, dając wybór: do nieba (kula w łeb), albo do raju (do ZSRR w ramach trwającej repatriacji). W atmosferze terroru i zbrodni na Białostocczyźnie dokonano w ten sposób czystki etnicznej. Najgłośniejsza zbrodnią stał się mord na ponad siedemdziesięciu mieszkańcach okolic Bielska Podlaskiego. Zginęli od kul bądź zostali spaleni żywcem w wyniku zbrodni dokonanej przez oddział dowodzony przez Romualda Rajsa „Burego”. Dziś nie wiedzieć czemu prawie się nie wspomina o setkach innych miejsc na Białostocczyźnie, w których po wojnie krwawo grasowali bandyci pokroju „Burego”.

„Należy stanowczo stwierdzić, iż zabójstwa furmanów i pacyfikacje wsi w styczniu i lutym 1946 r. nie można utożsamiać z walką o niepodległy byt państwa, gdyż nosi znamiona ludobójstwa” – uznał Instytut Pamięci Narodowej po zbadaniu tamtych wydarzeń. Mimo to autorzy tej zbrodni traktowani są dziś jak bohaterowie, jako „żołnierze wyklęci”. W połowie lutego na Mazurach w gminie Wydminy w powiecie giżyckim odbyły się uroczystości pogrzebowe ekshumowanych żołnierzy 3. Brygady Wileńskiej Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, do której należał m.in. oddział dowodzony przez „Burego”. W glorii chwały i bohaterstwa jak gdyby nigdy nic uczestniczył w nich jego syn o takim samym imieniu i nazwisku jak ojciec – Romuald Rajs.

Rodziny ofiar zbrodni o znamionach ludobójstwa sprzed prawie siedemdziesięciu lat do dziś nie doczekały się żadnych odszkodowań. A syn „Burego”, który na początku lat 90. został przez sąd wojskowy zrehabilitowany, takowe dawno otrzymał. (**wj**)

Фота Міры Лукшы

Шаноўнаму Спадару
Віктару Шведу

З нагоды знакамітага юбілею 90-годдзя

Перадаю Вам вялікі паклон, падзяку ды ўдзячнасць за створаную Вамі прыгожую і непаўторную літаратурную творчасць, мацаванне беларускай тоеснасці сярод шмат пакаленняў жыхароў нашай Беласточчыны і вечны след пакінуты Вамі на яе шматкультурнай ніве, любоў да беларускай культуры і спадчыны.

Далейшых гадоў жыцця ў здароўі і сямейнага шчасця і ўсяго найлепшага жадаю Вам ад імя свайго, таксама як галоўны рэдактар штомесячніка „Часопіс", ды Вашых сяброў і паклоннікаў з Крынскай, Гарадоцкай, а цяпер Міхалоўскай зямлі (ад імя Бурмістра Міхалова, Уадзіміра Кананьчука).

22 сакавіка 2015 г.

Юрка Хмялеўскі

ne tory o długości 60 km połączą Białystok przez Sokółkę i Kuźnicę Białostocką z białoruską granicą. Obecnie na tej linii jeździ kilkanaście pociągów pasażerskich i towarowych z prędkością ok. 60 km/h. Po zakończeniu inwestycji pociągi pojadą z prędkością do 120 km/h.

Funkcjonariusze Straży Granicznej zatrzymali na polsko-białoruskim przejściu granicznym w Bobrownikach obywatela Rosji czeczeńskiej narodowości, który wewnątrz magnetowidu usiłował przemycić ok. 600 sztuk naboi kalibru 9 mm. Sąd Rejonowy w Białymstoku wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu 37-letniego mężczyzny na okres trzech miesięcy. Za popełniony czyn grozi mu do ośmiu lat pozbawienia wolności.

W kraju. Decyzją Soboru Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z dniem 17 marca 2015 r. monaster w Ujkowicach zostaje zamknięty – poinformował portal cerkiew.pl. Dotychczasowy przełożony – archimandryta Nikodem i zastępca – ihumen Atanazy – zostali zawieszeni w czynnościach kapłańskich (suspendowani). Pozostali członkowie wspólnoty mogą złożyć wnioski o przeniesienie do innych monasterów. Decyzja taka została podjęta w reakcji na wydarzenia w monasterze – dochodziło tam do liturgicznych kontaktów z niekanonicznymi wspólnotami, szkalowania hierarchii i duchowieństwa, aktów nieposłuszeństwa wobec swojego biskupa.

22 marca w Warszawie odbył się marsz upamiętniający 97. rocznicę ogłoszenia niepodległości Białoruskiej Republiki Ludowej. Jego uczestnicy przeszli od pomnika Tadeusza Kościuszki do pomnika Adama Mickiewicza, gdzie odbył się krótki mityng.

Książka „Czasy second-hand (Koniec czerwonego człowieka)" Swietłany Aleksijewicz została nominowana do tegorocznej edycji nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego. W tej samej stawce znalazła się też „Cudowna" Piotra Nesterowicza. Nagroda zostanie przyznana 15 maja.

Funkcjonariusze lubelskiego Centralnego Biura Śledczego rozbili zorganizowaną grupę przestępczą, która przemycała z Białorusi do Polski papierosy. Policjanci zatrzymali osiem osób, w tym także lidera grupy (był nim 47-letni mieszkaniec powiatu bialskiego). W sumie przestępcy przemycili do Polski 9 milionów papierosów, narażając skarb państwa na straty w wysokości 4,5 miliona złotych.

W Republice Białoruś. 1 marca grupa opozycjonistów i niezależnych działaczy białoruskich, w tym szef Zjednoczonej Partii Obywatelskiej (ZPO) Anatol Labiedźka, uczcili pamięć zabitego opozycjonisty rosyjskiego, Borysa Niemcowa, przed ambasadą Rosji w Mińsku. Uczestnicy akcji złożyli kwiaty i zapalili znicze. – Białoruś straciła wraz z zabójstwem Borysa Niemcowa szczerego przyjaciela – oświadczył Labiedźka, którego partia w 2013 r. podpi-

Дзень Волі ў Беластоку

Фота Міры Лукшы

25 сакавіка ў дзень 97-ай гадавіны абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі ўрачыстыя святкаванні прайшлі ў беластоцкім клубе „Zmiana Klimatu”. Арганізатарамі былі: Беларускі Саюз у Рэчыпаспалітай, Беларускае Радыё Рацыя, Аб'яднанне ў карысць дзяцей і моладзі, якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА, Тыднёвік «Ніва», Беларускае Аб'яднанне Студэнтаў, Беларускае Гістарычнае Таварыства.

Старшыня Беларускага Саюза ў Рэчыпаспалітай у сваёй прамове сказаў м.інш.: „Святкуючы 97-ыя ўгодкі Беларускай Народнай Рэспублікі, мусім мець не ўвазе ўсе тыя сур'ёзныя выклікі, якія сталі сёння перад беларускім народам нягледзячы на месца яго пражывання. Нам, беларусам у Польшчы, гэта перш за ўсё надалей павінна быць самаарганізаванасць і карыстанне з абавязваючых еўрапейскіх і польскіх законаў, ад якіх, на жаль, часта самі адмаўляемся. І гэта наш найбольшы сорам і выклік для беларускай нацыянальнай меншасці. Але (...) жывуць яшчэ беларусы Беласточчыны, так як жыла і будзе жыць Беларусь!”.

Традыцыйна былі ўручаны букеты бел-чырвона-белых кветак асобам заслужаным у дзейнасці на беларускай ніве. У гэтым годзе кветкі атрымалі:

1. **Мікола Ваўранюк** – за шматгадовую журналісцкую дакументацыю жыцця беларускай меншасці ў Польшчы і запіс ў дакументальным кіно культурна-палітычнага жыцця Беларусі.
2. **Іаанна Троц** – за вяртанне ў беларускую прастору нашай меншасці тэатральнай пастаноўкі на высокім мастацкім узроўні. За пастаноўкі з маладымі людзьмі спектакляў на беларускай мове і яе падляшскіх дыялектах.
3. **Тамаш Ціханюк** – дырэктар беларускага музея ў Гайнаўцы. За тое, што негледзячы на ўсялякія цяжкасці жыхарам Гайнаўшчыны стараецца паказваць розныя формы і аспекты мінулай і сучаснай беларускай культуры.

У час святкаванняў прайшоў канцэрт Vinsenta (на здымку), выступіў таксама дзіцячы калектыў з Беластока „Баламуткі”.

Тры дні раней, у нядзелю 22 сакавіка, у царкве Агія Сафія быў адслужаны святочны малебен за беларускі народ з гімнам „Магутны Божа”.

sała z Niemcowem porozumienie o współpracy.

Białoruscy filmowcy odmówili współpracy z rosyjskim aktorem Michaiłem Poreczenkowem, który podczas swojej wizyty w październiku ub.r. na donieckim lotnisku oddał serię z karabinu maszynowego w stronę ukraińskich pozycji. Poreczenkow miał zagrać rolę enkawudzisty w kręconym na terytorium Białorusi filmie, dziejącym się w 1943 r. w Polsce. Jednak pracownicy białoruskiego studia Biełaruśfilm pisemnie odmówili współpracy z rosyjskim artystą, za którym ukraińskie władze wysłały międzynarodowy list gończy. Również białoruski hotel odmówił zakwaterowania aktora, obawiając się popsucia swej reputacji.

Białoruś wstrzymała od marca dostawy produktów naftowych do Rosji. Przedstawiciele koncernu Biełnieftiechim swoją decyzję uzasadniają koniecznością zbadania rentowności prowadzonych dostaw. Eksport produktów naftowych do Rosji przestał się Białorusi opłacać z powodu dewaluacji rosyjskiego rubla. Warto przypomnieć jednak, iż dostawy produktów naftowych są jednym z warunków otrzymywania przez Białoruś rosyjskiej ropy.

Od 1 marca wprowadzono w Białorusi obowiązek certyfikacji towarów sprowadzanych z zagranicy. Krok ten ma zabezpieczyć rodzime białoruskie firmy, które przegrywają konkurencję z prywatnymi handlarzami. Zdaniem prezydenta Łukaszenki m.in. z tego powodu znika praktycznie białoruski przemysł lekki. – Należy zmierzać do cywilizowanej postaci handlu. To nienormalne, gdy przywozimy towar bez dokumentów, w torbach – grzmiał Łukaszenka na spotkaniu z kupcami. – Zarówno państwowy, jak i prywatny biznes powinny być przejrzyste. Musimy stworzyć równe warunki dla wszystkich – tłumaczył białoruski prezydent.

5 marca w Mińsku odbyło się pierwsze posiedzenie społecznego trybunału ds. zbrodni stalinizmu w Białorusi, skupiającego m.in. historyków i działaczy społecznych. Jego celem jest utrwalenie w społeczeństwie wiedzy o represjach. Pierwsze posiedzenie było poświęcone represjom sowieckim w Zachodniej Białorusi, m.in. białoruskiej liście katyńskiej.

9 marca prezydent Łukaszenka podpisał dekret, zezwalający obywatelom obcych państw na wjeżdżanie na teren parku narodowego Puszcza Białowieska bez wizy i przebywanie tam do trzech dni. Podstawą do bezwizowego wjazdu i wyjazdu z Białorusi, jak również przebywania na terenie Puszczy Białowieskiej, będzie dokument przyznający cudzoziemcowi prawo do odwiedzenia parku narodowego. Rada Ministrów ma w ciągu trzech miesięcy zatwierdzić jego wzór. „Dekret przyjęto, aby zwiększyć efektywność wykorzystania obiektów infrastruktury turystycznej w Puszczy Białowieskiej oraz rozwinąć turystykę transgraniczną" – poinformowała państwowa agencja prasowa BiełTA. Granicę można będzie przekraczać na przejściu Białowieża-Piererow (tylko rowerem lub pieszo).

Z oficjalną wizytą w Mińsku gościł szef północnokoreańskiego MSZ Ri Su-Jong. W sferze gospodarki Białoruś pozostaje jednym z niewielu krajów w Europie współpracujących z dyktatorskim reżimem Korei Północnej. Białoruś dostarcza Koreańczykom traktory i inne urządzenia rolnicze. Minister spraw zagranicznych Białorusi Uładzimir Makiej otrzymał zaproszenie do złożenia wizyty w Korei Północnej.

Od 10 marca Państwowy Komitet Celny Białorusi wprowadził dalsze ograniczenia na wwóz towarów z zagranicy przez osoby fizyczne dla celów prywatnych. I tak np. osoby fizyczne będą mogły wwieźć bez cła w ciągu trzech lat kalendarzowych w celu osobistego użytku najwyżej po jednym egzemplarzu licznych kategorii towarów, m.in. płytę gazową lub elektryczną, wyciąg kuchenny, mikrofalówkę, lodówkę, pralkę, odkurzacz, telewizor, komputer, maszynę do szycia, kabinę prysznicową czy muszlę klozetową albo wózek dziecięcy. Poprzednio Państwowy Komitet Celny ograniczył ilość towarów wwożonych z zagranicy do użytku osobistego w sierpniu ubiegłego roku.

14 marca z oficjalną wizytą w Mińsku gościł watykański sekretarz stanu kardynał Pietro Parolin. Spotkał się z prezydentem Aleksandrem Łukaszenką, szefem białoruskiej dyplomacji Uładzimirem Makiejem oraz zwierzchnikiem Cerkwi prawosławnej w Białorusi metropolitą Pawłem. Wziął też udział w uroczystości położenia kamienia węgielnego pod budowę nowej nuncjatury w Mińsku. Kardynał otrzymał oficjalne zaproszenia dla papieża do odwiedzenia Białorusi.

15 marca szef władz mińskich Andrej Szorc ogłosił miesięczny czyn społeczny, który potrwa do 15 kwietnia. W tym okresie o stan swoich terenów powinny zadbać przedsiębiorstwa, instytucje, obiekty handlowe i mieszkalne, szpitale oraz placówki edukacyjne. W ramach czynu społecznego mają być także naprawiane dziury drogowe. Czyn społeczny jest regularną praktyką w Białorusi. Co jakiś czas odbywają się w soboty ogólnokrajowe prace społeczne nazywane „subotnikiem" – w kwietniu ub.r. wzięło w nim udział aż 3 mln osób.

16 marca przedstawiciel Międzynarodowego Funduszu Walutowego w Białorusi oświadczył, iż należy przeprowadzić szereg głębokich reform strukturalnych, aby kraj ten mógł realizować nowy program. Pakiet reform powinien obejmować przejście na elastyczny kurs wymiany rubla białoruskiego, wprowadzenie surowej polityki makroekonomicznej oraz przeprowadzenie śmiałych reform strukturalnych. Szef misji MFW w Mińsku podkreślił, iż konieczna jest liberalizacja cen, w tym plan szybkiego podniesienia cen usług komunalnych i transportu do poziomu, gdy będą w pełni pokrywać koszty, jak również prywatyzacja w sektorze przedsiębiorstw oraz bankowości.

18 marca sąd w Mińsku skazał na karę pięciu lat ograniczenia wolności byłego wiceministra energetyki Białorusi Eduarda Taupianca za nadużycie władzy i bezprawne działanie na korzyść rosyjskiej firmy. Zakazano mu także zajmowania kierowniczych stanowisk przez pięć lat. Taupianiec został uznany za winnego przekroczenia uprawnień służbowych przy przeprowadzaniu modernizacji elektrowni w Berezie w obwodzie brzeskim. Podczas śledztwa ustalono, że prowadził on lobbing na rzecz rosyjskiej firmy ze szkodą dla przedsiębiorstw białoruskich.

19 i 20 marca z wizytą w Mińsku przebywała p.o. dyrektora Departamentu Wschodniego MSZ Małgorzata Twardowska. Uczestniczyła ona m.in. w rozmowach pełnomocników ds. Partnerstwa Wschodniego siedmiu państw UE z wiceminister spraw zagranicznych Białorusi Jeleną Kupczyną. Podczas konferencji prasowej Twardowska wypowiedziała się pozytywnie o wzroście intensywności polsko-białoruskich kontaktów, w tym w kwestiach współpracy transgranicznej oraz działalności polsko-białoruskiej komisji gospodarczej. Zwróciła jednak uwagę na wciąż drażliwe, nierozwiązane sprawy, np. dotyczące sytuacji polskiej mniejszości w Białorusi.

Degustacja placka ziemniaczanego o rekordowej średnicy dwóch metrów była 21 marca punktem kulminacyjnym obchodów pierwszego dnia wiosny w rejonie stołpeckim w obwodzie

mińskim. Do przygotowania rekordowego placka zużyto 30 kg ziemniaków, 6 kg mąki i 60 jajek. Praca nad nim trwała aż 5 godzin. Wykonawcy zamierzają zgłosić swoje dzieło do Księgi rekordów Guinnessa.

Opozycyjna Partia BNF skierowała do władz Białorusi postulaty wzmocnienia kontroli nad rosyjskimi darczyńcami i fundacjami. Uczyniła to w ramach konsultacji społecznych w związku z planowaną reformą procedur otrzymywania i wykorzystywania pomocy zagranicznej. Partia BNF przypomniała, że prorosyjskie organizacje na Ukrainie „stały się podporą dla separatystów", dlatego proponuje usunąć z ustawodawstwa normy, zgodnie z którymi działalność rosyjskich darczyńców wyłączona jest z ogólnych zasad i ograniczeń, obowiązujących wszystkie fundacje zagraniczne i międzynarodowe.

Spektakl „Shakespeare" Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku zaprezentowano na Międzynarodowym Młodzieżowym Forum Teatralnym M@RT KONTAKT w Mohylewie. Festiwal odbył się w dniach 21-27 marca. Blisko dwadzieścia spektakli zaprezentowały teatry z Białorusi, Polski, Rosji, Ukrainy, Estonii, Anglii i Niemiec. M@RT KONTAKT to jeden z najbardziej znanych i prestiżowych międzynarodowych festiwali teatralnych w Białorusi.

Niezależny Białoruski Instytut Badań Strategicznych (BISS) ogłosił raport w sprawie politycznych i gospodarczych korzyści, które władzom Białorusi przynosi kryzys ukraiński. Podaje m.in. przykład energii elektrycznej. Jeszcze w październiku ubiegłego roku Ukraina, która była tradycyjnie eksporterem energii elektrycznej do Białorusi, wstrzymała jej dostawy z powodu deficytu wynikającego z problemów w przemyśle węglowym na skutek wojny w Donbasie, Kijów zaś wyraził zainteresowanie importem energii elektrycznej z Białorusi. Oprócz tego Naftohaz (ukraiński koncern gazowy) rozpatruje możliwość przetwarzania ropy Ukrnafty w rafinerii w Mozyrzu (na południu Białorusi). Ponadto w styczniu doszło do ważnego wydarzenia w dwustronnych stosunkach handlowych – Białoruś i Ukraina przeszły na rozliczenia długoterminowych kontraktów oraz dostaw produktów naftowych w hrywnach. W raporcie zaznaczono, że Białorusi zależy na utrzymaniu jednego z największych rynków zbytu swojej produkcji, jakim jest Ukraina, i „mimo poważnych problemów w ukraińskiej gospodarce spadku obrotów handlowych nie zanotowano".

Średnie wynagrodzenie w Białorusi wynosi obecnie równowartość ok. 400 dolarów – napisał niezależny tygodnik „Nasza Niwa", powołując się na dane państwowego urzędu statystycznego Biełstat. Jest to skutek dewaluacji rubla białoruskiego wobec dolara, która wyniosła od 20 grudnia ubiegłego roku 42 proc. Jeszcze we wrześniu 2014 r. 6,3 mln rubli białoruskich średniej płacy stanowiło po ówczesnym kursie równowartość mniej więcej 600 dolarów. Średnia emerytura natomiast wynosiła w lutym 2,75 mln rubli białoruskich, co w przeliczeniu daje 182 dolary (w Polsce średnia emerytura to ok. 520 dol.).

Дзень Волі ў Мінску

Фота Праваабарончага цэнтра „Вясна"

Звыш тысячы асоб 25 сакавіка падвечар прыняло ўдзел у шэсці, якое прайшло з кінатэатра «Кастрычнік» (станцыя метро «Акадэмія навук») да парку Дружбы Народаў. Прыбыло шмат маладых людзей. Уздоўж шэсця стаялі ланцугом міліцыянты, сярод іх шмат «людзей у цывільным» з камерамі. Прыбылі палітыкі – Аляксандр Мілінкевіч, Павел Севярынец, Віталь Рымашэўскі, Аляксей Янукевіч, Юрый Губарэвіч, Рыгор Кастусёў. Прысутны быў таксама пісьменнік Уладзімір Арлоў.

Арганізатары з партыі БНФ вырашылі не праводзіць запланаванага раней мітынгу ў парку Дружбы Народаў, прапануючы ўсім далей святкаваць у пабах, гуляць па горадзе.

Пасля мерапрыемства было затрымана некалькі асобаў, якіх адпусцілі без складання пратаколаў.

Zapadł kolejny wyrok śmierci w Białorusi. Skazany to 21-letni Siarhiej Iwanow, obywatel Białorusi, mieszkaniec miejscowości Reczyca (miasto w obwodzie homelskim). Uznano go za winnego zabójstwa ze szczególnym okrucieństwem, poprzedzonego bestialskim gwałtem. Proces sądowy toczył się za zamkniętymi drzwiami. Białoruś pozostaje jedynym w Europie państwem, w którym orzekana jest kara śmierci. Wyroki są wykonywane przez rozstrzelanie. O terminie egzekucji nie są informowani ani skazani, ani ich prawnicy czy rodzina, a ciało straconego nie jest zwracane jego bliskim.

Na świecie. 9 marca w 12 litewskich miastach przeprowadzono przeszukania w mieszkaniach tzw. „separatystów", którzy nawoływali do walki z Litwą oraz wypowiadali się za wystąpieniem z NATO oraz UE. Zatrzymano dziewięć osób. Według prokuratury ich działalność mogła być finansowana przez wrogie Litwie państwo. 19 marca zaś dworzec kolejowy w Wilnie otoczyła litewska policja. Funkcjonariusze litewskiej straży granicznej otrzymali informację o licznej grupie młodych mężczyzn w wieku poborowym, jadącej do Kaliningradu. Po sprawdzeniu dokumentów pociąg ruszył w kierunku Kaliningradu. Litewski minister obrony Juozas Olekas powiedział, że działania litewskich służb miały charakter zapobiegawczy.

10 marca Departament Stanu USA poinformował, że zniesione zostały sankcje wobec białoruskiego koncernu Biełorusnieft, nałożone w marcu 2011 r. za inwestowanie w irański sektor naftowy. Sankcje przestały obowiązywać 25 lutego. Oficjalny komunikat stwierdza, iż „sekretarz stanu podjął decyzję o zdjęciu z republikańskiego przedsiębiorstwa unitarnego Biełorusnieft sankcji nałożonych na mocy ustawy o sankcjach wobec Iranu z 1996 r. w związku z tym, że firma nie zajmuje się już działalnością objętą sankcjami i otrzymano gwarancje, że nie będzie zajmować się podobną działalnością w przyszłości". Białoruskie MSZ uznało ten fakt za „krok we właściwym kierunku".

10 marca Rosja wycofała się z traktatu o broni konwencjonalnej. Traktat CFE został podpisany w Paryżu w 1990 roku przez kraje NATO i państwa ówczesnego Układu Warszawskiego. Dokument określał limity kluczowych kategorii broni konwencjonalnej na terytorium od Atlantyku po Ural. Jednak od 2007 r. traktat praktycznie nie jest przestrzegany. Rosja poprosiła Białoruś, by odtąd reprezentowała jej interesy w grupie konsultacyjnej CFE.

20 marca w stolicy Kazachstanu Astanie spotkali się prezydenci trzech państw tworzących Eurazjatycką Unię Gospodarczą (EUG): Rosji – Władimir Putin, Białorusi – Aleksander Łukaszenka i Kazachstanu – Nursułtan Nazarbajew. Omawiano problemy gospodarcze, przed którymi stoją państwa EUG, w obliczu politycznego i gospodarczego kryzysu. Prezydent Putin nieoczekiwanie zaproponował rozważenie utworzenia unii walutowej. Ani białoruski, ani kazachski prezydent nie ustosunkowali się jednak do tej kwestii.

Przedstawicielstwo Patriarchatu Moskiewskiego przy Radzie Europy w Strasburgu utworzyło Centrum Monitoringu Praw i Swobód Prawosławnych Chrześcijan w Europie. Jego głównym zadaniem jest czuwanie nad przestrzeganiem praw wiernych, uczęszczających do cerkwi na całym świecie.

Najlepszym miejscem do życia wśród wielkich miast jest Wiedeń, za stolicą Austrii uplasował się szwajcarski Zurych. Trzecie miejsce na liście przyznano stolicy Nowej Zelandii Auckland. Analitycy z międzynarodowej kompanii consultingowej Mercer opracowali nowy ranking atrakcyjności miast świata. Kryterium był oferowany przez nie komfort życia. Warszawa jest w tym spisie 78., Moskwa – 167, Kijów – 176. Białoruski Mińsk trafił na pozycję nr 189. Najgorzej na świecie mieszka się obecnie w Bagdadzie, który zajął 230 i zarazem ostatnią pozycję. ■

Kto przeciw Łukaszence?

W tym roku, prawdopodobnie w listopadzie, odbędą się w Białorusi wybory prezydenckie. Słaba i rozdrobniona białoruska opozycja próbuje się zjednoczyć i wybrać wspólnego kontrkandydata, który mógłby stanąłby w szranki z Aleksandrem Łukaszenką.

Wśród pomysłów, który znajduje coraz więcej zwolenników, jest propozycja wystawienia przeciwko urzędującemu już ponad dwadzieścia lat prezydentowi kandydatury Mikoły Statkiewicza z Białoruskiej Socjaldemokratycznej Partii „Hramada". Od grudnia 2010 r., czyli od poprzednich wyborów prezydenckich, w których kandydował, przebywa w więzieniu. Został zatrzymany po brutalnie zdławionej przez siły specjalne manifestacji opozycji na Placu Niezależności i nie opuścił już celi. Skazany został na sześć lat więzienia za „organizację masowych zamieszek 19 grudnia 2010 roku".

Propozycję wystawienia kandydatury Statkiewicza poparli liderzy głównych ugrupowań opozycyjnych – Uładzimir Naiklajeu z kampanii „Mów Prawdę" (też kandydował w 2010 r.), Andrej Sannikau (inny kandydat z 2010 r., który spędził kilkanaście miesięcy w więzieniu) oraz Paweł Siewiaryniec z Białoruskiej Chrześcijańskiej Demokracji.

Jest jednak więcej niż pewne, że Mikoła Statkiewicz jako kandydat na prezydenta nie będzie zarejestrowany. Białoruski kodeks wyborczy jak wszędzie na świecie zabrania startu w wyborach osobom karanym.

Żyłam w dobrych czasach

Rozmowa z Haliną Matejczuk, emerytowanym dyplomatą z Gródka

Pani Halina Matejczuk z Gródka 20 marca skończyła 82 lata. I choć to nieokrągłe urodziny, to jednak wyjątkowo ważne. Tomasz Wiśniewski zrealizował o niej film pt. „Konsul całego PRL-u", właśnie ukazała się w druku jej autobiografia (dzięki staraniom Anny Radziukiewicz, za namową Wiery Tarasewicz). Rozmawiamy w ciepłym, przytulnym mieszkaniu Pani Haliny. Na półkach mnóstwo książek nie tylko w języku polskim, ale i białoruskim, rosyjskim, francuskim. Wiedząc, że interesuję się rękodziełem, pokazuje mi swoje piękne makatki, które zdobią ściany. Ma na sobie sweterek własnej roboty.

Dorota Sulżyk: – Czy Gródek z czasów Pani dzieciństwa, które przypadło na czas przedwojenny i wojenny, bardzo różnił się od tego dzisiejszego?

Halina Matejczuk: – Całkowicie się różnił. Nie było bloków, nie było asfaltowej jezdni, tylko bruk. Poza tym zmienił się narodowościowo, zginęli Żydzi, którzy stanowili większość mieszkańców. Prawie cała ulica Chodkiewiczów od młyna do Białostockiej i Michałowskiej była zamieszkana przez Żydów. Zmienił się też Gródek gospodarczo. Nie ma fabryk, a było sporo takich małych, prawie na całej ul. Fabrycznej. Właśnie tam, gdzie jest dziś budynek starego przedszkola i żłobka, stała dość duża fabryka Łuńskiego, ale też przy dzisiejszej ul. Chodkiewiczów, gdzie obecnie jest rynek. Zniknęły też małe żydowskie sklepiki, warsztaty rzemieślnicze (szklarski, szewski, krawieckie), małe piekarenki. Najczęściej chodziłam z babcią do piekarenki przy ul. Zarzeczańskiej. Tam, gdzie jest dziś sklep państwa Chorużych, był sklep z butami. Całą ścianę od podłogi aż po sufit założono pudełkami z butami. Pamiętam, jak mama kupiła mi tam kamaszki koloru cielistego, które mam na jednym zdjęciu. Było też sporo biedoty żydowskiej pracującej w fabrykach. Moja rodzina przyjaźniła się z Mosze Siemionem, z którym mój ojciec grał w amatorskiej orkiestrze. Był teatr robotniczy, nasz teatrzyk dziecięcy przedszkolny. Były cztery synagogi, cerkiew, kościół wybudowano dopiero w 1937 r. Po wojnie napłynęło sporo ludzi z zewnątrz, rdzennych mieszkańców zostało niewielu. Tak naprawdę, gdyby nie zakłady „Karo", Gródek byłby wioską. Po wojnie było w nim tylko około pięciuset mieszkańców.

W której części Gródka mieszkała Pani w dzieciństwie?

– Urodziłam się przy ul. Koszarowej 10, potem przenieśliśmy się w 1938 r. do pięknego domku z ogrodem (nie ma go już), niedaleko ul. Przechodniej, który należał do przyjaciela mojej mamy. Mieszkaliśmy tam do 1946 r. Potem było małe mieszkanko w domku pożydowskim przy ul. Krzywej 8 (na jej miejscu zbudowano bloki, ta ulica już dziś nie istnieje). Chcieli nas wysiedlić razem z rodziną Ziniewiczów do dużego domu po szkole naprzeciwko kościoła, ale mama powiedziała, że za żadne skarby nie będzie mieszkać w części Gródka „za mostem". Komunalny dom podzielono na trzy części i zamieszkaliśmy w nim z dawnymi sąsiadami Ziniewiczami. Przed wojną był to żydowski dom ze sklepem z dużym oknem wystawowym. Pamiętam, jak przed Bożym Narodzeniem podziwiałam na wystawie aniołki i inne ozdoby. W czasie okupacji był tu jedyny sklep, w którym sprzedawano na kartki niewielkie ilości chleba i marmolady. Po wojnie w jednej z części domu była świetlica młodzieżowa, którą przeniesiono potem do budynku wykonanego w czynie społecznym przez robotników fabrycznych. Była tam duża sala ze sceną, gdzie odbywały się również zabawy, wyświetlano filmy, a na pięterku mieściła się biblioteka. Gródek miał bardzo gęstą zabudowę. Po wojnie wiele pustych domów pożydowskich rozebrano i sprzedano przez Urząd Gminy okolicznym mieszkańcom do spalonych wiosek, a przede wszystkim w okolice Białowieży.

To nie było sielskie dzieciństwo?

– Dzieciństwo było bardzo smutne. Te wczesne lata, kiedy chodziłam do przedszkola, wspominam bardzo dobrze. Panie organizowały teatrzyki, przedstawienia dziecięce, same robiły stroje, chodziliśmy na wycieczki. A potem zaczęła się gehenna wojenna. Pamiętam, jak Niemcy przyszli do babci Paraski, poprosili o jedzenie, jeden z nich czyścił broń, która wystrzeliła i rozwaliła cały piec. Siedziałam akurat na leżajce i cała zostałam przysypana. To cud, że nic mi się nie stało. Strach było wychodzić na ulicę, nie było szkoły, książki spalono na rynku przed cerkwią. Niemcy odeszli, a przyszła Armia Czerwona, witana przez mieszkańców Gródka kwiatami. W czerwcu 1941 r. wybuchła wojna niemiecko-radziecka, znowu przyszli Niemcy. Schroniliśmy się razem z ludźmi z tej mojej części Gródka w Setach koło Mieleszek i widzieliśmy, jak długo płonął Gródek. Paliły się fabryki. Młyn ocalał dzięki babci Parasce, która przekupiła Niemców. Bomby już wisiały, ale nie zostały zerwane.

Pewne pechowe zdarzenie, które miało miejsce podczas wojny, uczyniło Panią osobą kaleką.

– Nieszczęśliwie upadłam na bok i zraniłam lewe biodro. Felczer Karpiuk z ul. Koszarowej starał się pomóc, ale niestety, noga ciągle bolała. Mama zawiozła mnie do białostockiego szpitala, w którym praco-

Fot. Dorota Sulżyk

Halina Matejczuk (na zdjęciu), ur. 1933 r. w Gródku. Absolwentka wydziału dyplomatyczno-konsularnego Szkoły Głównej Służby Zagranicznej w Warszawie oraz studium podyplomowego na wydziale handlu zagranicznego Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. 33 lata (1955-1988) pracowała w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, głównie w placówkach dyplomatycznych – w polskich konsulatach w Marsylii, Lille i Lyonie (Francja), Kolonii (RFN), Kopenhadze i Moskwie.

wał niemiecki lekarz. Tu zaczęła się moja życiowa tragedia. Nogę włożono mi w gips i odesłano do domu. Po czterech tygodniach zmieniono mi gips na nowy. Kiedy po kilku tygodniach trzeba było zdjąć gips, ostatecznie okazało się, że nie było lekarza, który mnie dotychchczas leczył. Nowy młody, niemiecki lekarz w sposób bestialski przeprowadził operację, której przebieg na moje życzenie po wielu latach opisał dr Józef Hamerla. Bardzo cierpiałam, rana nie chciała się goić, długo leżałam w łóżku. Dopiero po dwóch latach zaczęłam chodzić o dwóch kulach, po roku o jednej, a potem już tylko z laseczką. I tak całe życie z nią chodziłam. Od ośmiu lat w ogóle nie chodzę, jeżdżę na wózku.

Na pewno dużo zawdzięcza Pani powojennej szkole.

– W czasie władzy radzieckiej w 1939 r. rozpoczęłam naukę w zerówce szkoły białoruskiej, polskiej szkoły nie było. Uczyła nas pani Nadzieja Budnik z Supraśla. Po polsku nauczyłam się czytać sama. A polską szkołę po wojnie we wrześniu 1944 r. zorganizowali Paweł Kondrusik, Józef Sulima, Raisa Sienkiewicz. Nauczycielom zależało na poziomie nauczania. Był on naprawdę bardzo wysoki i potem w Lublinie w Uniwersyteckim Studium Przygotowawczym byłam prymuską z matematyki. Nie mieliśmy podręczników, zeszytów, pisaliśmy na tapetach. W piwnicy domu doktora Cukiermana ktoś znalazł kartonowe kartki, zszywaliśmy je i pisaliśmy na nich. W pierwszym roku szkoły pani Sienkiewicz przychodziła i uczyła mnie w domu. Dopiero po roku zaczęłam chodzić o kulach, droga do szkoły zajmowała mi dużo czasu. Zimą mama woziła mnie na sankach. Mimo że byłam kaleką, dzieci nie dokuczały mi w szkole. A kiedy byłam już w Lublinie, to Borys Lisowiec ze Skroblak zapytał mnie nawet, czy może ze mną siedzieć w jednej ławce.

Po wojnie zdobyła Pani wyższe wykształcenie. To na pewno wymagało ogromnej odwagi i determinacji ze strony szesnastoletniej kalekiej dziewczyny z ubogiej rodziny.

– Dlatego że bardzo dużo czytałam książek, wiedziałam, że świat nie kończy się na Gródku. Przewodniczący powiatowy Związku Młodzieży Polskiej poinformował na zebraniu naszego szkolnego koła ZMP, że jest możliwość kontynuowania nauki w Uniwersyteckim Studium Przygotowawczym w Lublinie. Od razu powiedziałam, aby mnie zapisał. Z Gródka i okolic pojechało nas ponad trzydzieści osób, do końca dotrwało tylko sześć. Mama chciała, abym była krawcową.

I jak odnalazła się Pani w „wielkim świecie"? Co było najtrudniejsze po opuszczeniu Gródka?

– Rodzina nie pozwalała mi wyjechać. Mówiono mi: „Powinnaś siedzieć w domu. Gdzie z laską, kaleka, pojedziesz?". Poszłam do batiuszki Doroszkiewicza (późniejszego metropolity), który powiedział, żebym jechała, pobłogosławił mnie na drogę. Powiedział: „Gala jedź i nikoho nie bojsia. Ucz się, tylko nie krzywdź ludzi". I ja zawsze o tym pamiętam. W średniej szkole w Lublinie pochodziliśmy z biednych rodzin wiejskich i miasteczek. Musieliśmy się bardzo dużo uczyć, lekcje często trwały do 21-ej. Wszyscy z Gródka mieliśmy problem z językiem polskim. W mojej rodzinnej miejscowości na co dzień mówiliśmy „po prostu" i w Lublinie ciągle wtrącałam gródeckie słowa. Córki profesora od matematyki uczyły mnie dodatkowo języka polskiego.

A potem to już trafiła Pani do jeszcze większego świata – do stolicy.

– Profesor z matematyki chciał, żebym studiowała architekturę, ale mój kolega Witek Suchwałko skutecznie mi odradził, mówiąc że z tą moją chorą nogą nie wejdę na żadną budowę. Posłuchałam go i złożyłam dokumenty w Szkole Głównej Służby Zagranicznej. W 1951 roku wysiadłam na Dworcu Wileńskim w Warszawie, koledzy wzięli mnie na ręce i wsadzili do jednej z ciężarówek, które dowoziły młodzież na uczelnie. Zamieszkałam z sześcioma dziewczynami w no-

wym akademiku. Dopiero na studiach zdałam sobie sprawę, jakie mam braki w wykształceniu, prawie cały wolny czas spędzałam w bibliotece. Po 3,5 roku miałam ukończony I stopień na Wydziale Dyplomatyczno-Konsularnym Szkoły Głównej Służby Zagranicznej i w styczniu 1955 r. dostałam nakaz pracy w MSZ. Wkrótce przerwałam pracę, ponieważ otworzono studia magisterskie. Dyrektor Departamentu, chociaż nie chciał mnie puścić, wystawił mi bardzo dobrą opinię, ale dodał, że ze względów inwalidzkich nie mam perspektyw w służbie dyplomatycznej.

Ciekawe, jak się czuł, gdy dowiedział się, że wysyłają Panią na pierwszą zagraniczną placówkę?

– Po otrzymaniu stopnia magistra ten sam dyrektor przyjął mnie do pracy i za jego zgodą w 1958 r. pojechałam na placówkę do Marsylii jako młodszy referendarz. I tak się zaczęła moja kariera. Po dwóch latach przeniesiono mnie do Lyonu do pracy w Konsulacie Generalnym PRL, gdzie przepracowałam trzy lata. Tyle samo czasu pracowałam w Konsulacie Generalnym PRL w Lille. Byłam też na kursie prawa międzynarodowego w Hadze. Potem przez pięć lat pracowałam na stanowisku I sekretarza Ambasady PRL w Moskwie. W Danii byłam krótko z powodu problemów z nogą. Czekała mnie poważna operacja. Zebrało się konsylium profesorów i orzekło, że dla ratowania życia trzeba uciąć nogę. Doktor Rukszto postanowił ją jednak ocalić i udało się. (pani Halina pokazuje fotografię doktora Rukszto, stojącą na półce z książkami). Po operacji i dwumiesięcznym pobycie w szpitalu jeździłam do różnych ośrodków rehabilitacyjnych. Jesienią 1979 roku pojechałam na cztery lata do Lyonu Po powrocie z tej placówki z powodu kłopotów z sercem postanowiłam przejść na wcześniejszą emeryturę. Ale jeszcze przed nią poproszono, żebym na trzy miesiące pojechała do Kolonii w Niemczech, pomóc w sprawach spadkowych. Zostałam tam dwa lata. Zaczynałam pracę jako młodszy referendarz, a skończyłam jako radca ministra.

Którą placówkę wspomina Pani najlepiej?

– Trudno powiedzieć. Wszędzie była ciekawa praca, wszędzie wiedziałam, że jestem potrzebna ludziom, cieszyłam się, że mogłam im pomóc. Czasem nawet naruszałam w tym celu przepisy, potem pisałam usprawiedliwienia.

Czy spotykała Pani na swojej zagranicznej drodze dyplomatycznej ludzi ze swojej gminy?

– Miałam taką przygodę w Lille. Dostałam wypełniony kwestionariusz z prośbą o przedłużenie ważności paszportu krajowego. Nagle widzę w miejscu urodzenia – Grzybowce w gminie Gródek. „Dobry dzień. A szto wy tut robicie?” – kiedy przemówiłam do przybyłego pana w naszym tutejszym białoruskim języku, zatkało go. Nie spodziewał się usłyszeć w takim miejscu „rodnaj mowy”. Przedłużyłam mu ważność paszportu na kilka miesięcy, chociaż nie powinnam była tego robić, potem musiałam pisać wyjaśnienie z tego powodu. Mój ziomek – inżynier chciał jeszcze trochę popracować we Francji. Z kolei będąc na placówce w Moskwie wydobyłam dokumenty potwierdzające udział gródeckiego kowala Lisowskiego z ulicy Białostockiej w Rewolucji Październikowej w Petersburgu. Któregoś razu podczas mego urlopu zwróciła się do mnie w naszej cerkwi w Gródku elegancka pani w kapelusiku – pani Naliwajko z Walił-Stacji. W 1941 r. jej rodzina została wywieziona na Syberię. Ze starszym synem Jerzym trafiła do Armii Andersa, potem do Anglii i po całej zawierusze wrócili razem do domu. Młodszy syn Wiktor został wcielony do Armii Czerwonej i słuch po nim zaginął. Dołożyłam wszelkich starań i odnalazłam ślad. Okazało się, że walczył pod Stalingradem, był ciężko ranny i zmarł. Dyrektor szkoły we wsi, w której zmarł, przysłał nawet zdjęcie zadbanego grobu ogrodzonego płotkiem i zaproszenie dla matki.

Czy wiele kobiet pracowało w takim samym charakterze jak Pani? Czy kobietom było trudniej w dyplomacji?

– Na studiach było bardzo mało kobiet. Z mojego roku tylko ja zostałam konsulem, z młodszego o rok rocznika też tylko jedna koleżanka. I tak się składało, że na tych wszystkich placówkach konsularnych pracą merytoryczną zajmowali się panowie, byłam zawsze jedyną kobietą pośród nich. Niestety, kobiety na tych samych stanowiskach były gorzej wynagradzane. Szef wielokrotnie obiecywał awans i podwyżkę i ciągle to odkładał. Mimo wszystko uważam, że żyłam w bardzo dobrych czasach.

Po zmianie ustroju w Polsce zmniejszono moją emeryturę o dodatek za państwowe odznaczenia.

Czy chętnie wracała Pani do Gródka z tego „wielkiego świata”?

– Chociaż chciałam z Gródka wyjechać, to bardzo tęskniłam. Mama jeszcze żyła, miałam przyjaciół. Pracę miałam w mieście, a ja tak lubię las. Więc nieraz urlopy spędzałam w Gródku.

Była Pani bardzo odważną, nowoczesną kobietą. Jeździła Pani sama własnym samochodem.

– Mało było takich kobiet wtedy. Samochód miałam od 1964 r., ostatni sprzedałam pięć lat temu, bo nie stać mnie już było na jego utrzymanie. Jeździłam ponad czterdzieści lat. Do Moskwy 1300 km, do Lyonu 2400 km. Bo widzi pani, moim życiem ktoś kieruje, ktoś nade mną czuwa. Ania Radziukiewicz mówi, że w niebie mam bardzo dobrego opiekuna w postaci batiuszki Doroszkiewicza (metropolity). Nawet, kiedy byłam za granicą otrzymywałam od niego listy. Dzięki niemu wyjechałam z Gródka. Z samochodem to była historia nie z tej ziemi. Wracając z placówki w Lyonie kupiłam samochód, żeby sprzedać go w Polsce i mieć pieniądze na mieszkanie. Po powrocie mój dobry kolega podpowiedział, żebym pojechała tym autem do Gródka, zanim go sprzedam.

Pamiętam, jak jechaliśmy tym samochodem do Podozieran, do mojej ukochanej babci przez pole, przez zielone marcowe zboże, bo wszędzie były roztopy. Samochód sprzedałam. Założyłam książeczkę samochodową, szczęście mi sprzyjało i zaraz potem w 1967 r. wygrałam auto – wartburga kombi. Musiałam je odebrać z Warszawy, a że byłam akurat w Gródku, poszłam do GS-u i poprosiłam o kierowcę, który mógłby mi w tym pomóc. Usłyszałam: „Pani, gdzie my do Warszawy? My do Białegostoku boimy się jeździć". W GS-ie akurat był ojciec Kostka Zawadzkiego, który powiedział mi, że jego syn był kierowcą w wojsku. I to z Kostkiem pojechałam do Warszawy po samochód i to on mnie potem uczył jeździć. Jeździliśmy na zabawy do Michałowa, Bobrownik, Białegostoku, zawsze z nadkompletem pasażerów. Przyznam się, że przez pewien czas jeździłam nawet bez prawa jazdy, np. nad rzekę do Bobrownik. Egzamin zdałam w Warszawie. Lekarz wypisał mi zaświadczenie, że mogę jeździć samochodem przystosowanym, bez sprzęgła. Bardzo nadwyrężałam swoją nogę, ale przez przypadek dowiedziałam się, że w Niemczech instalują automatyczne sprzęgła. Pojechałam z kierowcą dyrektora, a z Berlina przyjechałam już sama. I tak się zaczęło. Potem zmieniłam samochód na volkswagena garbuska, po nim miałam jeszcze volvo, którym jeździłam 28 lat. Autem jeździłam na wszystkie placówki, raz w roku do Gródka na urlopy, trzy razy do Bułgarii na wczasy, do Jugosławii, Grecji, do Maroko, Hiszpanii, zjeździłam całą Szwecję, Norwegię. Po raz pierwszy z Hiszpanii, z Madrytu do Lyonu jechałam z prędkością 155 km/h.

Czy nie kusiło, aby zostać w Warszawie po przejściu na emeryturę? Dlaczego wróciła Pani do Gródka?

– Kusiło. Ale coraz trudniej mi było chodzić, serce mi dokuczało, wtedy jeszcze nie wiedziałam, że to z powodu tarczycy. Po dwóch latach na emeryturze taką kropelką, która przepełniła dzban było to, że nowe władze MSZ zabrały mi garaż służbowy (miałam go ze względu na kłopoty z nogą). Jak dziś pamiętam, po zmianie ustroju, przyszłam do MSZ, a tam siedzi taki młokos, który nie odpowiedział na moje „dzień dobry", nie zaproponował, żebym usiadła, tylko powiedział, żebym natychmiast oddała klucze do garażu, bo „skończyła się era dobrych wujków". Pomyślałam sobie, że mając samochód, zawsze będę mogła przyjechać do Warszawy. I wróciłam do Gródka. Bardzo mi było ciężko, nie mogłam przyzwyczaić się do otoczenia. Mówiono jedno, robiono drugie. Wyjechałam z Gródka mając 16 lat i spotykałam zawsze życzliwych ludzi. Ludzie nagle zaczęli mi zazdrościć. Posadziłam wzdłuż ulicy łubin dekoracyjny, to któregoś ranka znalazłam cały zerwany, wrzucony przez płot na podwórko. Ktoś podlał też czymś cały szpaler świerków, które uschły. Chciałam podziałać społecznie, ale się nie udało. Byłam np. na kilku spotkaniach Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Gródeckiej, ale moje propozycje były kwitowane słowami: „Przyjechała z Warszawy i się wymądrza". I odseparowałam się, zajęłam się swoim ogrodem, miałam więcej siły niż teraz. Na szczęście mogłam często jeździć do Warszawy, moi przyjaciele przyjeżdżali do mnie latem.

Jak sobie Pani teraz radzi?

– Od jakiegoś czasu bolą mnie ręce, bardzo długo starałam się o wózek elektryczny. Ciągle dostawałam odmowne odpowiedzi. I dopiero Ania Radziukiewcz ze swoją siostrą Tanią Miszczuk załatwiły mi go w ciągu kilku dni. Nie narzekam. Mam bardzo spokojną starość. Siedzę sobie w domku, mam cieplutko, czyściutko. Lena Matejczuk przychodzi kilka razy w ciągu dnia, Ela Krawczyk przychodzi dwa razy w tygodniu. Mam książki, mam muzyczkę. Jak miałam samochód, to ciągle gdzieś jeździłam. Teraz podróżuję wózkiem – do sklepów, nad zalew, do przychodni, na pocztę, tylko w banku jest za wysoki próg, a w cerkwi za bardzo kamienisty podjazd.

Chyba można powiedzieć, że w swoim życiu miała Pani szczęście do ludzi?

– Miałam. Jak wyjechałam z Gródka, to świat się przede mną otworzył. Wszyscy byli bardzo opiekuńczy, każdy chciał się ze mną przyjaźnić. A koledzy w Warszawie na studiach traktowali mnie normalnie, bez żadnych ulg. Wyleczyli mnie z kompleksów. Jak leżałam nieruchomo w szpitalu ponad miesiąc, codziennie mnie ktoś odwiedzał. Moi przyjaciele teraz też dzwonią do mnie, odwiedzają, przyjeżdżają ich dzieci. Na 80. urodziny dostałam od moich kolegów taki sympatyczny list. Poza tym jakoś tak się moje życie szczęśliwie układało z tym samochodem, butem. Przyjechałam na placówkę do Lyonu i na wystawie jednego z szewskich sklepików zobaczyłam taki wysoki but idealny dla mnie. I Ania Radziukiewicz ma rację, że ktoś nade mną czuwa. Wszystkie moje cierpienia – z tą nogą, ze szpitalem, z okupacją – zostały mi wynagrodzone.

Rozmawiała **Dorota Sulżyk**

Fot. Radosław Kulesza

20 marca br. na premierze filmu Tomasza Wiśniewskiego „Konsul całego PRL-u" w Gródku

Siedem polskich stereotypów o Białorusi(nach)

Oto współczesny Białorusin widziany oczami Polaka: szary, niemłody, często nieogolony i wąsaty, z niemodną fryzurą, lekko przygarbiony pan, jakich wielu na całym świecie, ale najbardziej podobny do Rosjanina. Właściwie prawie Rosjanin, tylko trochę bardziej cywilizowany, bo mieszka dalej od Azji. Ale tylko nieco dalej, więc można powiedzieć, że to pół-Azjata, a pół-Europejczyk. Z Azjatami łączy go niechęć do cywilizacji zachodniej, z Europejczykami – handel z najbliższym cywilizowanym krajem, czyli Polską.

A dlaczego przygarbiony? Z kilku powodów. Po pierwsze za Bugiem zaczyna się strefa zimna, więc wszyscy się kurczą, jak ślimaki. Jak ślimak schowa się w swojej skorupie, to jest mu cieplej. Więc najlepiej się kurczyć, żeby nie marznąć. Po drugie, kurczenie się jest cechą pokoleniową. Kurczył się pradziad, dziad, ojciec, więc syn kurczy się tym bardziej. Ma to zapisane w genach. I dlaczego jeszcze Białorusin jest przygarbiony? Bo przytłacza go życie. Tak, życie. Życie na Białorusi.

Śmiać mi się chce, gdy Polacy pytają mnie, czy na Białorusi da się żyć. Bo jak można żyć w kraju, który nie należy do Unii Europejskiej – współczesnego symbolu cywilizacji i kultury? Jak żyć w kraju, w którym w sklepach można kupić tylko ocet i zapałki, a na każdym rogu stoi milicjant gotowy nawet najbardziej porządnego obywatela wsadzić do paki? Jak przeżyć za głodową pensję, której nawet nie można wymienić na obcą walutę? Jak żyć bez możliwości wyjazdu na wczasy do ciepłych krajów? I jak pogodzić się z faktem, że jednak co trzeci Białorusin uważa, że jest szczęśliwy?

Polak i tak wie swoje:

1. **Nigdzie na świecie nie ma takiej biedy, jak na Wschodzie, nieważne, czy na Ukrainie, czy na Białorusi, czy w Rosji. Wschód jest biedny.**

A jeżeli jest biedny, to nie ma tam po co jechać. Żeby się obidować, ogłodować, wymęczyć w jakimś podrzędnym hoteliku bez łazienki, za to z biegającymi, małymi wielonogami, zawsze chętnymi do wspólnego biesiadowania przy stole? Nigdy w życiu! Biedy nie ma tylko w Moskwie, ale co ma Białoruś do Moskwy. W Mińsku bieda jest powszechna: puste półki sklepowe odstraszają klientów, w najlepszej restauracji można zjeść co najwyżej pierogi.

A jaka jest prawda? Na Białorusi dawno są nawet wielkopowierzchniowe hipermarkety, w których można kupić wszystko. Może nie ma wszystkich zachodnich marek, ale nikt za nimi specjalnie nie tęskni. W najmniejszym osiedlowym sklepiku można zaopatrzyć się w artykuły pierwszej potrzeby. I to nieprawda, że na półkach króluje ocet. Kto dzisiaj kupuje ocet? Wszystko jest gotowe, w słoikach – i sałatki warzywne, i śledzie z różnymi dodatkami, i marynowane grzybki. A w restauracjach pierogi dawno wyszły z mody. Teraz Białorusini zamawiają placki ziemniaczane z mięsnym sosem i pyszną surówką o nazwie białoruska. I kufel piwa, obowiązkowo miejscowego. To, co lokalne, jest uważane za najlepsze. I najchętniej kupowane. Czy to nie jest nowoczesne, europejskie myślenie?

2. **Polak drąży temat: To ile się na tej Białorusi zarabia? Stereotyp jest prosty: jeżeli bieda, to głodowe pensje. Ciężko przeżyć. Nic dziwnego, że codziennie je się kasze i ziemniaki. Bo to najtańsze.**

Pół roku temu na Białorusi zaproszono naszą grupę na egzotyczną wycieczkę do masarni, a właściwie zakładów mięsno-wędliniarskich. Po sutym obiedzie oprowadzano nas po halach produkcyjnych, magazynach, pokazano nam także przyzakładową siłownię i basen. Dyrektor opowiadał o chłonnym, białoruskim i rosyjskim, rynku zbytu, uskarżał na trudności w znalezieniu pracowników (przy całorocznej, stałej rekrutacji), nie omieszkał także wspomnieć o systemie wynagradzania, wypłatach motywacyjnych i nagrodach. My, Polacy, uznaliśmy to za propagandę. Chcąc ją zdemaskować, zapytaliśmy o pensję kilku zwykłych, szeregowych pracowników stojących przy taśmach produkcyjnych. Zarabiali około tysiąca dolarów miesięcznie, to znaczy trzy tysiące złotych. Kierownik otrzymywał tego trzykrotność, pracowników najwyższego szczebla... wstydziliśmy się zapytać.

A jak to jest z kaszą i ziemniakami? Fakt, Białorusini je kochają, i to pod każdą postacią. Ale nie uważają, że ich uwielbienie dla *bulby* wynika z biedy. Dla Białorusina ziemniak to jak ryż dla Chińczyka. Symbol. Jak żubr. Jak są ziemniaki, to nie zaznasz biedy. Jak przeżyją żubry, to ocaleje Białoruś.

Słysząc to Polak nie odpuszcza. Właściwie dopiero teraz zalewa go krew. Bo przecież nawet dziecko wie, że:

3. **Białoruś nie ma narodowych symboli. Gdzie jest białoruski premier i rząd? Nawet język białoruski nie istnieje.**

A wystarczy tylko włączyć telewizję, żeby przekonać się, jak bardzo Białoruś jest przywiązana do swoich symboli narodowych. Jakiej proweniencji są to symbole (białoruskie, czy postradzieckie) to już inna sprawa, zresztą mówimy o stereotypach Polaka przeciętnego, nie wnikającego z szczegóły historii.

Prawdą jest, że białoruską flagę można kupić prawie każdym sklepie, nawet spożywczym, gdzie dumnie spoczywa przy kasie jako towar pierwszej potrzeby. A że sami Białorusini nie znają swoich partii? Większość z nich w ogóle nie interesuje się polityką. Czy uważają się za uciśnionych? Niektórzy tak, ale nie jest ich wielu. Na ulicach ucisku nie widać, nikt nie strzela, czołgi nie jeżdżą. A co z językiem? Filologie białoruskie od lat istnieją na najważniejszych białoruskich uniwersytetach, wciąż wydawane są białoruskojęzyczne podręczniki i słowniki, naprzeciwko siedziby prezydenta Białorusi w Mińsku funkcjonuje najwyższej klasy białoruskojęzyczny teatr (Teatr J. Kupały). Jak dowodzą wyniki badań socjologicznych, większość Białorusinów opowiada się za odrębnością kraju.

***4.* W tym miejscu każdy Polak zapyta o jedno: o prezydenta.**

Ze stereotypem białoruskiego prezydenta jest w Polsce pewien problem, bowiem jest to jeden z niewielu polityków, którzy budzi w naszym kraju skrajne emocje. Tak jak bardzo modny ostatnio wyraz *gender*. Dla jednych *gender* to synonim nowoczesności i otwartości umysłu, ale innych – coś odrażającego i obrzydliwego. Każdy Polak ma swoje zdanie na temat *gender* i na temat prezydenta Białorusi. Wystarczy poczytać wypowiedzi internautów. Jedni uważają, że rządzi źle i za długo, drudzy – że jest gwarancją ciągłości władzy, a więc spokoju i stabilizacji. Stereotyp prezydenta Białorusi ewoluuje. Ostatnie wydarzenia na Ukrainie postawiły białoruskiego przywódcę w innym świetle. Chyba wszystkie stacje telewizyjne pokazały wąsatego, statecznego pana, ubranego jak należy, po europejsku, w wypastowanych butach, starannie wywiązanym krawacie, ogolonego, budzącego zaufanie, wręczającego Angeli Merkel bukiet kwiatów. I to jaki bukiet! Nie z goździków, nie z maków, i nawet nie z róż. Bukiet, jak z miesięcznika GARDEN, w tonacji kremowo-zielonej. Takiego bukietu nie wręcza dyrektor kołchozu, taki bukiet podarowuje ten, kto ma poważne zamiary. *A zatem prezydent Białorusi to mąż stanu* – tak myśli Polak. *A jaki swojski z niego chłop! Europejskim przywódcom podaje wiejską jajecznicę!* I co jeszcze widzi polski telewidz? Marmury w prezydenckiej rezydencji (jednej z wielu), wypastowane parkiety, szyby okien błyszczące w słońcu. To tak ma wyglądać Białoruś? Ten biedny kraj, w którym je się słoninę i pije wódkę?

W Polsce funkcjonuje jeszcze jeden silny stereotyp dotyczący Białorusi:

***5.* Po przekroczeniu białoruskiej granicy może wydarzyć się wszystko, a zwłaszcza kradzież samochodu, utrata dokumentów, nie mówiąc już o najgorszym (w tym miejscu można wpisać swój wariant najgorszego).**

Rzeczywiście, wielu Polaków obawia się wyjazdu na Białoruś własnym samochodem. Może dlatego, że uważa, że ma superauto, a za Bugiem królują stare graty? W naszych czasach już mało kto jeździ gratem, nawet na Białorusi. Samochody potaniały, rynek używanych aut napęczniał jak groch i nawet Białorusina stać na to, żeby sprowadził sobie z Zachodu wymarzony pojazd. Giełdy samochodowe pod Mińskiem kwitną. Nigdy nie słyszałam, aby komuś ukradziono samochód. A dokumenty, owszem, kolega zgubił na dworcu. O dziwo, znalazca włożył je do koperty i odesłał na adres, który znalazł na ostatniej stronie paszportu.

I nie uwierzę, gdy ktoś powie mi, że Białorusin całe życie musi spędzić w ojczyźnie z prostej przyczyny – nie dostanie wizy na wyjazd. Owszem, nie dostanie, jeżeli siedzi za kratkami. Ale jeżeli nie (a zapewniam, że takich obywateli jest zdecydowana większość), to może wyemigrować nawet do Chin czy Australii. Znam takie przypadki – do Chin wyjechała znajoma, która postanowiła zamieszkać u studiującego tam syna, z kolei do Australii wyjechała inna, która znalazła tam męża. Wprawdzie obie przeszły długotrwałą procedurę, ale są szczęśliwe, bo zrealizowały swoje największe marzenie. Świat się skurczył, nawet Białorusinka (Polka / Rosjanka / Ukrainka / Czeszka / Kobieta) może spędzić całe życie jedząc chiński ryż albo głaskając kangura i znajdować w tym przyjemność.

O najgorszym nie piszę, bo lepiej pisać o rzeczach przyjemnych:

***6.* Polski stary kawaler bez perspektyw (i majątku, i wykształcenia, i urody) może się wyratować z samotności tylko w jeden sposób: szukając żony na Białorusi (lub Ukrainie).**

Szukając i znajdując. Jeżeli znajdzie, to chwała Bogu, bo nie odczuje życiowej porażki wynikającej z braku rodzinnego ciepła i wszelkich innych braków – braku porządku, gotowanego obiadu, upranych i wyprasowanych koszul, a przede wszystkim braku syna. Czy to prawda, czy nie (a według mnie – tak), każdy mężczyzna chciałby mieć syna.

Co do pań ze Wschodu, to stereotyp jest taki – każda, nawet najpiękniejsza, wyjdzie za mąż za Polaka z pocałowaniem ręki, ponieważ pozwoli jej to na wyjazd z własnego kraju na Zachód (tj. do Polski). Każda kobieta chce mieszkać na Zachodzie, bo tu jest lepiej. I dalej: przyszła żona będzie najszczęśliwsza, mogąc opiekować się mężem, gotować mu, prać, sprzątać, robić zakupy i spełniać wszystkie jego zachcianki. Jeżeli wiek jej na to pozwoli, urodzi syna, a nawet dwóch. Kobiety ze Wschodu są wspaniałymi matkami, a dla mężów są opiekuńcze, czułe, oddane i wierne.

W oczach Polaków Białorusinka jest modelowym pilnującym domowego ogniska Kopciuszkiem, z jedną tylko różnicą – nikomu nie przyjdzie nawet do głowy, że Kopciuszek marzy o wielkim balu i księciu z bajki. A Kopciuszek marzy, i to naprawdę. Wszystkim starym kawalerom marzącym o Białorusince jak z reklamy mówię: pragnienia kobiet nie różnią się na całym świecie. Żadna, nawet najbrzydsza, nie chce wiązać się z dużo starszym od siebie panem, tylko dlatego że jest z Polski. Czasy niewykształconych kur domowych odeszły w zapomnienie, i bardzo dobrze. Teraz każda kobieta chce być zadbana, uwielbiana, szanowana. Nikt nie chce być służącą. A tym bardziej ostatnią deską ratunku. Kto chciałby być deską?

Znam chyba tylko jedno małżeństwo polsko-białoruskie, całkiem zgodne. Ona z Podlasia, on z Mińska. Mieszkają na Białorusi. Gdy pytam, czy planują wyjazd na Zachód (do Polski, hmmm…), odpowiadają, że życie tu i tam jest takie samo. I zarobki podobne. I klimat też. To po co wyjeżdżać?

7. **Moi znajomi zapominają o jeszcze jednym stereotypie: Białoruś to kraj zamknięty. Kraj izolowany. Jak przekroczysz polsko-białoruską granicę, to tak, jakbyś przekroczył Rubikon: powrotu nie ma. Za Bugiem nie uratuje cię Unia Europejska, NATO, i nawet opatrzność boska.**

Znajomą Białorusinkę, która przyjechała do Lublina i mówiła po polsku ze wschodnim akcentem, zagadnęła przypadkowa pasażerka autobusu:

– Pani chyba pochodzi z Podlasia, tak pięknie pani zaciąga…

Koleżanka uśmiechnęła się:

– Nie, moja rodzina mieszka dużo dalej…

Kobieta, zaintrygowana, nie odpuszczała:

– Aaa, w Terespolu…

Koleżanka na to:

– Nie, jeszcze dalej…

Na to zirytowana pani:

– Ale dalej już niczego nie ma!

Wielu Polaków podskórnie uważa, że za Bugiem jest czarna dziura. Nic. Koniec świata. A jak jest naprawdę? Po przekroczeniu polsko-białoruskiej granicy krajobraz się nie zmienia. Rosną drzewa, stoją domy, mieszkają ludzie. I powiedzmy sobie szczerze – Białorusini nie pragną ani UE, ani NATO, liczą tylko na OB (opatrzność boską). Pielęgnują dominującą białoruską cechę charakteru – umiarkowanie w sądach i czynach. Chcą spokojnego życia, dostępu do podstawowych usług komunalnych, towaru na sklepowych półkach. Pokoju. Pokoju. Pokoju.

Agnieszka Goral

Białorusin – w Białymstoku

Ewa Zwierzyńska

1. Galopem po Europie. Vitalij ma czerwone oczy. Zaciąga się LM-em i dopija kompot.

– Przywieźliśmy wam kasę. Jesteście z tego zadowoleni? – śmieje się z satysfakcją i nalewa po kieliszku wódki – sobie, żonie i Andrzejowi, koledze. Tylko po jednym. Na zmęczenie. Z Mińska wyjechał wczoraj wieczorem, całą noc stał na granicy. O szóstej rano był w Białymstoku. Zaczął od rynku na Kawaleryjskiej, gdzie zaopatrzył się w elektronarzędzia i rury, w salonie oświetleniowym spędził z żoną trzy godziny, wybierając żyrandole, potem market budowlany z armaturą do łazienek, gdzie kupił umywalkę i sedes. Żona w tym czasie obiegła sklepy z ubraniami i kosmetykami. Na obiad zjedzony w biegu składała się wcześniej przygotowana kanapka. Tutaj, w dwugwiazdkowym hotelu Turkus, mógł w końcu usiąść i zjeść coś porządnego. Wewnątrz hotel prezentuje się zdecydowanie lepiej niż na zewnątrz. Wciśnięty między ruchliwą ulicę, stację benzynową i warsztat samochodowy, obity blachą pomalowaną w biało-czerwone pasy idealnie odzwierciedla czasy, w którym powstał, czyli początek lat 90., z jego dzikim kapitalizmem i marzeniami, usiłującymi ujarzmić szary, betonowy klocek PRL-u. W holu stoją rzędem podświetlane akwaria z egzotycznymi rybkami, a na zewnątrz kilkanaście samochodów na białoruskich rejestracjach.

Vitalik wszystko ma wyliczone, co gdzie kosztuje, jak i za ile. Jednym tchem przelicza ruble na euro, dolary na złotówki i na odwrót. Tłumaczy zawiłości podatkowe i wizowe, sposób postępowania z celnikami i opłacalność każdego wyjazdu. Jednorazowy jest nieopłacalny. Najlepiej jeździć dużo i często, jak najczęściej. I kupować rzeczy drogie. Jeśli ma do wyboru czekolady z wyższej półki, dobrej jakości, a większą ilość czekoladek tanich i miernych, zawsze wybiera te pierwsze. Na tym jest największa przebitka. W Polsce jest po kilka razu w roku, czasem kilka razy w miesiącu. I tak od sześciu lat. Wie dobrze, która zmiana celników jest „dobra”, a która „zła”, jak duży tonaż przypada na jedna osobę (50kg), produktów spożywczych (5kg) i że sok 100% zalicza się do tonażu, a nektar owocowy

już nie. Ta wiedza jest niezbędna, jeśli nie chce mieć problemów na granicy i zapłacić kary, bo wtedy całą opłacalność diabli wezmą.

– Produkcja na Białorusi stoi, towarów nie ma, a te które są, to barachło jakieś, bez żadnej jakości, a ceny szalone! – mówi Vitalik. – Teraz u nas wszystko jest droższe niż u was – i ubrania, i elektronika, pampersy i kosmetyki, meble i glazury, a nawet żywność. Jeszcze tylko papierosy i wódka tańsza, no i benzyna, ale już niedługo. Jak w takim tempie będą drożeć, to i u nas ceny europejskie będą. Od kilku lat kupuję w Polsce wszystko, czego potrzebuję. A nasz prezydent ma pretensję – dlaczego wywozicie z kraju walutę? To zrób tak, żeby twoje towary były takiej samej jakości, obniż ceny, to ja na Białorusi będę kupować, po co do Polski się tłuc? Kup sobie pastę do zębów niemiecką i białoruską – i porównaj. Niemiecką poszorujesz, to cała buzia zapieniona, a białoruska? Lichutkie to to, zębów nie umyje jak trzeba. Nie mam pojęcia, z czego oni ją robią.

– Do Polski przyjeżdżamy w celach czysto biznesowych. Kupujemy, ładujemy, śpimy, kupujemy, ładujemy, wracamy. Nie ma sił i czasu, a nawet pieniędzy na to, żeby coś więcej tu zobaczyć, pozwiedzać. Wszystkim rządzi teraz ekonomia. Z czego żyją u nas mieszkańcy przygranicznych miejscowości? Przecież oni nigdzie nie są zatrudnieni. Żyją tylko z handlu. Ot, jeden sąsiad poprosi telewizor, drugiemu i trzeciemu też coś trzeba, załadują do samochodu papierosy i wódkę i jadą do was. Jedno sprzedadzą, kupią co trzeba i jeszcze tego samego dnia do domu wrócą. I tydzień czasu spokojnie w domu siedzą, odpoczywają. Za jeden skok mają 200 dolarów. Pojedzie cztery razy w miesiącu i zarobi trzy razy więcej niż z codziennej na okrągło pracy w zakładzie. Niczego więcej w życiu im nie trzeba. Bywa, że stoisz z nimi w kolejce na granicy i słuchasz, jak narzekają, a kolejka jaka długa, a męczyć się trzeba. To idź do fabryki, pracuj! Nikt nie pójdzie.

Fot. Jerzy Chmielewski

Shop-busy z Białorusi na parkingu jednego z białostockich hipermarketów

Vitalij interesu nie robi. Robi remont. A Andrzej buduje nowy dom. Jutro chce dokupić drewniane schody, a Vitalij – może telewizor?

– Oczywiście, mógłbym sobie rano spokojnie wstać, pójść do restauracji na śniadanie, zjeść jak człowiek, pozwiedzać miasto, potem znów coś zjeść, i wtedy w ogóle niczego nie zdążylibyśmy załatwić. Czas też ma swoją cenę. Jestem tu jeden-dwa dni, a wszystko trzeba oblecieć, załatwić, kupić. To się u nas nazywa „galopem po Europie". Biegasz do zamknięcia sklepów. Jako kierownik w zakładzie meblarskim zarabiam 500 dolarów – jak za to utrzymać rodzinę? Dwoje dzieci mam. Wychodzi mi, że 1000 dolarów to minimum, żeby zabezpieczyć nasze podstawowe potrzeby, za benzynę zapłacić, za garaż. Ale żeby kupić ubrania? Albo pojechać na urlop? Starasz się zarobić ten dodatkowy grosz, brać jakieś roboty po godzinach.

– Nie wierzcie mu – Andrzej macha ręką – wystarcza mu kasy, w przeciwnym wypadku nie przyjeżdżałby tutaj i nie wykupowałby połowy sklepu.

– Jasne, ale jakim kosztem? – zapeirza się Vitalij. – Kto odpracuje swoją zmianę i do domu idzie, niczego się nie dorobi. Musisz pracować na dwie zmiany, a przychodzi dzień wolny, to odsypiasz. Albo masz więcej wolnego czasu i nie masz pieniędzy, albo masz pieniądze i na nic czasu. Wybór należy do ciebie.

Życie Białegostoku, nazywanego Polską B, toczy się niespiesznie. Zaczyna się weekend. Mieszkańcy miasta spacerują po reprezentacyjnym deptaku w centrum, piją piwo pod parasolami, wracają z pracy do swoich domów lub śpieszą na wieczorny koncert. Niewielu zdaje sobie sprawę, że pod powierzchnią tego przeciętnego polskiego miasta przycupnął inny świat. Ten świat od czasu do czasu prześwituje przez szczeliny codzienności, najczęściej w postaci białoruskiej rejestracji na samochodzie, kolejki do kantoru czy języka rosyjskiego w galeriach handlowych. I tyle. Te oba światy funkcjonują równolegle i rzadko się przecinają. Polacy nie znają bliżej Białorusinów, których całe tłumy kupują w białostockich supermarketach. Nie wiedzą nic o ich życiu, kłopotach, ich codzienności. Białoruś jako kraj znają najczęściej jedy-

nie z telewizorów, jako „ostatni reżim w Europie” rządzony przez wąsatego prezydenta. Interakcje inne niż handlowe zdarzają się rzadko. Białorusini przyjeżdżają, kupują, ładują do samochodów i odjeżdżają.

Dzielnica Nowe Miasto tylko z pozoru wygląda na zwykłe osiedle domków jednorodzinnych. Szare klocki z PRL-u otoczone płotami z zielonej siatki usypiają czujność, oszukują wzrok jak maskujący parawan. Mało kto wie, że za ich murami nocuje więcej Białorusinów niż Polaków. Tutaj mają swoją sypialnię. W większości domów śpi po kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt osób, nierzadko pokotem, na podłodze. Ich właściciele na gościach ze wschodu zbili majątek. Z obecności Białorusinów korzystają hotelarze, handlarze, gastronomia, w coraz większym stopniu również usługi. Na trasie Kuźnica – Białystok roi się od reklam w języku rosyjskim. Markety handlowe i kantory również robią się dwujęzyczne. Białostockie firmy nierzadko szukają specjalistów ze znajomością języka rosyjskiego. Białystok dba o wschodnich klientów, wiadomo – klient to pieniądze.

Karolina od dwóch lat pracuje w jednym z ekskluzywnych butików w białostockiej galerii handlowej. Jej nienaganny wygląd i makijaż podkreślają przyjemną atmosferę luksusu, delikatnie otulającą sukienki z najwyższej jakości japońskiego lnu.

– Moje klientki mają na stałe wynajęte całe mieszkania lub po prostu kupują tu sobie własne. Niektórzy kupują po kilka mieszkań pod wynajem dla innych Białorusinów i zaczynają u nas prowadzić własny biznes. Wytwarza się cała sieć powiązań, interesów, zależności. W moim sklepie podstawowy klient to bogate Białorusinki. Zostawiają u nas mnóstwo pieniędzy. Kupują wszystko i dużo – sukienki, buty, torebki, drogie rzeczy też, bardzo drogie. Najczęściej są bardzo miłe, ale tak jak cała klasa ludzi bogatych mają swoje standardy i określone zachowania. Potrafią przymierzać po 25 sukienek, rzucają je byle gdzie. Zdążysz jeszcze powiedzieć – przepraszam, pomogę pani odłożyć, a one fiuuuu – i do widzenia, bez słowa wychodzą ze sklepu. Wybrzydzają na Białystok – a to wodę macie w basenie za twardą, a to jedzenie niedobre. Szef mój przynosi im listę restauracji, w których można dobrze zjeść.

Jest też inna grupa kobiet – bardzo młode dziewczyny, które przychodzą ze swoimi sponsorami. Ci najczęściej są bardzo mili. Duża grupa kobiet kupuje towar hurtowo, do swoich butików na Białorusi. Pakują to w wielkie torby i przekazują na granicy kierowcom, którzy przewożą im towar. Jeśli trafią u nas na wyprzedaże, a dodatkowo mają zwracany VAT, to robią kokosowy interes.

Polacy, obserwując przybyszów ze wschodu, nierzadko łapią się za głowę, widząc jak duże zakupy robią i jaką gotówką dysponują. Zawartość jednego wózka przewyższa często pensję, za którą wielu Polaków musi przeżyć cały miesiąc. Stereotyp biednego Białorusina, mieszkającego w „ostatnim kołchozie Europy”, zaczyna ustępować stereotypowi Białorusina bardzo bogatego, nierzadko szastającego pieniędzmi na prawo i lewo. Każdy stereotyp to jednak uogólnienie, uśrednienie – tych bardzo bogatych i tych biedniejszych, kupujących nie tylko dla siebie, ale dla licznego grona znajomych czy rodziny. Białoruskich klientów można spotkać wszędzie – i w ekskluzywnych restauracjach, i przy budkach z kebabem. W galeriach i na bazarze. W drogich hotelach i tanich pensjonatach.

Ze statystyk wynika, że Białorusini przyjeżdżają do Białegostoku w celach czysto biznesowych. Izba Celna podaje, że w zeszłym roku zagraniczni goście wywieźli z Podlasia towar na miliard złotych. Wiele sklepów, firm, funkcjonuje tylko dlatego, że przyjeżdżają tu Białorusini. „Tylko to nas trzyma przy życiu” – oceniają handlarze z rynku na Kawaleryjskiej. „To dzięki nim mamy pracę” – mówią ekspedientki w sklepach. „Mój brat żyje z tego, że organizuje przejazdy dla Białorusinów z Białegostoku do warszawskich galerii”. „Bez nich Białostocki handel piszczałby cienko, wiele sklepów by zbankrutowało”.

Tak było jeszcze do niedawna. W marcu Białoruś wprowadziła w życie nowe przepisy, które znacznie ograniczają wwóz towarów na teren państwa. Osoby bez działalności gospodarczej nie mogą przewozić towarów w ilościach hurtowych. Towary elektroniczne, jak telewizory czy lodówki, mogą przywieźć tylko jedną sztukę na trzy lata. Handlowi nie sprzyja też drożejący na Białorusi dolar. Ceny w naszych sklepach przestają dla nich być tak atrakcyjne. Białostoccy handlarze kochają Białorusinów. Dla nich klienci z Białorusi to czysty pieniądz – nie narzekają, nie grymaszą, biorą dużo i wszystko jak leci. Na bazarze przy ulicy Kawaleryjskiej większość samochodów ma wschodnie rejestracje. – 90 procent moich klientów to Białorusini – ocenia właścicielka straganu z odzieżą – gdyby nie oni, przepadlibyśmy z kretesem. Polski klient nie kupuje dzisiaj na bazarze, tylko w galerii – tam jest ciepło, elegancko, na głowę nie pada, chociaż i Białorusini lubią chodzić po galeriach, dlatego handel najlepiej idzie do dziewiątej rano. Potem wszyscy zawijają się do marketów. Szmat kupują mało, raczej nastawieni są na gospodarstwo domowe – patelnie, proszki do prania, grabie, łopaty, wszystko biorą. Ale teraz, po wejściu nowych przepisów wyraźnie odczuwa się spadek obrotów. Kupują mało, bo nie mogą tego przewieźć w większych ilościach. Nawet jak kupią pięć jednakowych koszulek dla dziecka, to rozdzielają po samochodach, żeby w każdym było tylko po jednej. To nie jest wina naszych władz, tylko przepi-

sów, które wprowadzono na Białorusi. My nie wnikamy w ich politykę, nie dyskutujemy o reżimie Łukaszenki, ale bardzo szkoda, że tak się dzieje. Z roku na rok jest coraz gorzej. W weekend jest jeszcze jako tako, ale w tygodniu to klęska. Między straganami hula pustka i wiatr. Bywa, że przez cały dzień człowiek nie zarobi ani złotówki. Gdy pomyślę, co było parę lat temu, a co jest dzisiaj, to jest niebo a ziemia. W tym roku odbędą się wybory prezydenckie na Białorusi, więc prezydent robi wszystko, żeby przypodobać się wyborcom, ale jeśli ten kierunek polityki utrzyma się po wyborach, to czarno widzę przyszłość białostockiego handlu. Rynek na Kawaleryjskiej umrze śmiercią naturalną. Przestaną przyjeżdżać, bo się im to po prostu nie będzie opłacać. Szkoda, to tacy wspaniali, kochani ludzie! Serdeczni, szczerzy. My tu wszyscy ich uwielbiamy! Proszę napisać w gazecie, żeby przyjeżdżali, że my tu bardzo na nich czekamy.

Ewa Zwierzyńska

Swoji „narodowci”

Tichy, wże krochu sonny pudlaśki weczur. Lude robiat poslêdni zakupy i woroczajutsia do chat. Zahraniczny supermarkety szcze praciujut, mały, prywatny wże zaczynieny. Hajnuwśki plastikowy zubr stoit jak stojał neporuszony, a wiêtior duje nepryjemno tak szto szcze hodina i na hulici ne bude zusiêm nikohutko. Jakraz w takiż to weczury panami menszych miasteczok stajut mołodyje lude. Pereważno mużczyny koło 20 liêt. Pereważno w dresach. Pereważno hołosnyje. Pereważno kruhom proklinajuczy. Naczynajutsia piłkarski prypiêwki. Potom szukajut zaczôpok. Nektory schodiat jim z dorohi, starszy wdajut szto ne czujut hrubych slow i spuskajut zrok. Wsiê wże prywyknuli do toho. Nichto ne zworoczaje uwahi, szto to jich diêti, wnuki. Chaj hulajut jak choczut! Szto zrobisz? Wsiudy tak!

„Swojich” chłopciuw maje Narauka, swojich Haradok, Biêlśk, Nureć-Stancija, Czeromcha, Kliszczeli... Można tak wyliczati bez kuncia, bo podôbno je w kożnum polśkum miasteczku bôlszym za 1000 dusz. I tut zahadka: skôl na druhi deń poniszczeny ławoczki? Skôl napisy na murowi, stinie sklepu abo na blokowi? Skul „Jaga pany”, a pry tom i celtycki kryże? Odkaz taki, szto jak wse w swiêtie de mało do roboty, mołodomu choczetsia znajti zaniatki. Nekotorym szcze woroha i ideju. A poslêdnim czasom lohko znojdujetsia i odno, i druhoje. De toj woroh, chto chocze wojowati i szto z toho może byti tomoj siêtoho tekstu?

Razom z rozbureniem komunizma wo wsiêj schodnioji Jewropi jak hryby posle dożdżu i sonecznoho dnia rosli nacjonalistyczy ruchy. Dosiôl w temry i neoficjalno w 1989-1990 mohli wże wyjti w publicznu sferu diêjania. Totalitarym ne tolerujet konkurencji ni swobody, tomu pokôl komunizm byw silny, potôl niszczyw wsio inszoje. Sytuacja zmiêniłasia w 90-tych liêtach XX wieku, koli tożе na Pudlaszu aktywizowalisia neofaszysty i narodowci. Hulicy Biłostoka na dowhi liêta stali polem bitwy. Miêstiem, de rozyhrawsia ne odin boj i ne odna hołowa stała poraniena. Z obodwoch storon. A bilisia jakraz skiny – pulśki nacjonalisty i im protiwny panki-anarchisty. Pry nachodi siêtoho nahadaju szto od skinuw tak koliś jak i teper po sraci dostati moh kożny o temnom twarowi, czy toj, chto za hołosno odozwawsia w inszoji mowi. Pro toje czujemo szcze czas od czasu.

Wsioż taki toj czas iszow nepered, lude starêli, omal wykluczno subkulturowy konflikt menszał w oczach, a i joho uczastnikow stało brakowati. Starszy neofaszysty kotorych idolom moh byti tak Adolf Hitler jak i lidery pulśkich nacjonalistow jak Bolesław Tejkowski, stali choditi do pracy, nekotory trapili w tiurmu za narkotyki abo rozboji a inszyje trywali i trywajut w małych hrupach na swojim miescy. W 2003-4 rokowi mołodym wże lepi słuchałosia modnoho hip-hopu, abo ihrało na komputerowi czym szukalo swarok i wohule polityki. Tohdy na perszy pohlad sprawa wyhladała tak, szto za nedowho problem może zniknuti sam, bo wsiaki ruch bez nasliêdnikuw propadaje.

Odnak druhaja fala pryszła zusiêm nedawno. Tut skłałosia para faktuw. Try hołowny czynniki dali chocz-nechocz implus do toho, kob disia baczyti cikawu zjawu, jakaja dotykaje tożе najmołodsze pokolenie pudlaśkich Biłorusuw. Po persze, w kwietniowi 2010 roku trahicznoju smertiu zhinuła elita pulśkoji derżawy. Okrum czołowiêczoho odruchu spuczuwannia do samoho jadra pulśkoji polityki powernulisia spiskowy teorji na temu pryczyn siêtoho zdarenia. A sioje dobre dla krajnosti. Po druhoje, od para liêt w Polszczy sztoraz hołosniej howorytsia pro kontrowersyjne dumki nowych zakonuw i zmiêny zhodny z kirunkom wyznaczonym na zachodi (na primier szluby homoseksualny). A sioje wstreczajetsia z silnym podiełom sered żyteli i wtikaniem czasti wyborcuw na polityczny kryła. Po tretiê i najważniejsze zaczynajuczy od 2010 roku razom z sukcesom warszawskoho Marszu Niepodległości, jaki zorhanizowala pozasojmowa orhanizacja ONR (Obóz Narodowo-Radykalny) i Młodzież Wszechpolska. Pulśkim nacjonalizmom stała cikawitisia dosiôl neutralna mołodioż (pereważno kibice) kotora wrodiłasia wże w swobodnoji Polszczy. Odny wybralisia na nastupny marsz wże w 2011, druhije na szcze weliksz w 2012 rokowi, a teper efekt majem toj sam, wsiudy jak Polszcza dowha

i szyroka – rôst kôlkosti mołodych ochwotnych do radykalnoji zmiêny.

Zacikawlenie „Welikoju Polszczoju" i jije herojami, z jakich hołownym je peredwojenny lider pulśkoji Endecji Roman Dmowski, trapiło tak czerez marsz jak i zwezany z jim szum informacyjny do kibicuw popularnoji pudlaśkoji Jagi. „Weterany" perszych, warszawskich bojow z policjoju spered dwoch-troch liêt rozkazuwali humniakom z gimnazjuw jak wyhladaje borot'ba z „komunoju", a wony wtiahali do toho znakomych abo porowesnikuw. Niczoho diwnoho. Dla mołodoho czołowiêka szukajuczoho emocji kidanie kameni jakoje baczymo szto 11.11. może bałamutiti. A szcze koli dumka szlachetna a kruhom inszoji roboty ne znojdesz? Pud hasłom odnowy Reczpospolitoji i rozhona teperysznich elit ruch znow staw nabirati siły.

Takim czynom z biłostockoho stadionu Jagiellonii ideji stali perenositisia razom z horaczymi rozkazami pro minułyje draki z „systemom" do rodnych kutkuw siêtych mołodych ludi. Z Biłostoka do Biêlśka, do Hajnowki, do Siemiatycz... Pryszow nowy wozduch i moc, a hasła „To my, to my – Pola-cy" teper zwuczat tože w ne tak dawno tichych, biłoruskich miasteczkach na powdeń i schôd od Biłostoka.

Tohdy jak wyhladaje disia, w 2015 rokowi, toj pulśki nacjonalizm na ruśkim Pudlaszu? Odnym słowom: diwnowato. Złuczyw diêti katolikuw z diêtmi prawosławnych jaki wže na choczut liczyti sebe inszymi czy horszymi. Fala pryszła i wziała z soboju tych chto naprawdu sztoś robit i tych chto ono lajkuje wpisy w internetowi. Odnak wziała – je pro szto dumati. Pry tôm zjawa ne maje odnoho twaru i odnoji formy, ale bôlsz lohkuju i tuju, pro jakuju hołosno ne howorytsia.

Toj, chto ostorożny, toj zwerne uwahu jak joho hulicia i mury koło joho chaty pokrywajut wse nowy i nowy wlepki i napisy. Kolo „Hajnówka Jaga 100%" można znajti „Wielkiej Polski Moc to My", czy „Nacjonalizm naszą drogą". Koło celtyckoho kryža, jaki wže dawno stał symbolom nacjonalistuw ciêłoho swiêtu, traplajutsia i „Precz z Komuną", czy „W naszej pamięci żołnierze wyklęci". Na perepynku autobusuw, w pekaesi, na jakim-leń swobodnym miêstiu. Perekraz pudporohowy – hulicia nasza. Okrum toho kibice/narodowcy czasto wstreczajutsia pry nachodi deržawnych swiat. Wkluczajutsia w marszy dla pomerłych w czas wujny, baczymo jich tretioho maja, perszoho września abo w Deń Nezaležnosti Polszczy. W Bilostoku robiat patriotyczny oprawy na stadioni „Jagi". Czasom chodiat z transparentami na pikiety, a znow czast' sobiraje hroszy na pomoszcz materialuju dla sołdatuw AK czy NSZ.

Taja czast' ruchu to perewažno narodowci powezani z partioju „Ruch Narodowy", jakaja chocze sobrati wsiê podobny inicjatywy z ciełoji Polszczy. W Hajnowci hołosno zazwuczała sprawa hrupy „Narodowa Hajnówka", jakaja na swojim profilu w internetowi wkinuła znimki z jimi orhanizowanoho „Podlaskiego Rajdu Śladami Żołnierzy 5. Wileńskiej Brygady Armii Krajowej". Biłostocki prokuratory dosliêdujut sprawu emblematu NSZ, czy zaklikuw „Śmierć wrogom ojczyzny", jaki miž inszym można było na jich pobaczyti. Chtoś skaže – kožna inicjatywa to lepi jak sidieti na sraci i piti piwo. I sioje prawda.

To odnak ono jije czast'. A druhaja to szto? Druhuju dobre znaje kožny, chto w poslêdnie roki czuw a to pro rasistowski ataki na imigrantuw w Biłostoku, a to pro narysowany swastyki, a to znow pro miszanie spotkania z žytiêlami Biłostoka ministra Sikorskoho. Do toho nichto ne pryznajetsia. Czy za atakami na menszosti stojat tyje ž samyje lude, szto sami z menszosti wyrosli? Za rano szcze toje dokazuwati ale znajuczy ochwotu neofity, to welmi možliwo. Nacjonalisty i kibice to tože ne monolit i okrum nowoho narybku, kotory na krykach i zaklikach zatrymajetsia, je i zhadany stary skiny, kotorym tiažko powiêryti szto zmiênilisia.

Worohom narodowciuw/kibicuw je w perszum poradkowi rzond i – szto možna dobre poniati – partia, jakaja teper maje władu. Odno z hołownych zaklikuw „Precz z komuną" wykorystowujetsia tak samo dobre jak raniej ne hladiaczy wohle na fakt, szto jakraz taja partija wyrosła na osnowi „Solidarnosti". Worohom je układ kruhloho stoła, wsiê joho uczastniki i Unia Ewropejska. Ne zabywajmo pro prezydenta Truskolaskoho, czy burmistrza Hajnowki, kotory symbolizujut minuły poradok. I znow druhaja storona sprawy, szto okrum toho je worohi neoficjalny: imigranty, menszosti seksualny, a szyrej kažuczy kažny chto ne sowsiem pasuje: frajer, pedał (po odiažce), abo lamus. I wsio. Czy na spisok worohuw potrapili wže Biłorusy? Lidery „Narodowej Hajnówki" kažut, szto niê, ale i „ne kožny prawosławny je Biłorusom". Dobre znati, a szcze dodajuczy, szto lude z siêtoj inicjatywy nosiat naziwska, jak Poleszuk i Nesteruk (sic!), można taki podychod zrozumieti szcze lepi.

Okrum wže zhadanoho Romana Dmowskoho pudlaśki narodowcy tak jak i tyje z Krakowa czy Warszawy hołosno oddajut poszanowanie dla sołdatuw pulśkoho poślewojennoho pudzemlia. Wsio byłob w poradku, kob ne fakt, szto jakraz na Pudlaszu ne wsiê z jich zasłužyli poszany. Takim czynom swarki pro „Buroho" perenieslisia so starych rozkazuw pometajuczych siête starykow na mołodioż, jakaja pometati toho prosto ne mohła. Można skazati, szto pudlaśka mołodioż dilitsia na najwelikszu czast' kotora ne zabiraje hołosu, propulśkuju menszost i probiloruskuju menszost. Wkusu dodaje i sioje, szto woroczajetsia tema „swojich" i „ne swojich". Chto byw w PZPR? Chto służyw NKWD? Koho peresladuwali, a chto sam nios hora inszym? Tut sprawy skomplikowany i reszyti ich ne bude lehko. Wsiê storony majut krochu racji i kožnomu, koho poranili, treba wernuti prawdu. Odnak jak siête robiti z „Burym" na sztandarowi? Dobre, szto b poniali sioje jakraz narodowci zsiôl rodom

Swiêt kibicuw wtiahaje. Czom? Tomu, szto je prosty, daje siłu i daje jaki-leń sens žytia. Odin klub – odna wiera.

Tak jak odin narod – odni heroji. I pokôl władа sietoj derżawy na zrobit wsioho, szto b Polszcza zwana Polszczoju B mieła praciu, dotôl budut nahadane poniszczeny ławoczki czy porysowany mury. Dotôl mołodioż bude krużyti weczurkami w poszuku czoho-leń cikawoho. Koli ne maje szto robiti, wsio bude lepsze czym ne robiti niczoho. Nawet niszczyti czy bitisia, abo szukati woroha tam de joho ne maje.

Jak do jakraz takoji aktywizacji nemałoji czasti pudlaśkoj mołodioży może podejti biłoruśkie seredowiszcze? Może pożałowati, szto zhubiło kontakt z najmołodszymi, pryznatisia, szto ne chwatało sił czy prosto skazati, szto tak i musieło statisia? Prawdoju, szto siête problem ciêłoji Polszczy, a i tiażko utrymatisia, koli czerez desiatki liet trywaje proces asymilacji. Dumaju odnak, szto to ostatni zwonok dla joho, koli wnuki b'jut pokłony katom własnych dieduw. Ne wsiê. Ale i czorny owcy znajszliś.

Mateusz Styrczula

Калекцыя

Жыровіцкі манастыр на паштоўках

Каля дзесяці кіламетраў ад Слоніма, уверх па рацэ Шчары, знаходзіцца старая вёска Жыровічы, вядомая вялікім архітэктурным ансамблем былога ўніяцкага манастыра. На сённяшні дзень ён з'яўляецца найбуйнейшым і адзіным праваслаўным комплексам такога тыпу ў Беларусі.

Першапачатковыя драўляныя забудовы манастыра не захаваліся. На іх месцы ў 1672-1828 гадах быў створаны новы комплекс каменных будынкаў. А напрыканцы XVII стагоддзя Жыровіцкі манастыр лічыўся самым багатым у Беларусі і Літве.

Манастыр узнік на месцы, дзе, паводле падання, у 1470 годзе цудоўным чынам з'явіўся абраз Маці Божай, названы Жыровіцкім. Манастыр быў заснаваны ў канцы XV стагоддзя як праваслаўны. У 1613 годзе перайшоў у рукі базыльянаў (манахі грэка-каталіцкай Царквы), якія адрадзілі культ Маці Божай і зрабілі манастыр галоўным цэнтрам Уніі. Першым ігуменам манастыра ў часы Уніі быў Іасафат Кунцэвіч. Намаганнямі базыльянаў за часы Уніі быў узведзены вялікі манастырскі комплекс з мураваных храмаў барочнай архітэктуры. У 1730 годзе ў прысутнасці дзясяткаў тысяч католікаў візантыйскага і лацінскага абраду, а таксама іншых вернікаў, цудатворная ікона Маці Божай з Жыровіцкага манастыра была ўрачыста каранавана залатымі папскімі каронамі, а Маці Божая Жыровіцкая абвешчана апякункай і заступніцай беларускага народа.

У 1810-1828 гадах манастыр быў рэзідэнцыяй Брэсцкай уніяцкай епархіі, у 1828–1839 гадах – Літоўскай уніяцкай епархіі. У 1839 годзе Іосіф Сямашка, карыстаючыся падтрымкай царскай улады і заступніцтвам самаго расійскага імператара Мікалая I, перавёў частку манахаў Жыровіцкага манастыра ў праваслаўе, а ўпартых адправіў на выпраўленне ў спецыяльна прызначаныя для гэтых мэтаў манастыры, у тым ліку па-за межамі Беларусі.

Дзякуючы таму, што да верасня 1939 года Жыровічы не ўваходзілі ў склад СССР, манастыр ніколі не закрываўся. У міжваенны час манастырскі храм-Кальварыя (царква Узвышэння Святога Крыжа) знаходзіўся ў карыстанні рымакатолікаў.

У 1945 годзе ў Жыровіцкім манастыры былі адкрыты пастырскія курсы, якія ў 1947 годзе былі ператвораныя ў семінарыю. Але ж семінарыя праіснавала толькі да 1963 года.

У другой палове 1980-х-пачатку 1990-х гадоў пачалося адраджэнне манастыра. І ў 1989 годзе, пасля 26-гадовага перапынку, аднавіла працу Мінская духоўная семінарыя ў Жыровічах.

Сёння манументальны будынак семінарыі фарміруе парадны двор перад апсідай сабора. Каля ўсходняга крыла семінарыі – вялікі прамавугольны гаспадарчы двор, абкружаны аднапавярховымі карпусамі. На другім плане на паўднёвы ўсход ад сабора размешчана камерная па маштабу Багаяўленская царква. Ва ўсходняй частцы манастыра, як завяршальны элемент яго прасторавай кампазіцыі, на самым высокім месцы пабудаваная вертыкальная Крыжаўзвіжанская царква – вышынная дамінанта ансамбля.

Успенскі сабор заснаваны ў 1613 годзе, як галоўны храм манастыра базыльян. Спачатку пабудаваны ў стылі барока (будаўніцтва завершана ў 1650 годзе). З паўночнага і паўднёвага ўсходу да манастыра прымыкаюць малыя цэрквы Пакрова Прасвятой Багародзіцы і Раства Іаана Прадцечы. У галоўнай частцы сабора першапачаткова меліся

дзве вуглавыя вежы, характэрныя для ўніяцкіх храмаў. Пры рэканструкцыі ў 1828 годзе вежы разабралі. У межах асноўнага аб'ёму захавалі толькі іх ніжнія ярусы. Сабор набыў рысы класіцызму. Былі зменены дэкор, форма светлавога барабана і купала. У галоўным фасадзе выкарыстаны матывы візантыйскай архітэктуры.

Высокае майстэрства разьбяроў выявілася ў апрацоўцы іканастаса пазалочанай разьбой у стылі барока (ракавіны, гірлянды, херувімы, арнамент ў выглядзе вінаграднай лазы і лісцяў). Жывапіс іканастасу адносіцца да таго ж часу (XVIII стагоддзе), калі назіралася схільнасць да павышанай эмацыянальнасці, дэкаратыўнай пышнасці і маляўнічай сюжэтнай кампазіцыі. Такой жа трактоўкай вызначаецца і галоўная алтарная ікона „Маці Божая Жыровіцкая" (разьба па каменю, XIV-XV стагоддзі), узятая ў чаканны срэбны аклад. Бакавыя двух'ярусныя алтары выкананы ў XIX стагоддзі. Іх кампазіцыя будуецца на аснове карынфскага ордэра з абмежаваннем дэкаратыўнай арнаментыкі.

Акрамя іконы „Маці Божая Жыровіцкая", з якой звязана паданне аб узнікненні манастыра ў 1470 годзе, да сярэдзіны XIX стагоддзя ва Успенскім саборы таксама захоўвалася „Жыровіцкае евангелле" (другая назва рукапісу – „Евангелле Сапегі") – вядомы беларускі помнік рукапісу і кніжнай мініяцюры XV стагоддзя…

Сёння, як і ў мінулыя стагоддзі, у Жыровічы заўсёды ідуць вернікі з усіх куткоў свету, а таксама турысты. Жыровічы малявалі вядомыя мастакі, фатаграфавалі і фатаграфуюць фотамайстры з розных краін, здымаюць фільмы і тэлеперадачы.

Найбольш пакланяліся Жыровіцкай Іконе Божай Маці беларусы на эміграцыі, якія пасля Другой сусветнай вайны пакінулі Беларусь. У 1947 годзе Аляксандр Асіпчык у Германіі арганізуе Беларускае Жыровіцкае праваслаўнае брацтва. У Баварыі ён выдае сваю кніжку „Цудатворны абраз Жыровіцкай Божае Маці і Жыровіцкі манастыр", а таксама яе сам афармляе. Адначасова з кнігай Аляксандр Асіпчык выдае некалькі паштовак, прысвечаных Жыровіцкаму манастыру. У Германіі ў 1948 годзе выходзіць паштоўка „Жыровіцкі сьв. Успенскі манастыр", выдадзеная Жыровіцкім брацтвам на сродкі Аляксандра Асіпчыка **(паштоўка № 1)**. Ён жа ў Германіі ў 1948 годзе выдае і паштоўку „Зьяўленьне цудатворнага абраза Маці Божай Жыровіцкай 1470 г.". На адваротным баку напісаны тэкст лацінкай на беларускай мове, **(паштоўка № 2)**. Аляксандр Асіпчык выпускае ў Германіі і паштоўку „Рэстаўрыраваны абраз Жыровіцкай Божай Маці – апякункі беларускага народа" (1948 г.) **(паштоўка № 3)**.

Герб Жыровічаў

У 1970 годзе ўсё той самы Аляксандр Асіпчык супольна з Жыровіцкім брацтвам выпускае ў ЗША яшчэ дзве паштоўкі. Гэта паштоўка „Вясёлых сьвят" **(паштоўка № 4)** з выявай Маці Божай Жыровіцкай і з радкамі Якуба Коласа, а таксама паштоўка „У Жыровіцкай пушчы над Шчарай" **(паштоўка № 5)**. На адваротным баку напісана гісторыя з'яўлення Іконы Божай Маці.

Напачатку 1950-х гадоў свет пабачыла і паштоўка „Жыровіцкая Божая Маці – апякунка беларускага народу". Паштоўка выйшла ў Брысбэне, а выдала яе Задзіночанне беларускіх ветэранаў **(паштоўка № 6)**.

У 1960-я гады ў Брадфардзе Управай БАПЦ і па ініцыятыве Янкі Калбасы была выдадзена паштоўка „Маці Божая Жыровіцкая – Патронка Беларусі" **(паштоўка № 7)**. Выйшла ў двух колерах – у чырвоным і сінім. На першай старонцы змешчана выява Маці Божай Жыровіцкай, а на развароце – верш Вінцука Адважнага.

Згуртаванне беларускіх жанчын у гонар асвячэння царквы ў 1960 годзе ў ЗША надрукавала паштоўку **(№ 8)** „Жыровіцкая Божая маці – Апякунка беларускага народу". Выдавалася і некалькі яшчэ беларускіх паштовак на эміграцыі, прысвечаных Жыровічам.

На беларускай мове ў Беларусі ў пачатку 2000-х гадоў Слонімскі касцёл Святога Андрэя выпусціў паштоўку „Маці Божая Жыровіцкая". На адваротным баку паштоўкі надрукавана малітва да Маці Божай Жыровіцкай і кароткая гісторыя з'яўлення Іконы.

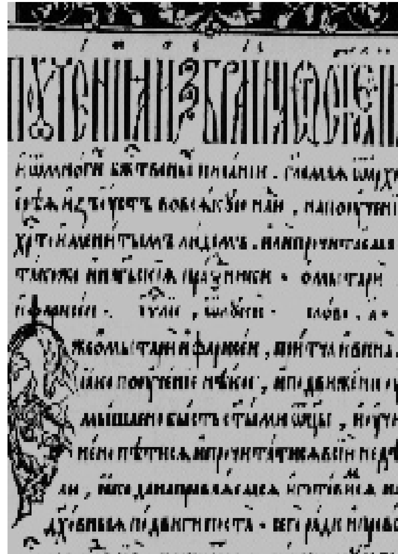
У Германіі ў Берліне ў 2011 годзе гродзенскія краязнаўцы выпусцілі серыю паштовак, прысвечаных Беларусі. На слонімскай паштоўцы адлюстраваны Спаса-Праабражэнскі сабор, Сынковіцкая царква, помнік-леў у Альбярціне і Успенскі сабор у Жыровічах.

У 1999 годзе Слонімская друкарня выпусціла камплект паштовак „Слонім" слонімскага фатографа Уладзіміра Янушэвіча. Сярод слонімскіх паштовак у камплект увайшла і паштоўка, на якой адлюстраваны Успенскі сабор у Жыровічах.

У 2004 годзе Слонімская друкарня выпусціла новы камплект паштовак „Слонім" фатографа Уладзіміра Янушэвіча. Сярод паштовак была і паштоўка, прысвечаная Жыровічам. На ёй адлюстраваны праваслаўныя храмы Жыровічаў.

Здаецца, больш беларускамоўных паштовак, прысвечаных Жыровіцкаму манастыру не выдавалася. Цяпер, праўда, таксама шмат выдаецца паштовак пра Жыровічы, але ў асноўным яны на рускай мове.

Сяргей Чыгрын

Календарыюм

Красавік – гадоў таму

180 – 9(21).04.1835 г. у Віцебску нар. Ялегі Пранціш Вуль (сапр. Элегі Францішак Карафа-Карыбут), беларускі паэт. Удзельнічаў у студзенскім паўстаньні, за што быў засланы ў Сібір. Апошнія гады жыцьця правёў у Варшаве, дзе з Вінцэсем Каратынскім і Адамам Плугам стварыў беларускі гурток. Памёр у Варшаве ў 1880-ыя гады. Вядомы яго верш на беларускай мове „К дудару Арцёму ад наддзьвінскага мужыка".

155 – 7.04.1860 г. памёр Караль Падчашынскі (нар. 7.11.1790 г. у Жырмунах на Гродзеншчыне), архітэктар. Вучыўся ў базыльянскай школе ў Брэсьце і ў Крамянецкім ліцэі, у Акадэміі Мастацтваў у Пецярбурзе, у Францыі і Італіі, у 1819-1831 гг. узначальваў катэдру архітэктуры Віленскага ўнівэрсытэту, у 1838-1853 гг. жыў у маёнтку пад Несьвіжам, пазьней у Вільні і ў Варшаве. Па яго праектах пабудаваны м. ін. двары ў Жылічах, Яшунах, школы ў Бабруйску, Мазыры, гімназіі ў Слуцку і ў Сьвіслачы. Напісаў падручнік „Пачаткі архітактуры для акадэмічнай моладзі" т. 1-3 (1828-1857).

140 – 24.04.1775 г. на Беласточчыне нар. Якуб Забядэвуш Фалькоўскі, адзін з пачынальнікаў навучаньня глуханямых мове жэстаў, быў рэктарам піярскай школы ў Шчучыне, у 1817 г. адкрыў у Варшаве першую польскую школу для глуханямых. Памёр у Варшаве 2.09.1848 г.

135 – 14.04.1880 г. у Слуцку нар. Язэп Дыла, пісьменнік і культурны дзеяч. Закончыў Слуцкую гімназію (1898) і паступіў у Тартаўскі вэтэрынарны інстытут, у 1903-1904 гг. працаваў у рэдакцыі менскай газэты „Северо-Западный Край", у 1906-1918 гг. у выдавецтвах Пецярбурга, Арэнбурга, Казані і Масквы. У міжваенны час працаваў у БССР – у Дзяржаўнай планавай камісіі, у Інстытуце Беларускай Культуры, у І Беларускім Дзяржаўным Тэатры (1925-1926 – дырэктар), быў членам Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту БССР. У 1931 г. быў рэпрэсіраваны і высланы з Беларусі. Жыў і працаваў у Саратаве. Памёр 7.04.1973 г. Дэбютаваў у 1912 г. у „Нашай Ніве". У 1981 г. выйшлі яго „Творы".

130 – 14.04.1885 г. нар. Сымон Рак-Міхайлоўскі – настаўнік, грамадзкі, палітычны дзеяч, рэдактар, публіцыст, пасол Сойму, дзеяч Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады. Замардаваны НКВД у 1937 г.

125 – 12.04.1890 г. у вёсцы Шчорсы на Наваградчыне нар. Янка Нёманскі (сапраўднае прозьвішча Іван Пятровіч) – пісьменьнік, грамадзкі дзеяч. Расстраляны НКВД 30.10.1937 г.

115 – 15(28).04.1900 г. у Кушлянах памёр Францішак Багушэвіч (нар. 9(21).03.1840 г. у Сьвіранах на Віленшчыне), клясык беларускай літаратуры.

115 – 15.04.1900 г. у вёсцы Вялікія Азяраны (каля Крынак на Сакольшчыне) нар. Уладзімір Тамашчык (архіяпіскап Васіль) – выдатны грамадзка-рэлігійны дзеяч. Выпускнік у 1934 г. аграноміі Праскае Політэхнікі. У 1941-1944 гадах актыўна дзейнічаў у Беларускім Камітэце ў Беластоку. З 1944 г. у эміграцыі. У 1949 г. стаў манахам. Арганізаваў рэлігійна-грамадзкае жыцьцё, узначаліў Беларускую Праваслаўную Аўтакефальную Царкву. Памёр 9 чэрвеня 1970 г., пахаваны на беларускіх могілках у Іст-Брансвіку каля Нью-Ёрку.

110 – 6.04.1905 г. у Кіеве памёр Іосіф Баранецкі (нар. у 843 г. на Гродзеншчыне), прыродазнавец, пэдагог. Закончыў Беластоцкую гімназію і прыродазнаўчае аддзяленьне Пецярбургскага ўнівэрсытэту (1886), з1873 г. прафэсар батанікі Кіеўскага ўнівэрсытэта, з 1903 г. – дэкан Фізыка-матэматычнага факультэта, аўтар „Курса батанікі для студэнтаў мэдыцынскіх факультэтаў" (1879).

105 – 6.04.1910 г. у Пецярбурзе (род паходзіў зь вёскі Агароднікі на Наваградчыне) нар. Барыс Кіта (Кіт), выдатны фізык, канструктар амэрыканскай ракетнай тэхнікі. Жыве ў Нямеччыне. *Віншуем!*

95 – 14.04.1920 г. у вёсцы Страшава (каля Гарадка на Беласточчыне) нар. Аляксей Карпюк – пісьменьнік, грамадзкі дзеяч. Памёр 14.07.1992 г. у Гародні.
80 – 16.04.1935 г. у Данейках каля Баранавіч нар. Анатоль Клышка, аўтар „Буквара". Віншуем!
75 – 16.04.1940 г. у Яраслаў'і памёр Адам Багдановіч (нар. 20.03.1862 г. у Халапенічах каля Крупак), беларускі фальклярыст, этнограф і мовазнавец, бацька Максіма Багдановіча.
70 – 27.04.1945 г. БССР прынята ў склад членаў-заснавальнікаў Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.
29 – 26.04.1986 г. наступіла трагічная катастрофа на Чарнобыльскай Атамнай Электрастанцыі, якая забрудзіла значную частку Беларусі.
25 – 5.04.1990 г. Вярхоўны Савет БССР аб'явіў дзень 26 красавіка днём чарнобыльскай трагедыі.
15 – 5.03.2000 г. трагічна памёр Мікола Ермаловіч (нар. 29.04.1921 г. у в. Малыя Навасёлкі каля Койданава на Меншчыне), выдатны беларускі гісторык. Аўтар між іншым фундамэнтальных кніг „Старажытная Беларусь", „Беларуская дзяржава Вялікае Княства Літоўскае".

Апрацавалі **Лена Глагоўская** і **Вячаслаў Харужы**

Leon Moenke

Tundra

4. Postanowiłem iść „va banque". Przeprawić się przez rzekę przy pomocy ludzi, nie bacząc na to, kto siedzi po tamtej stronie w tajemniczych namiotach. Doprowadziwszy siebie do względnego porządku, udaliśmy się na brzeg naprzeciwko wsi.

– Zenku, zaklinam cię! Nie gub wszystkiego tak blisko mety. Pożałuj wysiłków naszych i wszystkiego, cośmy przecierpieli! Będzie to samo, co pod Biełoostrowem. Zaklinam, nie rób tego! – mówiła żona, idąc w ślad za mną.

Milczałem.

We wsi przez dłuższy czas nie zwracano na nas uwagi. Około kwadransa staliśmy na brzegu, wołając o łódź. Kobiety i mężczyźni zajęci byli swoją robotą, nie reagując na nasze wołanie: „Łódkę! Przewóz!"

Ta obojętność i niepokoiła mnie i jednocześnie dodawała otuchy. Niepokoiła, bo na okrzyki mógł zwrócić uwagę ktoś niepożądany, z drugiej zaś strony dodawała otuchy, ponieważ świadczyła o braku zainteresowania nami, co mogło wyjść nam tylko na korzyść.

Wreszcie podszedł do przystani jakiś mężczyzna. Znów wrzasnąłem, nie wiem już po raz który.

– Łódkę!

– Zaczekasz! – odpowiedział tonem człowieka, który nie zwykł rozkazywać i wolno, nie śpiesząc się, wziął wiosła i zaczął odwiązywać łódź.

Wiosłując, przez cały czas był zwrócony twarzą w naszą stronę, obserwując nas z ciekawością.

Po pozdrowieniach i usadowieniu się w łodzi nastąpiła indagacja:

– Z daleka?

– Tak, z daleka – brzmiała odpowiedź.

– Z Ury?

– Tak, z Ury.

– Idziecie pieszo?

– Tak, pieszo.

– A coście za jedni?

– Badacze – geolodzy. Szukamy żelaza.

– To dobrze – zauważył udobruchany brodaty nasz interlokutor. – Będziemy mieli kosy przynajmniej. Bo zupełnie się zniszczyły i nie ma skąd dostać.

A po chwili milczenia dodał:

– Wprost choć rękami trawę rwij.

Smutna rzeczywistość sowiecka po prostu tryskała z jego uwag.

Kolejno i ja zacząłem go wypytywać.

– A wy kim jesteście? – spytałem najpierw.

– Pastuch… Pasę jelenie w tundrze.

– A co to za namioty stoją tam u was na górze?

– A ot mieszkają u nas tacy sami jak wy, badacze – geologowie… Złota szukają.

Odetchnąłem. A więc to nie GPU. Lecz niebezpieczeństwo jednak nie minęło. Zmodyfikowało się tylko. Spotkanie z geologami, przy posiadanej przez nas wiedzy geologicznej, groziło wsypą.

Ładna sprawa – pomyślałem. Przybyliśmy szukać żelaza tam, gdzie specjaliści szukają złota.

Lecz poznać dręczącego nas niepokoju nikt by nie potrafił. Zachowywaliśmy nadal spokojną pewność siebie.

Ta krótka wymiana zdań wyświetliła mi wszystko na razie. Kontynuowanie rozmowy nie miało żadnego celu. Ba, nawet było niebezpieczne. Lecz milczenie miało tę niedogodność, iż mogło spowodować nowe pytania ze strony przewoźnika. Należało tego uniknąć, biorąc inicjatywę w swoje ręce. Przyszła mi z pomocą żona, gaworzac z nim w stylu kobiecym o różnych głupstwach związanych z jeleniami i tundrą. Od czasu do czasu tylko jakimś rzuconym słowem podsycałem rozmowę. Podczas takiej ożywionej rozmowy przybyliśmy do brzegu.

Spytałem naszego przewodnika, ile się mu należy za przewóz. Wobec niezdecydowanej odpowiedzi dałem mu rubla. Ten rubel ostatecznie nastroił go ku nam zyczliwie. Jego dziękczynno-usłużny uśmiech mówił mi o gotowo-

ści do dalszych usług. Wyczuwało się od razu, że zarobki tu są rzadkie i pieniądze, nawet sowieckie, mają dużą wartość.

Powitalnym rykiem spotkały nas na brzegu krowy.

Jeszcze wczoraj, patrząc na skoszone siano i słysząc porykiwanie krów, żona rozpływała się w marzeniach o szklance mleka. Nawet na tamtym brzegu czuła lub raczej zdawało się jej, ze czuje jego zapach. Teraz zaś krowy były tak blisko. Błagalnym i pełnym pożądania spojrzeniem patrzyła to na krowy, to na mnie. Głodny byłem również i ja.

„Kurier Wileński" nr 134, 17.05.1938 r., s. 6

Dotychczasowe położenie uczyniło nas odważnymi, a chęć, wprost żądza najedzenia się, wypicia świeżego mleka – szalonymi i bezczelnymi zarazem. Długo się nie namyślając, zwróciłem się do naszego przewodnika:

– A gdzie tu u was można mleka kupić?

– A o, tutaj – odparł chętnie, wskazując na chatę z lewej strony. – Tutaj i nauczycielka mieszka – dodał, spodziewając się, że perspektywa tego towarzystwa sprawi nam przyjemność.

– A gdzie jeszcze? – spytałem, dziękując mu w duchu za tak cenną informację.

Rozczarowany w swych oczekiwaniach przewoźnik wskazał nam jednak inną chatę na skraju wsi.

– Tam jest ludzi mało i mają krowę… Tam również chętnie sprzedadzą mleka…

To nam całkiem dogadzało. W towarzystwie przewodnika skierowaliśmy się do wskazanej chaty.

Po drodze usłyszeliśmy skierowane do naszego towarzysza pytania w języku samskim[1], dotyczące nas. Rozmowa toczyła się w języku dla nas niezrozumiałym, lecz odpowiedź naszego przewoźnika brzmiała w tonie uspokajającym. Zrozumieliśmy z niej tylko wyraz „geolodzy".

Wszystko dotąd układało się pomyślnie. Rubel okazywał swój dobroczynny wpływ.

W gościnie u Samów

Gdyśmy się zbliżyli do chaty, gospodarz już oczekiwał nas na progu. Dowiedziawszy się o celu naszej wizyty i zasięgnąwszy informacji cośmy za jedni, gospodarz, wcale nie zdziwiony naszą wizytą, udał się do chaty i po krótkiej naradzie z żoną dał nam odpowiedź przychylną.

Ja nabierałem odwagi i czelności z każdą chwilą.

– Do mleka by się chleb świeży przydał, gospodarzu – rzekłem znowuż. – Suchary sprzykrzyły się nam w tundrze.

W milczeniu gospodarz skierował się ku drzwiom i wydał jakieś zarządzenie. Byłem przeświadczony, że treść jego była dla nas pomyślną. Staliśmy w oczekiwaniu przed chatą. Gospodarz usiłował bawić nas rozmową, zadając nam szereg pytań, co chwilami trąciło badaniem. Niezbyt to mi się podobało i z niecierpliwością oczekiwałem końca tych indagacji. Opowiadałem co mi ślina przyniosła na język. Starałem się jednak zapamiętać wszystkie swe odpowiedzi, aby potem nie przeczyć samemu sobie. Z przyjemnością przy tym obserwowałem, że wyraz twarzy mego rozmówcy stawał się coraz mniej badawczy i niedowierzający, a coraz bardziej dobroduszny i serdeczny.

Gdy w izbie wszystko już zostało przygotowane na nasze przyjęcie, zaproszono nas do wnętrza.

Na stole stała olbrzymia misa z mlekiem, na talerzu leżały kawałki chleba i ryby. Ponadto na stole stała cukiernica napełniona drobnymi kawałeczkami cukru. Od razu z tego widać było, jaką wartość przedstawia tutaj cukier. Stół był pierwszym meblem, na który zwróciłem uwagę. Zadowolony z zastawy stołowej rozejrzałem się po samskiej izbie. Pierwsze, co mi się rzuciło w oczy, to jej przestronność. W pierwszej chwili ni mogłem się połapać, czego tu brak? Lecz czegoś najwyraźniej brakowało w urządzeniu izby. Dopiero gdy wzrok mój padł na niedużą żelazną płytę kuchenną na prawo od wejścia, zrozumiałem – nie było wielkiego pieca, tego niezbędnego akcesorium izb włościańskich i dlatego właśnie wydała mi się izbą przestronną. Podłoga była drewniana. Z umeblowania oprócz stołu i taboretów zauważyłem dwa drewniane łóżka. Trochę w bok od środka izby leżała na podłodze skórzana kołyska-futerał, a w niej dziecko. Na ścianach nie było ani obrazów świętych, ani portretów „wodzów". To były moje pierwsze spostrzeżenia.

Usiedliśmy przy stole. Teraz już i gospodyni zaczęła ugaszczać nas nie tylko jadłem, ale i pytaniami. Pytania były te same, co i poprzednio, lecz teraz już dawałem odpowiedzi bardziej skonkretyzowane. Ale padło również i nowe pytanie, które kazało mi mieć się na baczności przed tym „sędzią śledczym" w spódnicy.

„Kurier Wileński" nr 135, 18.05.1938 r., s. 6

– Która godzina? – zapytała ona raptem, widząc u mnie na ręku zegarek.

Spojrzałem i rzekłem:

– Kwadrans po pierwszej.

– Ja i tak wiedziałam, że nasz zegar się późni.

Teraz dopiero zauważyłem zegar na ścianie. Wskazówki stały na pół do dwunastej. Te słowa: „Ja i tak wiedziałam" były wypowiedziane tonem, który dowodził, że moja odpowiedź nie jest dla niej niespodzianką, że pytanie było zadane nie w celu dowiedzenia się godziny, lecz skontrolowania, czy nasz zegar idzie według czasu moskiewskiego, czy zachodnioeuropejskiego. Uprzytomniłem sobie tę różnicę w czasie. Moje przypuszczenie znalazło potwierdzenie, gdy gospodyni nie zdradzała najmniejszego zamiaru podejścia do zegara i uregulowania go. Wynikało stąd, że oni żyli według tego „późniącego się" zegara i będą żyli nadal, że nie jest to wypadkowe opóźnienie, lecz że zegar ich idzie według czasu słonecznego!

[1]Lapończycy nazywają siebie Samami.

Ich, rybaków i hodowców reniferów, nie obchodzi czas oficjalny! Oni żyją i pracują według słońca!

Dopiero tutaj, w tej chacie, w głuchej wsi, o dwadzieścia kilometrów od granicy, przekonałem się o prawidłowości moich domysłów co do powodów naszego błądzenia. I dziękowałem Bogu, że pod Murmańskiem nie udało mi się sprawdzić godziny na swoim zegarku, ponieważ wtedy byłbym całkowicie zdezorientowany i zgubiony. Chcąc nie chcąc musiałem w dalszej podróży kierować się swymi domysłami, które tutaj, nad samą granicą, okazały się tak zgodne z prawdą. Zegarek mój nie zawinił. To ten przeklęty czas sowiecki, o którym zapomniałem, trzymał nas w worku sowieckim, nie wypuszczając zeń. Lecz jednocześnie stawało się jasne, jakim sprytnym i niebezpiecznym sędzią śledczym była gospodyni.

Ta moja ocena gosposi nie przeszkodziła mi jednak być bezceremonialnym. Do nadzwyczaj smacznej ryby poprosiłem, a raczej zażądałem, masła.

Podczas poczęstunku nie przestawaliśmy chwalić i chleba, i ryby, i masła, udowadniając swój zachwyt czynem, mianowicie konsumując jadło w bardzo pokaźnych ilościach. Dziwiłem się jednocześnie żonie, z jakim sprytem schlebiała gospodyni, ze wszelkimi szczegółami wypytując ją, jak piecze ten całkiem niekwaśny, a nadzwyczaj słodki i smaczny chleb.

Pochwały te miały swój cel. Gdyśmy już podjedli, oświadczyłem gospodyni, iż pragnąc urozmaicić nasze odżywianie się w tundrze, chciałbym kupić u niej trochę tej smacznej ryby, masła i tego wybornego chleba.

Z masłem i rybą sprawa poszła gładko, lecz na temat chleba powstała rozmowa.

– Ludziom dają nieduże „pajki”[2], a psom jeszcze mniejsze – mówiła gospodyni. – A pies ciężko pracuje. Ciągle biega, biega. Nie podsypiesz mąki – nie pociągnie. A cóż będziesz robić bez psów? Na swoje własnej parze ani daleko, ani prędko nie zajedziesz[3].

[2]Deputat.

[3]Psy, tak jak renifery, służą tu jako środek lokomocji, lecz są szybsze od tych ostatnich.

Widząc jednak, iż to nie robi na nas żadnego wrażenia, gospodyni broniła się w dalszym ciągu.

– Znowuż i pieca swego nie mamy. Czekaj, póki kolejka do ciebie dojdzie. Na całą wieś jest parę pieców. Innym razem i bez chleba z całą rodziną siedzieliśmy. Cóż będziesz robić, jeśli pieca swego nie ma?

Tu dopiero zrozumiałem, iż obecność płytki żelaznej, a brak pieca wielkiego, zajmującego czasem trzecią część chaty, nie jest zdobyczą kultury w tej pustyni polarnej, lecz nieszczęściem.

– A czemuż nie postawicie pieca u siebie? – spytałem wówczas.

– Już dawno chcieliśmy postawić piec i postawilibyśmy, lecz nie ma cegły i dostać jej nie ma gdzie. Staraliśmy się o to.

– Więc czemuż sami nie zrobicie?

– Gliny nie ma… Kupilibyśmy cegłę, ale jej nie przywożą – dodała po chwili.

Jakiegoż biurokratę obchodzą podobne potrzeby Samów (Lapończyków)? Czy nad nim „kapie”? Czy w planie przewidziana jest budowa pieców u Lapończyków? Jest rozkaz z góry? Przeprowadza się kampanię masową? – rojem przeszło mi przez głowę.

Pomimo przekonywujących argumentów o ludzkich i psich „pajkach”, o piecu, trwaliśmy jednak przy swoim. W domaganiu się chleba byliśmy nieubłagani. I nie dziw. Cóż znaczą bowiem masło i ryba, jeśli nie ma chleba? Jeśli u nas pozostało tylko parę garści okruszyn, raczej pyłu chlebowego, który przy jakże skromnych porcjach naszych mogło wystarczyć jedynie na dwa posiłki?

Aby się stać bardziej przekonywującym, wydostałem banknot dwudziestorublowy. Gospodyni ustąpiła, dając nam prawie dwufuntowy kawał chleba. Było to bardzo poważnym uzupełnieniem naszych zapasów.

Spytałem, ile się od nas należy. Gospodyni zażądała cztery czy pięć rubli. Nie oponowałem. Było to bardzo tanio. Dorzuciłem jej jeszcze rubla. Widziałem na jej twarzy zadowolenie. Było to nam na rękę.

Cdn

Асоба

Уладзімір Пянткевіч пісаў і размаўляў па-беларуску

Кожны раз, калі еду ў Альбярцін, цяпер гэта мікрараён Слоніма, а да вайны быў пасёлак, уяўляюцца мне, як па яго вузкіх вуліцах крочаць айцы езуіты ўсходняй місіі, якія служылі тут у 1924-1942 гадах. Бачацца, як з горкі ад касцёла спускаюцца ўніз да маёнтка графа Пуслоўскага Антон Неманцэвіч, Караль Буржуа, Міхал Маліноўскі, Антон Дуброўскі, Станіслаў Ласкі, Павел Мацэвіч і іншыя свя-

тары. Сярод іх – найстарэйшы Уладзімір Пянткевіч.

Ужо прайшло 82 гады як ён, першы протаігумен усходняй місіі і суперыёр законнага дому айцоўезуітаў у Альбярціне, адыйшоў у вечнасць. Уладзімір Пянткевіч пахаваны ў Слоніме, на Альбярцінскіх могілках, але магіла яго ледзь не згубілася за савецкія бязбожныя часы. Знайсці яе дапамагла некалі былая выхавальніца альбярцінскіх езуітаў спадарыня Браніслава Васіленка-Бараноўская, якая таксама ўжо не жыве. Сёння на магіле Уладзіміра Пянткевіча стаіць сціплы крыж, яе даглядаюць мясцовыя грэка-католікі, але няма нават шыльдачкі з прозвішчам святара. А айцец Пянткевіч заслугоўвае ўдзячную памяць беларусаў. Бо ён быў адным з тых нешматлікіх палякаў, якія насуперак тагачаснай польскай шавіністычнай дзяржаўнай ідэалогіі прызнавалі за беларусамі права на родную мову ў Царкве і ў рэлігійным жыцці. Між тым ён сам прыкладаў намаганні, каб авалодаць беларускай мовай, што хутка і зрабіў, і абавязаў усіх святароў, якія працавалі ў Альбярціне і ваколіцах, ды ўсіх выхаванцаў Альбярцінскага манаскага дома, вучыць мову народа, сярод якога яны павінны былі працаваць. Ды і з’яўленне беларускамоўнага ўніяцкага часопіса «Да Злучэньня!», які рэдагаваў а. Антон Неманцэвіч, было зусім невыпадковым.

З біяграфіі

Уладзімір Пянткевіч нарадзіўся 26 снежня 1865 года ў вёсцы Аджыконь каля горада Кросна (Польша). Гэта быў найстарэйшы сын Максіміляна – адміністратара маёнткамі і Ганны (дзявочае прозвішча Крышталовіч). Пянткевічы мелі яшчэ двух сыноў – Аляксандра і Браніслава.

Пасля заканчэння трохкласнай школы ў Кросне, Уладзімір вучыўся ў гімназіі ў г. Ясла (1-2 класы) і г. Жэшаў (3-4 класы). У 1880 годзе

Айцец Уладзімір Пянткевіч

ён уступіў у ордэн езуітаў у вёсцы Стара Весь каля горада Бжозаў, дзе прайшоў двухгадовы навіцыят і вывучаў гуманітарныя навукі, а таксама рыторыку, між іншым пад кіраўніцтвам немца Алойза Петэрса (1884-1846). А потым штудзіраваў філасофію ў г. Хыраў (цяпер *Хирів* ва Украіне) і ў Цярнопалі. Са снежня 1888 года да чэрвеня 1890 года вывучаў лацінскую мову ў Хыраве і дапамагаў ксяндзу Мар'яну Мараўскаму рэдагаваць штомесячнік „Przegląd Powszechny” (Усеагульны агляд), а таксама прыватным чынам закончыў першы курс багаслоўя.

У 1891-1894 гадах Уладзімір Пянткевіч працягваў навуку на багаслоўскім факультэце, падчас якой 26 мая 1892 года быў рукапаложаны ў святары. Пэўны час выкладаў багаслоўе ў семінарыі езуітаў у Кракаве, а пасля закончыў курсы езуіц-

Уніяцкі рэлігійны часопіс на беларускай мове

кай духоўнасці (трэцюю прабацыю, а гэта самая высокая ступень езуіцкага пасвячэння) у Цярнопалі.

У 1896-1898 гадах святар быў членам рэдкалегіі штомесячніка „Przegląd Powszechny”, дзе адказваў за грамадскі аддзел. А друкавацца пачаў з 1890 года, публікаваў у штомесяніку „Przegląd Powszechny” артыкулы, справаздачы і рэцэнзіі, а таксама пераклады паэтычнай творчасці Мацея Казіміра Сарбеўскага, знаёміў з ягонай рукапіснай спадчынай і прапаведніцкай дзейнасцю, спрабаваў нават пісаць рэлігійныя песні.

З 1897 года на старонках штомесячніка „Przegląd Powszechny” Уладзімір Пянткевіч тлумачыў грамадскія пытанні, выказваўся за наладжванне апекі над дзяўчатамі, якія працуюць або шукаюць працы, над рабочымі і эміграцыяй. З этычнага боку ён абгрунтоўваў дапушчальнасць арганізавання забастовак прафсаюзамі і рабочымі ў абарону ад эксплуатацыі і несправядлівасці (артыкул „Страйк перад этыкай” у месячніку „Przegląd Powszechny” за 1898 год і іншыя).

У 1989 годзе святар Пянткевіч вярнуўся на кафедру дагматычнага багаслоўя ў семінарыі ордэна езуітаў у Кракаве. Там напісаў навуковую працу „Містычнае Цела Хрыста і сакраментальныя характары” і апублікаваў у штомесячніку „Przegląd Powszechny” ў 1902–1903 гадах. У гэты час ён становіцца суперыёрам дома езуітаў у Львове і прысвячае сябе галоўным чынам прапаведніцтву і арганізаванню саслоўных гавенняў для моладзі, інтэлігенцыі, памешчыкаў і кліру. Ён умеў спалучаць глыбокія багаслоўскія разважанні з прыгожым стылем і багатым красамоўствам.

Пасля зыходу з пасады ў чэрвені 1904 года Уладзімір Пянткевіч выехаў у Рым, дзе ў 1904-1906 гадах працаваў сакратаром нямецкай асістэнцыі езуітаў, да якой тады належала галіцыйская правінцыя. Пасля вяртання на радзіму Пянткевіч

быў рэктарам калегіі ў Кракаве, затым дарадчыкам правінцыяла, а пасля намеснікам правінцыяла і правінцыялам галіцыйскіх езуітаў. Ён рэарганізаваў тады езуіцкае школьніцтва ў адпаведнасці з патрабаваннямі, пераняў апякунства над новаадкрытай місіяй польскіх езуітаў у Паўночнай Радзэіі, наглядаў за сацыяльнымі адносінамі і развіццём народных рухаў у Галіцыі, ананімна апублікаваў брашуру „Якія абавязкі ў палякаў-католікаў на маючых адбыцца выбарах" (Кракаў, 1907), у якой заклікаў галасаваць за сумленных, разумных і веруючых кандыдатаў.

Пад уплывам Уладзіміра Ледухоўскага, асістэнта пры генерале ордэна, з вялікай упартасцю Уладзімір Пянткевіч падтрымліваў – насуперак агульным меркаванням польскіх езуітаў – ідэю будаўніцтва касцёла Сэрца Езуса ў Кракаве (вул. Каперніка, 26) паводле праекта Францішка Манчынскага. Ён становіцца прэфектам багаслоўскага аддзялення Кракаўскай калегіі і прафесарам касцёльнага вымаўлення і педагогікі. Падчас Першай сусветнай вайны з паловы 1914 года да паловы 1915 года працаваў у душпастырстве на Верхняй Сілезіі і Пазнаншчыне, выступаў з патрыятычнымі пропаведзямі. Потым узначальваў езуітаў у Станіслававе (цяпер гэта горад Івана-Франкоўск) ды кіраваў у якасці намесніка правінцыяла езуіцкімі дамамі на Буковіне і ва ўсходняй частцы Галіцыі, якую занялі расіяне.

Пасля заканчэння Першай сусветнай вайны вярнуўся ў Кракаў, дзе выступаў з пропаведзямі і супрацоўнічаў з езуіцкім перыядычнымі выданнямі „Przegląd Powszechny", „Sodalis Marianus", „Głosy Katolickie". Напрыканцы 1923 года прымаў удзел у кангрэгацыі езуітаў у Рыме, падчас якой па адмысловай ініцыятыве папы Пія XI ва ўлонні ордэна была створана ўсходняя галіна грэцка-славянскага абраду (гэтак званая ўсходняя місія) і ў 1924 годзе была адкрыта першая місійная станцыя ў Альбярціне каля Слоніма. Уладзімір Пянткевіч далучыўся да гэтай місіі, а 15 ліпеня 1925 года ён быў прызначаны суперыёрам ды протаігуменам. І на гэтай пасадзе заставаўся да канца жыцця.

У Альбярціне

Вось такі адукаваны чалавек у 1925 годзе прыехаў у Альбярцін. Яму тады было ўжо 60 гадоў.

Нягледзячы на сталы ўзрост, Уладзімір Пянткевіч энергічна пачаў вывучаць старажытнацаркоўнаславянскую і беларускую мовы, усходнюю літургію, арганізоўваць місію, прыцягваць да справы дабраахвотнікаў розных нацыянальнасцей: італьянцаў, французаў, венграў, немцаў. У 1926 годзе ён адкрыў уласны навіцыят у Альбярціне. Шляхам выступленняў і публікацый у айчынным і замежным друку знаёміў шырокія слаі грамадства з узнікненнем і развіццём уніяцкай акцыі.

Але далёка не ўсім у польскім грамадстве тады падабалася дзейнасць айцоў-езуітаў у Альбярціне. Трэба адзначыць, што з некаторым недаверам пэўны час глядзелі на дзейнасць езуітаў у Альбярціне і беларускія каталіцкія святары з Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыі. З боку польскіх шавіністаў на ўсходнюю місію у Альбярціне ішлі пастаянныя намовы і скаргі свецкім і духоўным польскім уладам. Шавіністычныя польскія колы імкнуліся ўсяляк давесці, што праз візантыйска-славянскі абрад, адбываецца русіфікацыя мясцовага «польскага люду». Дайшло нават да таго, што вымушаны быў умяшацца ў гэтыя разборкі вядомы сваім змаганнем супраць усяго беларускага Віленскі архібіскуп Рамуальд Ялбжыкоўскі. 11 лютага 1933 года, з нагоды шматлікіх нападак на альбярцінскіх айцоў, ён нават выдаў спецыяльны пастырскі ліст. А ў рэлігійным штомесячніку „Jutrzenka Białostocka" рэдактар ксёндз-канонік Адам Абрамовіч у кастрычніку 1931 года змясціў артыкул пад загалоўкам „З якой мэтай?", у якім крытыкаваў айцоў езуітаў у Альбярціне. Гэты самы артыкул пад змененым загалоўкам „Русіфікацыя Слонімшчыны" 6 кастрычніка 1931 года перадрукавала „Gazeta Warszawska", а таксама віленскае „Słowo", а таксама ягоны правінцыйны варыянт „Kurier Nowogródzki". 2 снежня 1931 года тая ж „Gazeta Warszawska" апублі-

Айцы езуіты ўсходняга абраду ў Альбярціне, канец 1920-х гадоў. У цэнтры з белай барадой Уладзімір Пянткевіч

кавала вялікі артыкул памешчыка з вёскі Бердавічы (цяпер гэта вёска называецца Бярдовічы – С.Ч.) Слонімскага павета Ул. Есьмана, які называўся „Русіфікацыя польскай Беларусі”, дзе большую частку матэрыялу займала абвінавачванне ў русіфікацыі спраў ордэна езуітаў грэчаска-славянскага абраду. Гэты матэрыял перадрукавалі таксама іншыя выданні.

Такія шматлікія атакі на ўсходнюю місію вельмі расхвалявалі Уладзіміра Пянткевіча. Ён рэзка абвяргаў падобныя закіды працаўнікаў. На ўсіх уніяцкіх канферэнцыях у Пінску ён заўсёды выступаў у абарону правоў беларусаў на сваю мову. А ў 1932 годзе ў Кракаве Уладзімір Пянткевіч выдае палемічную брашуру „Праўда аб Альбярціне” – як адказ пану Есьману з Бердавіч і ксяндзу-кананіку Адаму Абрамовічу з Беластока. У сваім выданні аўтар растлумачыў усім мэты місіі ў Альбярціне. У прыватнасці Уладзімір Пянткевіч пісаў (тэкст даецца ў перакладзе на беларускую мову): «… Слонімшчына і Навагрудчына – гэта не Калуга ці Вязьма, і не разумець, што ўніяцкая акцыя на крэсах Польшчы – галоўным і першачарговым чынам, а ў пераважнай большасці выпадкаў, нават выключна – мусіць весціся на беларускай і ўкраінскай мовах…”. Далей святар Пянткевіч тлумачыў: „Манашкі, якім мы даручылі прытулак у нашай Альбярцінскай парафіі, дзяцей (усходніх, а не польскіх) на беларускай мове навучаюць і выхоўваюць, арганізуючы з імі батлейкі, рытмічныя танцы гномікаў і іншага роду пастаноўкі і гульні. Я сам нядаўна біскупа-візітатара ад імя двух абрадаў прамовай на польскай і беларускай мовах вітаў, а на ўрачыстай літургіі здзейсненай уладыкам у Альбярціне пасля аднай ягонай прамовы на рускай мове прагучалі аж дзве беларускія споведзі. Таксама ў другой парафіі ў Сынковічах наш пробашч, блізкі сусед п.Есьмана, навучанне рэлігіі ў некаторых школах пастаянна вядзе на беларускай мове, а і з падрастаючай пазашкольнай моладдзю ладзіць пастаянна беларускія самадзейныя пастаноўкі і гутаркі… Мы палічылі неабходным стварыць таксама беларускі ўніяцкі штомесячнік пад загалоўкам „Да Злучэньня”, ад студзеня гэтага года выдаем яго ў Альбярціне… і г.д.”.

Уладзімір Пянткевіч моцна перажываў за лёс святой справы хрысціянскага аб’яднання. Дый узрост яго быў ужо немалы. Ён памёр ад сардэчнага прыступу 23 сакавіка 1933 года. Яму было 88 гадоў.

Фотаздымак па-беларуску

Штогод у Слоніме ў мікраараёне Альбярцін, дзе знаходзілася рэзідэнцыя айцоў езуітаў усходняга абраду, адбываюцца пілігрымкі вернікаў. Там цяпер стаіць памятны крыж. У 2000 годзе падчас аднай такой пілігрымкі мясцовая старая жанчына-ўніятка прынесла з сабой фотаздымак першага протаігумена усходняга абраду а. Уладзіміра Пянткевіча з надпісам па-беларуску. Да слёз усіх прысутных гэта вельмі шчыра кранула.

Сяргей Чыгрын

Студзеньскае Вызвольнае Паўстаньне ў філятэліі

***2.** Заканчэнне (пачатак у папярэднім нумары)*

1989 г. Студзеньскае Паўстаньне 1863 г. Пошта „Салідарнасць”. Серыя з трох марак: 1. фота з подпісам: Марыян Лянгевіч Дыктатар Паўстаньня . 2. Пячатка: Народны Ўрад. Роўнасьць. Свабода. Незалежнасьць. Студзеньскае Паўстаньне 1863 г. 3. Юзаф Брадоўскі „Конны вартавы пост паўстанцаў”.

1988 г. „Салідарнасць”. 125 гадоў з дня Студзеньскага Паўстаньня. Блок з чатырох марак: 1. Герб Паўстаньня. 2. Рамуальд Траўгут. 3. Дыянісій Чахоўскі. 4. Крыж ветэранаў Варшаўскага Паўстаньня.

1987 г. Пошта „Салідарнасць”. Блок з дзьвюх марак :1. А. Гротгер „Бой” . 2. Надпіс: Перамагчы і спачываць на лаўрах – гэта параза, быць пераможанымі і не паддацца – гэта перамога! Ю. Пілсудскі. 3. Фота бітвы з надпісам: Рамуальд Траўгут 1863-1864.

1985 г. КОС 241 (Аб’яднаньне Грамадскага Адпору). Блок з чатырох марак „Стваральнікі незалежнай Польшчы”: 1. Народны Ўрад. 2. М. Лянгевіч. 3. З. Серакоўскі . 4. Р. Траўгут.

1987 г. Пошта „Салідарнасць Змагарная” Блок з дзьвюх марак: 1. Рамуальд Траўгут. 2. Артур Гротгер „Бой”.

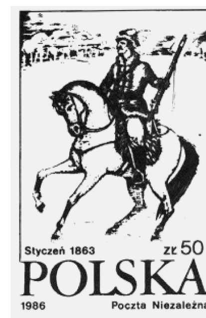
1989 г. Пошта Руху Мужнасць і Праўда. Нова Гута. „Клятва” Артура Гротгера.

1986 г. Пошта незалежная. Паўстанец.

1986 г. Пошта незалежная. На марцы стаяць два паўстанцы, адзін з вінтоўкай, другі апіраецца на шаблю.

1986 г. Пошта незалежная. Паўстанец на кані.

1988 г. Пошта „Салідарнасць Змагарная”. Вроцлаў. На марцы два паўстанцы: адзін з ружжом, другі з паднятым сьцягам з польскім арлом стаяць над загінулым у баі.

1985 г. Пошта KPN (Канфедэрацыя Польшчы Незалежнай). Блок з вывамі карцін Артура Гротгер: 1. „Замкавая плошча”, 2. „Бітва”, 3. „Першая ахвяра”.

1985 г. Пошта Homo Homini. „Салідарнасць” Малапольскае ваяводзтва. На марцы справа Герб Паўстаньня, зьлева Рамуальд Траўгут, знізу дата: „1863, Свабода, Роўнасць, Незалежнасць”.

1989 г. Пошта Руху Мужнасць і Праўда. Нова Гута. 126-годзьдзе Студзеньскага Паўстаньня. Група баронячыхся паўстанцаў.

1986 г. Пошта „Салідарнасць” Малапольскае ваяводзтва. Блок з чатырох марак: 1. Рамуальд Траўгут [1826-1864], 2. Марыян Лянгевіч [1827-1887], 3. Зыгмунт Падлеўскі [1836-1863], 4. Юзаф Гаўке Босак [1834-1871]. У сярэдзіне блока надпіс: „Народны Ўрад, Роўнасць, Свабода, Незалежнасць”.

Мы ведаем, што Студзеньскае Вызвольнае Паўстаньне скончылася паразай, аднак гераічныя дзеі не былі марнымі. Любоў да свабоды, укаранёная ў сэрцах і помыслах беларусаў, перадаваная з пакаленьня ў пакаленьне, прынесла незалежнасьць беларусам у XX стагодзьдзі.

Лявон Карповіч ■

Zamknięte okiennice

Zanim zamknę okiennice w domu bardzo przyzwoitych państwa Matysiaków w Hajnówce, w którym mieszkaliśmy z moim bratem Borysem na stancji jako uczniowie gimnazjum w latach 1945-1946, skreślę kilka słów o swojej rodzinnej, kochanej Białowieży.

Jak wiadomo, po wkroczeniu w 1941 roku wojsk hitlerowskich do Białowieży wszystkie szkoły powszechne – bo wtedy tylko takie były – zarówno polskie jak i rosyjskie zostały zamknięte. We wszystkich szkolnych budynkach mieściły się koszary i restauracje, przeznaczone dla niemieckich oficerów i żołnierzy. W drugim roku szkolnym została otwarta prywatna szkoła pani Raisy Wolskiej, do której uczęszczaliśmy z bratem. A w ostatnim roku szkolnym białowieski nacjonalista otworzył podstawową szkołę białoruską, część klas której mieściła się w budynku byłego sklepu. Budynek ten po wojnie został przez właściciela sprzedany.

Wracając do prywatnej szkoły pani Wolskiej – mieściła się ona na posesji właścicielki, która znajdowała się na nieużytkach, prawie nad brzegiem Narewki, na tyłach obecnego hotelu „Białowieski”. Jeśli chodzi o program i naukę w tej szkole, to według mnie, doświadczonego pedagoga, były one dalekie od doskonałości. W szkole uczyły się trzy grupy. Do pierwszej uczęszczali pierwszoklasiści, do drugiej, mojej, trzy roczniki – 1929, 1930 i 1931. Tak że ja, młodsza od mojego brata o dwa lata, znalazłam się z nim w jednej klasie. Ja skorzystałam na pewno, bo po II kla-

sie szkoły powszechnej zacząć matematykę od ułamków było trochę za trudno. Ale na szczęście był Borys, który mi trochę pomagał. Przyznam, że zadania domowe ściągałam od niego, bo innej rady nie było. Zajęcia w tej szkole odbywały się trzy razy w tygodniu. Język niemiecki stał na wysokim poziomie.

O szkole pani Wolskiej wspomniałam nieprzypadkowo. Starsi rdzenni mieszkańcy Białowieży wiedzą dokładnie, że Raisa Wolska, bułgarska hrabianka, była osobą niezwykle utalentowaną. Znała kilka języków obcych. Potrafiła szyć nie tylko palta, ale i suknie. Zajmowała się pracami w ogrodzie, jak było trzeba, to wzięła też do ręki siekierę. Dom – piękną, genialnie zaplanowaną willę, wykonaną z deseczek, bo tylko na to było ją stać po ucieczce z ZSRR, zbudowała sama. Ogród, sad i park w jednej postaci, wspaniale na tych nieużytkach rozwiązany, mógł posłużyć za przykład nie tylko dla mieszkańców Białowieży.

Po wyzwoleniu, mając za sobą dwie klasy szkoły powszechnej i dwa lata prywatnej szkoły okupacyjnej, wróciłam do swojej przedwojennej szkoły. Okna mojej szóstej klasy wychodziły na okazały gmach, w którym mieściła się poczta. Niestety, chyba już nikt nie będzie miał przyjemności wyglądać przez te okna. Moja stara szkoła, nie remontowana od lat, popadła w ruinę. Ilekroć obok niej przechodzę, z przykrością spoglądam na jej gnijące podwaliny.

W szkole podstawowej na ogół radziłam sobie nieźle. Problemy były jedynie z językiem polskim, gdyż nie było odpowiedniego nauczyciela. Przyjechał wprawdzie jakiś pan, nie stary i nie młody, bardzo niskiego wzrostu – mierzył jakieś 160 cm, a może i mniej, „ponudził" nam przez dwa miesiące i wyjechał. Przezywaliśmy go „Pimpuś".

Po ukończeniu szóstej klasy postanowiłam kontynuować naukę w gimnazjum w Hajnówce. Przystąpiłam do egzaminu wstępnego z matematyki i języka polskiego. Z matematyki zdałam, a język polski oblałam. Na klasyfikacyjnej radzie pedagogicznej w mojej obronie wystąpił katolicki ksiądz Władysław Hołodowski. Powiedział: „Proszę przyjąć tę laleczkę, to dobre dziecko". Dowiedziałam się o tym już po maturze od mojej wychowawczyni, pani profesor Pelagii Ponieckiej.

W gimnazjum początkowo uczyłam się średnio. Dobre i bardzo dobre oceny miałam jedynie z języka francuskiego i biologii. Dobrą uczennicą zostałam dopiero w starszych klasach, przed maturą. Za postępy w nauce otrzymywałam nagrody książkowe.

W pierwszej klasie gimnazjum, jak już wspomniałam, mieszkaliśmy na stancji. Dom państwa Matysiaków był bardzo duży, mieścił sporo lokatorów, tak na parterze, jak i na piętrze. Ja, Borys, Miszka i rodzeństwo K. zajmowaliśmy obszerny kuchnio-pokój na parterze. Stały tutaj trzy łóżka chłopców. Ja i Marysia K. spałyśmy

Autorka artykułu **Olga Szurkowska** (z domu Rusko) – rusycystka, nauczycielka, literatka – urodziła się 10 lipca 1931 roku w białowieskich Podolanach, w zamożnej rodzinie chłopskiej Emiliana i Nadziei Rusko.

Po ukończeniu szkoły podstawowej w Białowieży kontynuowała naukę w gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym w Hajnówce (1945-1951). W tym czasie działała w organizacjach młodzieżowych, brała także udział w akcji zwalczania analfabetyzmu w rodzinnych Podolanach.

W latach 1951-1954 studiowała filologię rosyjską na Wydziale Filologiczno-Historycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Warszawie, a następnie na Uniwersytecie Warszawskim, który ukończyła w 1958 roku. Występowała w Uczelnianym Zespole Pieśni i Tańca. Uczestniczyła w odgruzowywaniu Warszawy.

Pracę jako nauczycielka języka rosyjskiego rozpoczęła w 1954 roku w Męskim Liceum Ogólnokształcącym, mieszczącym się przy ul. Grochowskiej w Warszawie. W latach 1956-1960 pracowała w Szkole Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącym przy ul. Elektoralnej, a w latach 1960-1965 w Szkole Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącym im. Dobieszewskiego przy ul. Dolnej w Warszawie. W 1965 r. podjęła pracę w warszawskim Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Kochanowskiego, w którym pracowała do czasu odejścia na emeryturę w 1984 roku. Już na emeryturze pracowała jeszcze w latach 1989-1991 w Liceum Medycznym przy ul. Ciołka w Warszawie.

Swoje wspomnienia z dzieciństwa, lat szkolnych i studiów publikowała na łamach „Głosu Białowieży". Wydała następujące książki: „Dzieje białowieskiej rodziny" (Białowieża 2001), „Paraska i inne opowiadania" (Białystok 2003), „Ślady w pamięci. Moje wspomnienia" (Otwock 2012). Na druk czeka kolejny zbiorek jej wspomnień: „Wspominając czas i ludzi".

Olga Szurkowska jest rodzoną siostrą poety Borysa Russko. Na stałe mieszka w Warszawie, w okresie letnim odpoczywa w rodzinnym domu w Podolanach

Piotr Bajko

w sypialni państwa Matysiaków. Marysi nigdy później już nie spotkałam. Z jej bratem, zażartym wrogiem Polski Ludowej, spotkaliśmy się w 1956 roku w Warszawie, na jakimś zebraniu. Wtedy był on już... wielkim działaczem PZPR

Wróćmy jednak do naszego pokoju na stancji. Była w nim malutka kuchenka, na której, po powrocie ze szkoły, gotowałam każdego dnia obiad, głównie dla siebie i brata. Wybór produktów miałam niewielki. Pod dostatkiem było jedynie ziemniaków i kaszy jaglanej. Pół kilograma słoniny, kupionej w Hajnówce, kroiłam zawsze na sześć kawałków, żeby wystarczyło na cały tydzień. Do tego miałam jeszcze jakąś szklankę masła i, czasem, biały ser. Po te produkty Borys jeździł co tydzień ciuchcią do domu rodzinnego w Białowieży. Pociągi na tej trasie nie kursowały, gdyż hitlerowcy, uciekając w 1944 roku przed Armią Czerwoną, pocięli szyny na kawałki o metrowej długości.

Jedzenie otrzymywane z domu było skromne z uwagi na to, że gospodarstwo rodziców podczas wojny zostało dotkliwie zniszczone. Świnie zabrano, a dwa piękne konie zamieniono na dwie stare klacze. Biała, syberyjska klacz padła już po dwóch miesiącach, a czarna, niemiecka, rasy belgijskiej – po jakimś roku, na szczęście zostawiła piękne kasztanowe źrebię. Borys je odchował. Źrebak tak się do niego przyzwyczaił, że po wyjeździe brata na studia stęskniony Derbik, gdyż tatuś tak go nazwał, przybiegał o określonej godzinie do ogrodzenia, czekając na pociąg, którym brat wracał ze szkoły w Hajnówce.

Produkty, po które Borys jeździł do Białowieży, przywoził w koszyku. Jedzenie to starałam się dzielić tak, żeby przede wszystkim brat nie był głodny. Tę zasadę przejęłam od mamy. Widziałam bowiem, że jedzenie podawała ona w pierwszej kolejności domownikom, a na końcu sobie.

Prawdę mówiąc, w Hajnówce czułam się zawsze na poły głodna. Do wszystkiego jednak można się przyzwyczaić. Pewnego razu, w sobotę, Borys wyjechał po chleb, a ja zostałam na stancji nawet bez jednej kromki. Nie dramatyzowałam. No cóż, zdarza się, tłumaczyłam sobie. W niedzielę rano postanowiłam trochę dłużej poleżeć w brata łóżku, bo w sypialni państwa Matysiaków spałam na nieco przykrótkim posażnym kuferku, tak że moje stopy zawsze wystawały spod przykrycia. Obudziłam się. Głód dawał się we znaki piętnastoletniej uczennicy. Nie wytrzymałam i przed południem udałam się do cioci Niusi, siostry mojej mamy. Niestety, ciocia nie poczęstowała mnie jedzeniem. Tak na pewno nie postąpiłaby moja mama, ona zawsze przyjmowała rodzinę czym chata bogata.

Do domu wróciłam gdzieś około godziny trzynastej. Zamknęłam okiennice. Zapadła ciemna noc. W poniedziałek rano był już koszyk z chlebem.

Olga Szurkowska ■

Успаміны з 1994 г.

1. **Польшча.** У Польшчы беспрацоўе ў першай палове 1994 г. яшчэ расло: у студзені было 16,7 %, а ў ліпені вырасла да 16,9%. Інфляцыя зменшылася з 35,3 % да 32,3 %. Сярэдні заробак быў тады 5 328 000 зл. у месяц, самы танны аўтамабіль Фіат-126П каштаваў тады 60 мілёнаў злотых.

7 студзеня праф. Збігнеў Рэліга стаў старшынёй Беспартыйнага Блока Падтрымкі Рэформ.

19 студзеня згарэў у пажары Польскі Тэатр ва Вроцлаве.

3 лютага закончылі вырабляць аўтамабіль „Ныса”.

4 лютага Сейм выдаў закон аб аўтарскім праве.

12 лютага ўступіў у сілу дагавор аб аб'яднанні Польшчы з Еўрапейскімі Супольнасцямі.

11 сакавіка Лонданскі Клуб зменшыў на 13 мільярдаў долараў польскі доўг з часу Эдварда Герка.

25 лютага ў Стважыне сутыкнуліся два пасажырскія цягнікі. Згінула адна асоба, а 7 асоб было параненых.

10 сакавіка паўстаў Апольскі Універсітэт.

25 сакавіка паўстала ў Варшаве гміна Варшава-цэнтр, падзеленая на 7 кварталаў.

8 красавіка ўлада выступіла з прапановай увайсці ў Еўрасаюз.

23 красавіка паўстала партыя Унія Свабоды.

12 мая ў катастрофе аўтобуса ля гданьскіх Какошак згінулі 32 асобы.

15 мая прыехала да нашага знаёмага суседа яго сваячка з Беларусі з Мінска. Я ездзіў з ёй на базар і на Стадыён Дзесяцігоддзя і памагаў ёй там прадаваць яе тавары і купляць тое што яна хацела, бо сусед быў стары і слабы і прасіў мяне ёй памагчы. Калі яна выязджала дамоў, то ўзяла ад мяне ў Мінск, каб перадаць у Нацыянальны Архіў Рэспублікі Беларусь і мінскія бібліятэкі па некалькі экземпляраў маіх зборнікаў вершы. „Эцюды падарожжа” і „Маё Падляшша”. Дзякуючы ёй мой злымак і маю кароткую біяграфію і спіс гэтых зборнікаў і вершаў надрукавалі на стар. 344-345 у 6 томе „Беларускія пісьменнікі”, які выйшаў у 1995 г. пад рэдакцыяй А. В. Мальдзіса.

19 чэрвеня прайлі муніцыпальныя выбары да гмін. Узяло ў іх удзел 33, 8% выбаршчыкаў.

24 чэрвеня Сейм прыняў закон аб уласнасці кватэр.

Беларусь

26 студзеня Вярхоўны Савет Беларусі адклікаў Станіслава Шушкевіча з функцыі старшыні парламента

і кіраўніка дзяржавы, і 28 студзеня выбралі Мечыслава Грыба старшынёй Вярхоўнага Савета Беларусі, бо Аляксандр Лукашэнка абвінаваціў Станіслава Шушкевіча ў прысваенні 100 амерыканскіх долараў на матэрыялы для будаўніцтва дачы і ва ўкрыванні карупцыянераў, а прэм'ер-міністра Вячэслава Кебіча назваў „шэфам прамаскоўскай мафіі». Вярхоўны савет паклікаў камісію барацьбы з карупцыяй, якая мела праверыць абвінавачанне А. Лукашэнкі і іншых.

15 сакавіка Вярхоўны Савет Беларусі прыняў Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь, у якой яна была аб'яўлена ўнітарнай дэмакратычнай сацыяльнай прававой дзяржавай. У адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспубліка Беларусь стала прэзідэнцкай рэспублікай.

1 красавіка камісію барацьбы з карупцыяй ліквідавалі, бо выканала яна ўсё, што патрабаваў ад яе Вярхоўны Савет.

У чэрвені пад раённым цэнтрам Ліёзна на Аляксандра Лукашэнку быў быццам бы зроблены замах – нехта выстраліў з пісталета па „Мерцэдэсе" ў якім ехалі Лукашэнка і Віктар Шэйман (пазнешы кіраўнік Алміністрацыі прэзідэнта). Аднак ад замаху ніхто не пацярпеў. Па версіі Генеральнай Пракуратуры Рэспублікі Беларусь замах быў інсцэнізаваны ў час выбараў у прэзідэнты.

23 чэрвеня прайшлі першыя выбары прэзідэнта Беларусі. У выбарах кандыдатамі былі:

1.Аляксандр Дубко – старшыня Саюза аграрнікаў

2. Вячаслаў Кебіч – прэм'ер-міністр Беларусі

3.Аляксандр Лукашэнка – дырэктар саўгаса „Гарадзец" Шклоўскага раёна

4.Васіль Навікоў – сакратар ЦК ПКБ

5.Зянон Пазняк – лідар Беларускага Народнага Фронту „Адраджэнне"

6.Станіслаў Шушкевіч – былы старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі.

У першым туры набралі галасоў: Аляксандр Лукашэнка – 44,82%, Вячаслаў Кебіч – 17,33%, Зянон Пазняк – 12,82%, Станіслаў Шушкевіч – 10%, Аляксандр Дубко – 6%, Васіль Навікоў – 5%.

Другі тур выбараў быў 10 ліпеня.

Расія

3 студзеня ў катастрофе ў Іркуцку пасажырскага самалёта Ту-154 згінула 125 асоб.

8 студзеня з касмадрома Байканур стартаваў касмічны карабель Саюз ТМ-18 з касманаўтамі Віктарам Афанасьевым, Юрыям Усячовым і Валерыям Паляковым. Прыстыкаваліся яны да касмічнай станцы „Мір". На зямлю вярнуліся 9 ліпеня.

11 студзеня пачала працаваць Дзяржаўная Дума Расійскай Федэрацыі, выбраная 12 снежня 1993 г.

14 студзеня прэзідэнты Расіі, ЗША і Украіны падпісалі ў Маскве трохбакавое заяўленне аб перадачы Расіі ядзерных боегаловак з тэрыторыі Украіны і аб кампенсацыі і гарантыі бяспечнасці Украіны.

14 студзеня прэзідэнты Барыс Ельцын і Біл Клінтан падпісалі Маскоўскую дэкларацыю аб узаемным ненацэльванні стратэгічных ядзерных ракет, пачынаючы ад 30 мая 1994 года.

14 студзеня прызямліўся касмічны карабель Саюз ТМ-17 з касманаўтамі Васілём Цыбліёвым і Аляксандрам Серабровым.

16 студзеня Ягор Гайдар пакінуў расійскі ўрад, пратэстуючы супраць кансерватыўнай палітыкі ўрада.

16 студзеня ў паўночнай Асетыі выбралі прэзідэнтам рэспублікі Ахсабека Гелазава.

1 лютага пачаў прадаваць акцыі „МММ" Сяргей Маўроды. Яго дзейнасць стала ў Расіі фінансавай пірамідай. Спачатку акцыі прадаваліся па наміналу 1 тыс. рублёў за акцыю. Пасля цана расла ў два разы на тыдзень. Прынцып „сёння даражэй чым учора" і ўмелая рэклама павялічвала попыт. Да паловы ліпеня цана акцыі вырасла ў 127 разоў і колькасць укладчыкаў вырасла да 15 мільёнаў. Стваральнікі фінансавай піраміды атрымоўвалі столькі рублёў, што не маглі іх палічыць. Прэм'ер-міністр Чарнамырдзін папярэдзіў, што піраміда можа лопнуць і ў сярэдзіне ліпеня пачалася кампанія супраць „МММ". Укладчыкі пачалі забіраць рублі і цана акцыі пачала хутка зніжацца. 29 ліпеня Маўроды аб'явіў, што цана акцыі знізілася 127 разоў. 4 жніўня яго арыштавалі за тое, што не плаціў падаткаў. Тады вялікія тлумы укладчыкаў, якія страцілі свае грошы, патрабавалі выпусціць яго з турмы, каб ён вярнуў ім грошы. Яны памаглі Маўроды, каб выбралі яго дэпутатам у Думу і ён выйшаў з турмы, аднак грошай ўкладчыкам не вярнуў.

3 лютага падпісалі дагавор аб дружбе, добрасуседстве і супрацоўніцтве між Расійскай Федэрацыяй і Грузіяй.

14 лютага застрэлілі асуджанага на смерць серыйнага забойцу, канібала Андрэя Чыкацілу, які за 12 год забіў 52 асобы.

15 лютага Расія і Вялікабрытанія прынялі рашэнне аб узаемным ненацэльванні стратэгічных ядзерных ракет ад 30 мая.

15 лютага ў Маскве падпісалі дагавор рэгуліруючы адносіны між РФ і Татарстанам.

23 лютага у Расійскай Федэрацыі Дзяржаўная Дума прыняла пастанову аб амністыі за палітычныя і эканамічныя злачынствы. Амністыю атрымалі ўдзельнікі падзей з жніўня 1991 г. і з верасня 1993 г. і ўсіх іх выпусцілі з турмаў.

24 лютага ў катастрофе самалёта Ан-12 у Нальчыку згінула13 асоб.

26 лютага прэзідэнт Б. Ельцын памілаваў сваіх палітычных праціўнікаў, якіх арыштаваў падчас канстытуцыйнага крызіса ў кастрычніку 1993 г.

23 сакавіка ў катастрофе самалёта А-310 ,,Аэрафлота" каля Междурэчанска ў Кемераўскай вобласці згінула 75 асоб.

28 сакавіка РФ узяла ў арэнду на 20 год касмадром Байканур у Казахстане.

4 красавіка падпісалі ў Маскве пастанову аб заканчэнні вайны міх Грузіяй і Абхазіяй.

7 красавіка зарэгістравалі нацыянальны домен Расіі ,,ru" замест ,,su".

12 красавіка ў Маскве прайшла дэманстрацыя амаль 3 тысячы студэнтаў, якія ішлі на Крэмль. Яны патрабавалі павышэння стыпендый.

22 красавіка ў цягніку Тамбоў – Санкт-Пецярбург наступіў выбух і пажар. Ніхто не згінуў і не быў паранены.

28 красавіка быў падпісаны дагавор паміж партыямі аб грамадскай згодзе, які прадугледжваў не ўводзіць змены ў канстытуцыі з 1993 г. да наступных выбараў у Дзяржаўную Думу, якія адбудуцца ў снежні 1995 г. Не згадзіліся падпісаць дагавор Камуністычная Партыя Расійскай Федэрацыі, Аграрная Партыя і радыкальныя нацыяналісты.

9 мая выйшаў указ прэзідэнта аб устанаўленні ордэна Жукава і медалі Жукава.

12 мая ў Маскве падпісалі заканчэнне вайны ў Нагорным Карабаху паміж Арменіяй і Азербайджанам.

26 мая бандыцкая група захапіла рэйсавы аўтобус Уладзікаўказ – Стаўрополь з 33 пасажырамі. Усіх іх вызвалілі падчас штурму аўтобуса.

27 мая вярнуўся ў Расію з ЗША Аляксандр Салжаніцын, якога выгналі камуністы з СССР і быў ён 20 год на чужыне. У 1970 г. стаў ён лаўрэатам Нобелеўскай прэміі з літаратуры. Вярнуўшыся, праехаў ён цягніком усю Расію ад Уладывастока да Масквы. Усюды яго сустракалі як трыумфатара.

12 чэрвеня Барыс Ельцын сваім указам прывёў да таго каб меў дзяржаўнае значэнне Дзень прыняцця дэкларацыі аб дзяржаўным сувернітэце Расіі.

24 чэрвеня была падпісана згода аб партнёрстве і супрацоўніцтве паміж Еўрасаюзам і Расіяй.

28 чэрвеня ў Гудэрмесе тры тэрарысты захапілі рэйсавы аўтобус з 40 пасажырамі. Усе заложнікі былі вызваленыя. Ніхто не згінуў і не быў паранены.

30 чэрвеня РФ далучылася да праграмы НАТА ,,Партнёрства ў імя міра". Дзяржавы, якія далучыліся да гэтай праграмы, павінны былі захоўваць прынцыпы дэмакратыі і згадзіліся на вайсковае супрацоўніцтва з НАТА.

Іншыя дзяржавы

4 студзеня Літва выступіла з прапановай увайсці ў НАТА.

10-11 студзеня сустрэча прадстаўнікоў дзяржаў-членаў НАТА у Брусэлі. На сустрэчы прынялі праграму ,,Партнёрства ў імя міра".

12 студзеня прэзідэнт ЗША Біл Клінтан сустрэўся ў Празе ў Чэхіі з прэзідэнтамі Чэхіі, Славакіі, Польшчы і Венгрыі.

17 студзеня ад моцнага землятрусу ў паўднёвых раёнах штата Каліфорнія ў ЗША згінула 57 людзей, 8700 асоб было параненых, а 25 тысяч жыхароў страціла прытулак.

27 студзеня вылецеў у космас амерыканскі месячны зонд ,,Клеменцінэ".

28 студзеня згінулі тры італьянскія журналісты падчас абстрэлу харватамі Мастара ў Босніі.

31 студзеня згарэў Гранд тэатр у Барселоне.

1 лютага стала важнай Шэнгенская згода між дзяржавамі Еўрасаюза, па якой усе грамадзяне гэтых дзяржаў могуць свабодна перамяшчацца па тэрыторыі Еўрасаюза без віз.

3 лютага Вярхоўная Рада Украіны ратыфікавала Дагавор аб скарачэнні і агранічэнні стратэгічнай зброі.

3 лютага наступіў 60 старт (STS-60) па праграме Спейс Шатл і першая місія шатла Дыскаверы ў амерыканска-расійскай праграме Шатл-Мір і 18 палёт Дыскаверы з касманаўтамі Чарлам Балдэнам, Кенетам Райтлерам, Янам Дэвісам, Рональдам Сегам, Франклінам Чангам-Дыязам і рускім касманаўтам Сергеем Крыкалавым. Дыскаверы вярнуўся на зямлю 11 лютага.

4 лютага ў Сараеве ад сербскага мінамётнага абстрэлу згінула 9 асоб, а 18 было параненых.

5 лютага падчас артылерыйскага абстрэлу базару ў Сараеве сербамі згінула 68 асоб, а больш чым 200 асоб было параненых.

8 лютага Украіна падпісала дакумент праграмы НАТА ,,Партнёрства ў імя міра".

12-27 лютага ў Лілехамеры (Нарвегія) прайшлі XVII зімовыя алімпійскія ігры. Першы раз Расія выступіла аддзельна. Расія атрымала найбольш залатых медалёў (11), аднак заняла трэцяе месца за Нарвегіяй і Германіяй.

16 лютага Грэцыя ўвяла забарону на гандаль з Македоніяй.

20 лютага Злучаныя Арабскія Эміраты пашырылі прымяненне законаў шарыята ў штодзённым жыцці.

23 лютага закончылася вайна ў Босніі між баснійцамі і харватамі.

25 лютага ад куль ізраільскага пасяленца, які ў Хеўроне пачаў стральбу да маліўшыхся палестынцаў, згінула 29 палестынцаў, а больш чым 100 асоб ён параніў. Пасля палестынцы яго забілі.

27 лютага ў бомбавым замаху ў касцёле маранітаў у горадзе Джунія ў Ліване згінула 10 асоб, а 60 было параненых.

28 лютага прайшоў паветраны бой паміж знішчальнікамі ВПС ЗША і штурмавікамі ВПС Рэспублікі Сербскай над Босняй. Знішчальнікі ЗША напалі і збілі 4 сербскіх штурмавікоў. Трох сербскіх пілотаў згінула.

1 сакавіка прынята рашэнне аб уваходзе ў Еўрасаюз Швецыі, Фінляндыі і Аўстрыі.

1 сакавіка парламент Грузіі ратыфікаваў дакумент аб уваходзе Грузіі ў СНД.

4 сакавіка наступіў 61 старт (STS-62) па праграме Спейс Шатл і 16 палёт шатла „Калумбія” з касманаўтамі Джонам Касперым, Эндру Аленам, П’ерам Туотам, Чарльзам Гемарам і Маршам Айвінсам.

6 сакавіка ў рэферэндуме грамадзяне Малдавіі адкінулі прапанову злучыцца з Румыніяй.

7 сакавіка ў Казахстане ў парламенцкіх выбарах перамогу атрымала „Партыя народнага адзінства Казахстана”.

16 сакавіка ўвайшла ў Еўрасаюз Нарвегія.

17 сакавіка над Нагорным Карабахам каля горада Стэпанакерта армяне збілі транспартны самалёт С-130 Ваенна-паветраных сіл Ірана з сем’ямі іранскіх дыпламатаў. Згінула 31 асоба.

17 сакавіка папа рымскі Ян Павел II прыняў першы раз на аўдыенцыі прэм’ер- міністра Ізраіля І. Рабіна.

18 сакавіка баснійцы і харваты ў Вашынгтоне падпісалі згоду, каб закончыць вайну.

19 сакавіка на станцыі „20 студзеня” ў метрапалітэне ў Баку наступіў выбух бомбы ў вагоне цягніка, які затрымаўся на станцыі. Згінула14 асоб, а 49 было параненых.

26-27 сакавіка ў выбарах у Італіі перамогу атрымала партыя „Саюз за свабоду” Сільвіо Берлусконі.

27 сакавіка на выбарах на Украіне перамогу атрымала „Камуністычная партыя Украіны”, якая атрымала 85 месцаў у 450-мясцовай Радзе. Пры гэтым большасць месцаў у Радзе атрымалі беспартыйныя кандыдаты (168).

28 сакавіка ў ПАР у Ёганесбургу ў сутыкненнях паміж прыхільнікамі Афрыканскага Народнага Кангрэса, а Зулускай Партыяй Свабоды Інкатха згінула 19 асоб.

29 сакавіка сербы і харваты падпісалі перамір’е.

30 сакавіка ў Сараеве прынялі канстытуцыю Федэрацыі харвацка-мусульманскай у Босніі.

6 красавіка ракетай зямля-паветра быў збіты самалёт, у якім знаходзіліся прэзідэнты Бурунды Сыпрыён Нтарыміра і Руанды Жувеналь Хабіярымана. Абломкі самалёта ўпалі на тэрыторыю, якая знаходзілася пад кантролем племя тутсі, а прэзідэнт Руанды быў з племені хуту. Паўстаў канфлікт між двума плямёнамі хуту і тутсі. У сталіцы Руанды Кігалі пачаліся хваляванні, ад якіх згінула многа людзей.

7 красавіка ў Руандзе пачалося масавае забойства людзей з племя тутсі ў сталіцы дзяржавы Кіргалі. Прэзідэнцкая Гвардыя забіла разам з мужам прэм’ер-міністра Агату Увілінгівіману.

8 красавіка парламент Малдовы ратыфікаваў устаноўчы дакумент СНД.

9 красавіка наступіў 62 старт (STS-59) па праграме Спейс Шатлі і 6 палёт шатла „Індэвор” з касманаўтамі Сіднеем Гут’ерэсам, Кевінам Чылтонам, Джэям Эптам, Майклам Кліфордам, Ліндай Годвін і Томасам Джоунсам. Экспедыцыя вылецела да абслугі тэлескопа „Хабл”.

10 красавіка кіраўніцтва НАТА выдала загад нанесці бомбавы ўдар па сербскаму войску каля Гараджэ.

14 красавіка ўрад Грэцыі адабраў грэцкае грамадзянства былому грэцкаму каралю Канстанціну II.

14 красавіка самалёты знішчальнікі ЗША на поўдні Ірака збілі два свае ўласныя верталёты, прыняўшы іх за ірацкія. Згінула 29 асоб.

26 красавіка ў катастрофе самалёта А 300 у Нагое ў Японіі згінула 264 асобы.

26-29 красавіка прайшлі першыя ў гісторы ПАР парламенцкія выбары, у якіх бралі ўдзел прадстаўнікі ўсіх рас. Перамогу атрымаў Афрыканскі нацыянальны кангрэс.

27 красавіка пачалася ў Йемене грамадзянская вайна паміж сіламі ўрада Йемена і прыхільнікамі Йеменскай сацыялістычнай партыі. Вайна прадоўжылася да чэрвеня.

28 красавіка рымскі папа Ян Павел II упаў у ванным пакоі і зламаў сабе косць у сцягне.

29 сакавіка Кітай і Манголія падпісалі дагавор аб дружбе і супрацоўніцтве.

4 мая Ізраіль і ААН падпісалі згоду аб аўтаноміі палестынцаў на акупаванай Ізраілем тэрыторыі.

6 мая каралева Вялікабрытаніі Елізавета і прэзідэнт Францыі Франсуа Мітэранд урачыста адкрылі тунель між Францыяй і Англіяй пад пралівам Ла-Манш.

8-29 мая ў Венгрыі ў парламенцкіх выбарах атрымала перамогу Сацыялістычная партыя.

9 мая ў Нагорным Карабаху дайшлі да згоды, каб затрымаць вайну.

10 мая Нельсан Мандэла стаў прэзідэнтам ПАР і быў прэзідэнтам да 4 чэрвеня 1999 г. 11 мая ў ПАР паўстаў новы ўрад, да якога ўвайшлі прадстаўнікі чатырох расавых груп.

12 мая закончылася ў Нагорным Карабаху вайна між Арменіяй і Азербайджанам.

14 мая закончылася грузінска-абхазская вайна.

24 мая падчас цырымоніі «біцця д’ябла камянямі» ў Мецы згінула ў цісканіне 270 мусульман.

2 чэрвеня 29 асоб згінула у катастрофе ваеннага верталёта ў Шатландыі.

6 чэрвеня ў катастрофе кітайскага самалёта Ту-154М каля горада Сіань згінула 160 асоб.

9 чэрвеня прэзідэнт Казахстана Нурсултан Назарбаеў перанёс сталіцу Казахстана з Алма-Аты ў Акмолу.

14 чэрвеня ААН ліквідавала ў Іраку хімічную зброю.

16 чэрвеня Швецыя пастанавіла збудаваць мост і тунель у Данію.

Ад 17 чэрвеня да17 ліпеня ў ЗША прайшоў 15 чэмпіянат свету па футболу. Бразілія перамагла ў фінале Італію, а трэцяе месца заняла зборная Швецыі.

21 чэрвкня ў Латвіі ўвялі закон, што каб атрымаць грамадзянства Латвіі, трэбабыло здаць экзамен з латышскай мовы. Не дазволілі па закону атрымаць латышскае грамадзянства былым ваеннаслужачым.

23 чэрвеня да абароны бежанцаў і каб ім памагчы Францыя скіравала ў Руанду свае войска.

24 чэрвеня на авіябазе Фэйрчайлд разбіўся стратэгічны бамбардзіроўшчык Боінг B-52 «Стратофортрэсс». Згінула чатырох пілотаў ЗША.

26 чэрвеня прайшоў першы тур датэрміновых прэзідэнцкіх выбараў ва Украіне. У другі тур увайшлі Леанід Краўчук (38,36%) і Леанід Кучма (31,17%).

27 чэрвеня ў Японіі ў горадзе Матсумота секта Аум Шырыквэ заатакавала газам жыхароў. Згінула 6 асоб, а некалькі асоб было скалечаных.

Дзмітры Шатыловіч

Працяг будзе

Васіль Петручук

Крышынкі

69. Пішу Вам, спадар рэдактар Юрка Хмялеўскі, бо толькі Вы крыху мяне разумееце, а ва ўсякім выпадку не ўспрымеце мяне як якогасьці хама, які толькі чакае, каб кагосьці скрыўдзіць і мець гонар што хтосьці праз яго церпіць часам невыносны боль. Я крытыкі не баўяся ў «парадчных» ілгуноў. Лганне можа выступаць толькі перад судом, калі трэба абараняцца, але не тады, калі хочацца абліць гноем Богу духа віннага чалавека, каб яму падарваць апінію ды пазбавіць яго гонару.

Вы ў студзеньскім «Часопісе» напісалі вось што цытую: «Выняткам ёсць Васіль Петручук да сёння прысутны на нашых старонках. У «Пожні» выданай таксама па-польску („Ścierniskо”), а пасля ў «Крышынках» у фабулярны спосаб апісаў сярмяжны свет свайго дзяцінства, праведзенага паміж Бельскам і Гайнаўкай. Грамадзяне маюць да яго прэтэнзію што ў кніжках адкрыў галечу, прымітывізм і адсталасць (...). Сябры найперш гэтае бесканечнае апавяданне Петручука ўспрынялі як данос на мачаху і радню за тое, што ў дзяцінстве згатавалі яму нечалавечы лёс».

Гэта лічу прыхільным мне і справядлівым. Але маімі сябрамі па пяру з’яўляецца Літаб’яднанне «Белавежа», а не Мікалай Панфілюк ці Уладзімір Хіліманюк з Тафілаўцаў. Адзін пісаў у «Ніву» пра тое, што якая я сволач ён добра ведае, бо хадзіў са мной у школу ў Дубічах, у якой я ні дня ніколі не быў, а другі пісаў усюды, і нават Вам. І нават Вы не далі яму павучальнага адпору, а іншыя, не толькі беларускія сродкі масавай інфармацыі, але і «Tygodnik Podlaski”, наязджалі яго і находзілі ды дзякавалі Богу за тое, што дазоліў пабачыць любімага героя. Калі хочаце візуальнага пацвярджэння, то загляньце ў альбом «Час і людзі 1956 – 2006», там пабачыце колькі адлюстраванняў «пачота» Панфілюка і мяне. І гэта сведчыць аб тым, што дурнем права не напісана. Любімым героем стаў асобень, да якога страціў цярплівасць нават сам шаноўны спадар Георгій Валкавыцкі называючы Панфілюка Панам Філюком.

Агромную прыкрасць я перажываю, бо калі кампетэнтныя людзі даведаўшыся якія глупствы пляце асобень, які ўжо лічыць сябе святым (пісьмо да мяне – «Бога не ўвядзеш у рай не пападзеш, бо баран ты першы сведчаць твае вершы») прачытаўшы тое, што генерал Гудэрыян ў 1939 годзе знайшоўся ў Дубічах, бо заблудзіў, або якраз тады калі Дубічы, Грабавец і ваколіца былі запоўнены танкамі генерала Гудэрыяна, польскія жаўнеры якія дзесьці вырваліся з акружэння ці плену, пайшлі ў Дубічы пахарчавацца – як бы ўспрынялі напісанае? Што камандзір корпуса пайшоў да бацькі слаўнага карэспандэнта прасіць начлегу або хлеба? А то ж не, бо што напіша Пан Філюк гэта ўсё праўда, - таму што ён усіх аднавяскоўцаў і мяне абліваў памыямі.

Я прачытаўшы штосьці такое паехаў у Дубічы, дзе сустрэў якраз парадачнага чалавека і паказаў яму газету, у якой Панфілюк дае інтэрв’ю. «Так? Но то ўступі да мяне і прачытаеш, а я паслухаю», але бачыць, што якасьці не так: «Можа быць а можа не быць» дык кажа: «Ну, чытай, што ты там прывюоз». Калі я прачытаў, мой скептык сказаў: «Васька, ей Богу, каб ты росказвав а не чытав, я б табе ніколі не паверыў. Тая сволоч завшэ хваліў і народную ўладу і партыю, ганіў Пілсудскага і санацыйную Польшчу. Праўду кажа толькі тады, калі гаворыць тое, што былі выпадкі, калі ў нас абдзіралі польскіх жаўнераў з мундзіраў, але гэта рабілі ягоныя дзядзькі, званы Лярчышынымі і толькі яны, але гэта былі злодзеі і разбойнікі».

Спадар ЮркаХмялеўскі, я ўжо даволі даўно зацяўся з пісаннем, палічыўшы ўжо, што нікому яно непатрэбнае і непатрэбнае на самай справе. Бо людзі якасьці пазбыліся і забыліся аб іх чалавечай нядолі. Цяпер сталі ўсе разумнымі і як могуць ілгуць, што не было так каб што ім бракавала. А толькі я, непрадбачлівы, што можа мяне спаткаць у жыцці, узяў ды заняўся

паправай свету, паказаўшы свой лёс такім якім ён ёсць, каб людзі сталі лепшымі, а сам стаў найгоршым. А я ж ведаў, што колькі б я аб сваім жыцці не пісаў, то і так усяго не напішу, бо так падрабязна пісаць не ўмею, і нават асцерагаўся каб не застацца графаманам. Я думаў, што напісаў праўду, людзі гэта ўспрымуць як рэчаіснасць і буду мець сатысфакцыю за трагічнае перажытае. І так яно было б, бо цудоўныя рэцэнзіі ў прэсе ад людзей у вышэйшых сферах адны пахалы і ўзнагароды. Але што ж, знайшоўся чалавек, які каб апраўдаць сваю эрудыцыю, прыслаў мне пісьмо, у якім абліў мяне з галавы да ног смярдзючымі памыямі і на канец дадаў, што калі б ён хацеў, то ў дзень напісаў бы дзвесце такіх вершыкаў як Ян Павел ІІ. Ну, і ці ж я ведаўшы ягоную ў нас пазіцыю і апінію, мог з ім змагацца?

А калі гаворка пра ягоных дзядзькоў, то гэтага, што яны былі злодзеямі, як казаў мне іх зямляк, я не ведаў, але аб разбойніцтве аднаго з іх я сам пераканаўся як малы хлопчык. Калі ў дзядулевай хаце, дзе цёця Матрона была паннай, на вечарынках была моладзь, я вырваўшыся ад калыскі туды забег. Калі спявалі і смяяліся, я слухаў. Але мне захацелася есці і я з вялікай хаты праз анкер пайшоў у кухню: можа на стале кавалачак хлеба ляжыць, то тайком яго з’ем, бо саромеўся ў цёці папрасіць. Раптам пабачыў, як у анкеры на ложку Мяфодзій душыў Гезавую Тоньку, і я захіхатаў. Тады Мяфодзій чобатам урэзаў мне ў грудзі так, што я залацеў на кухню пад лаўку ў бабіны гаршкі. Мне дух забіла, але нічога не паламалася і абышлося без рэха. Будучы ўжо карэспандэнтам «Нівы», калісьці штосьці аб гэтым напісаў, а падчас салідарніцкай свабоды Мікалай Панфілюк спытаўся ў мяне ў адным з пісем, ці памятаю як Лярчышыны б’юць і ці маю зубы цэлыя. А гэта значыла, каб я пільнаваўся.

Так ці сяк, то той славуты пісьманосец дасягнуў сваёй мэты ў тым, што я дагэтуль жыву нервамі і ніхто не ведае колькі начэй я не даспаў і колькі выпіў лякарстваў на супакаенне і які маю стан здароўя, хаця яшчэ дыхаю. Дасягнуў сваёй мэты тым, што людзі не чыталі таго, што я пісаў, а слухалі што гаворыць іх пісьманосец. Нават паважаны паэт Віктар Швед пераканаўся ў маёй подласці, бо калісьці пры якойсьці сустрэчы спытаўся ў мяне: «Васіль, ты так наракаеш на мачаху, а людзі гавораць інакш. Я быў у Тафілаўцах, то адна жанчына мне сказала, што ты хадзіў у школу нармальна арануты і абуты. Яна ведае, бо з табою вучылася». А я Віктару сказаў, што трэба было ў яе спытацца, якія каўбасы я прыносіў у школу, то яшчэ больш даведаўся б. І дадаў: «Віктар, калі б ты прачытаў хаця б маю «Пожню», то ведаў бы, што я ані дня ані нават гадзіны ніколі не быў у дубіцкай школе, а ты прыхіляешся да якойсьці задрыпанкі якая лжэ як Панфілюк ёй скажа, бо я ані яе, ані Хіліманюка не ведаю. А гэта ж людзі якія Богу моляцца ў царкве і дома, а як выконваюць Божыя запаветы? Гнояць чалавека, які ніколі ім нічога дрэннага не зрабіў».

Шаноўны спадар Рэдактар, Вы адным кароткім сказам далі мне магчымасць, без ніякіх алюзій запытаць заклятых і... праклатых ворагаў, што б яны зрабілі ў такіх справах, якія я пераносіў як дзіцё і падростак, ды далёка няпоўна апісаў праўду, за якую прысягаў на гроб мамы, якая нічога не бачыла і нічога не ведае, а ўсе, хто павінен быў сяк-так мною заняцца, бо ж быў я такім малым і бездапаможным як іншыя дзеці, а не крыўдзіць як бы я да іх прыйшоў на сілу. Вось вам пару прыкладаў з кожнага дня маіх пакут.

Бацькі пайшлі ў поле, пакінуўшы нам тром на цэлы дзень місачку куці з малаком. Мы – я, Іван і Нінка, пад маю каманду – лыжка мне, лыжка табе і лыжка табе з’елі яе мо пару гадзін пасля выхаду бацькоў у поле і нават да вечара не мелі кусочка хлеба, бо прадбачлівая мама вынесла яго ў камору каб я не зжэр. І нават ане пакінулі вады ў хаце. Калі дзеці захацелі піць, я пачаў камбінаваць як ім выцягнуць вады з калодзежа. Пабаяўся выцягаць вядром, цвік у тычцы якой цягалі ваду варушыўся, і я ведаў што вядро ўпушчу. Давай узяў квартачку, вушкам зачапіў з цвік і квартачка з яго зляцела, набрала вады і пайшла на дно. Я ўжо злякаўся, бо ведаў, што са мной бедзе вечарам і не ведаў што рабіць, чакаў, што будзе, аж пакуль людзі не вярталіся з поля. Калі пабачыў, што ідуць нашы, не вытрымаў і гайда да бабулі. А дзяцей пакінуў на падворку. Таўкуся ў бабулі, якая мае сваіх дамашніх унукаў, але як гэта я, нічога не гавару. Бабуля дала мне пасецi кулешыку з малаком і адправіла дамоў, бо бацькі палягаюць спаць і засунуць дзверы.

Уваходжу на падворак, а мамуня да мяне з тычкаю, пытаецца дзе квартачка, і тою тычкаю па галаве раз-другі, то я ў плач і ўпаў у сені, а яна за мною. І лупіць усё па спіне і па галаве. Я ўжо не ведаю ў чым справа, але тут паказаўся бацька і пачаў мяне душыць за горла, хіба каб я не вішчаў. Далей я не ведаю як было з квартачкай і што яны рабілі. Я ляжаў у сенях на вышчарбленым таку, аж пакуль не пачуў, што стала цішыня, значыць, павячэралі і палягалі спаць. Тады я звалокся з току, бо ўжо холадна стала і паваклокся ў кучу да цялятка, бо бачыў, што там знайду сухое месца ў куточку і засну. Рана ўстаю з бярлогі і бачу, што нічога не бачу, а чую, што падворак жыве. Вобмацкам выходжу на двор і чую сонца, але яго не бачу. Раптам чую вядомы голас мамуні: *О, сучы сын сычуга* (гэта сыч да квадрату)*, ужэ дэсь уліез у пшчолы і гада покусалі, добрэ так сучому сыновы*. Крычала гучна, каб суседзі чулі, бо ж убачаць мяне апухшага і могуць здагадацца, чаго ўчора вечарам вішчаў.

(Працяг будзе)

Гутарка

Алесь Зайка:

„Усё вялікае на свеце ствараецца любоўю”

Краязнавец, педагог, руплівы збіральнік самабытнай беларускай народнай лексікі Алесь Зайка жыве ў вёсцы Заполле Івацэвіцкага раёна. Даўно ведаю гэтага найцікавейшага чалавека. Не раз пісаў пра яго кнігі, а сёння вырашыў проста пагутарыць з Алесем Зайкам, прыгадаць яго жыццёвы і творчы шлях.

Спадар Алесь, Вы чалавек паважнага ўзросту, а кнігі вашы з’явіліся параўнаўча нядаўна. Дакладней, першы зборнік выдалі Вы ў 2011 годзе. І кожны год радуеце нас новым выданнем. Іх цяпер ужо ў Вас пяць: „Дым з коміна” і „Дыялектны слоўнік Касаўшчыны” (2011 г.), „Населеныя пункты Івацэвіччыны” (2012 г.), „Фразеалагічны слоўнік Косаўшчыны” (2013 г.). Зусім нядаўна пабачыла свет новая кніга – „Прыказкі і прымаўкі, жарты і каламбуры, прыгаворкі і языкаломкі, вясельныя пагаворкі пры дзяльбе каравая, вітанні і зычэнні, ветлівыя і ласкавыя выразы, засцярогі і прысяганні, праклёны і адкляцці, жартоўныя праклёны і дражнілкі-кепікі, зневажанні і параўнанні, прыкметы народнага календара з Косаўшчыны” (2015 г.). Вось такая доўгая назва атрымалася. Працаздольнасці Вашай можна толькі пазайздросціць. А вось чытачы і навуковая грамадскасць пра Вас зусім мала ведаюць. Раскажыце, калі ласка, пра сябе.

– Нарадзіўся я 12 жніўня 1948 года ў вёсцы Заполле ў сялянскай сям’і. Бацька мой,Тамаш Якаўлевіч, быў не з апошніх у сяле: выдатны цясляр, жартаўнік, спявак, чалавек здаровага аптымізму. Ён быў душой любой кампаніі. Колькі сябе памятаю, доўгімі асеннімі ды зімовымі вечарамі ў хату да нас збіраліся мужчыны з усяго грудка. Успаміналі перажытае, гаварылі пра сённяшнія справы, расказвалі пра незвычайныя здарэнні са свайго жыцця. Самым уважлівым і ўдзячным слухачом на такіх пасядзелках быў я. Маці маёй, Аляксандры Пятроўне, Бог даў шчасце выгадаваць шасцёра дзяцей. А яшчэ яна была надзелена вялікім талентам – унікальным голасам спявачкі. Яе мецасапрана заварожвала, узносіла да нябёсаў. Пры лепшых абставінах – быць ёй опернай спявачкай.

Алесь Зайка і Сяргей Чыгрын, жнівень, 2012 г.

Усе мае чатыры сястры, брат і я ў тым ліку былі абагрэты любоўю і ласкай нашай бабулі Марылі, якая жыла ў сваім доме за тры хаты ад нас. Яна апекавалася намі, песціла. А яшчэ ў нашай сям’і шанавалася імя стрыечнага брата маёй маці Грэцкага Івана Мікалаевіча, пасла польскага сейма (выбраны ў 1928 годзе), члена пасольскага клуба „Змаганне”, сакратара ТБШ, шчырага беларуса. Яго, як і іншых паслоў, – Дварчаніна, Гаўрыліка, Крынчыка, Рак-Міхайлоўскага – напаткаў трагічны лёс: ён сам і яго жонка былі рэпрасаваны.

У бацькі майго заўсёды было здаровае, моцнае пачуццё нацыянальнай годнасці. Гэта перадалося і нам, яго дзецям. У дзяцінстве я шмат чытаў. Літаратуру ў школе выкладалі настаўнікі, якія самі пісалі. У дзевятым класе, калі ўжо вучыўся ў Косаўскай школе, у

бярозаўскай раённай газеце „Маяк камунізма" надрукавалі першае маё невялікае апавяданне. Напісаў я па-беларуску, але яго пераклалі на рускую мову і нават уключылі ў літаратурны конкурс. Прысудзілі мне заахвочвальную прэмію – выпісалі часопіс „Юность" на цэлы год. Тут ужо я пачаў пісаць па-руску. Быў рэдактарам школьнай літаратурнай газеты. Выходзіла яна часта. Заахвочваў і сваіх таварышаў да творчасці. Пісаў сентыментальныя апавяданні, бо на той час захапляўся творчасцю балгарскага пісьменніка Еліна Пеліна.

У дзесятым класе выказаў настаўніцы сваё адмоўнае стаўленне да беларускай літаратуры. Мне здавалася, што творы, якія вывучаліся на ўроках, мелі невысокую мастацкую каштоўнасць. Зразумела, настаўніца магла проста прыкрыкнуць на мяне. Але яна гэтага не зрабіла, толькі сказала: «А ці ведаеш ты родную літаратуру так добра, каб рабіць такія паспешлівыя вывады?» Гэтае пытанне закранула маё самалюбства, бо для сваіх аднакласнікаў я быў аўтарытэтам. Захацелася даказаць марнасць, няспеласць, дзяцiннасць твораў, напісаных па-беларуску. Усе канікулы (а кожнае лета працаваў у саўгасе) чытаў кнігі беларускіх пісьменнікаў. І слова, роднае, мілае, дарагое, адгукнулася ў маёй душы. Гэтымі словамі прамаўлялі мая бабуля, маці з бацькам, мае вяскоўцы дый гараджане-косаўцы таксама. З таго часу пачаў пісаць толькі па-беларуску. У адзінаццатым класе на абласным конкурсе юных паэтаў і празаікаў, які праходзіў у Брэсце, стаў пераможцам. Гэта быў 1966 год. Вёў семінар з намі У. А. Калеснік. Пераможцам конкурса прапанавалі паступаць у Брэсцкі дзяржаўны інстытут імя Пушкіна. Я падаў туды дакументы. З 1966-га па 1971-ы год вучыўся на беларускім аддзяленні філалагічнага факультэта. Усяго было ў час вучобы – і добрага, і дрэннага. Добрае – сябры, дыскусіі, спрэчкі. Вучыліся Алесь Разанаў, Мікола Пракаповіч, Алесь Каско, Рыгор Сыраватка. Дрэннае – марна траціўся час у студэнцкіх пагулянках.

А пасля Вас забралі ў войска. Так?

– Армія. Падмаскоўе. Горад Хімкі. Я – дывізіённы паштальён. У ваеннай часці выпісвалі шмат перыёдыкі. Многа чытаў. У вайсковай бібліятэцы стварыў бібліятэчку з беларускіх кніг: купляў у Маскве ў магазіне „Дружба". Салдатыбеларусы былі ўдзячныя. З арміі часта пісаў пісьмы бацькам, якія засталіся адны. Падумаў: трэба ж іх камусьці дагледзець у старасці. Палічыў, што гэта павінен зрабіць я, як малодшы сын. Вярнуўся ў 1973 годзе дамоў. Пайшоў працаваць у родную школу. Вучыў дзяцей і збіраў з імі вусную народную творчасць. У 1979 годзе ажаніўся. Антаніна Іванаўна з Альшаніц, недалёкай ад Заполля вёскі. Пабудавалі сваю хату. Вялі гаспадарку. Усё лета на прыродзе: ягады, грыбы, сенакос. Многа падарожнічаў, аб'ехаў паў-Беларусі на матацыкле. Ездзіў, здымаў на слайдавую каляровую стужку помнікі прыроды, археалогіі, архітэктуры. Цяпер, слава Богу, амаль усе цэрквы, касцёлы адчынены, адрамантаваны. А тады фатаграфавалі, бо баяліся, што панішчаць да апошняга. Цудоўныя былі падарожжы, кожнае памятаю, у вачах стаяць. Многа чытаў, але мала пісаў. Усё адкладваў на потым. Трэба было моцна захварэць, каб адчуць, што жыццё не бясконцае. Узяўся за апрацоўку, сістэматызацыю багатага архіву. Задумаў цыкл кніг пад агульнай назвай „Духоўныя скарбы Косаўшчыны". Наперадзе чакае шмат працы.

Але першая кніга „Дым з коміна", якую склалі празаічныя мініяцюры, лірычныя запісы, апавяданні, прынесла Вам і першы поспех. Літаратурнай грамадскасцю Берасцейшчыны яна была прызнана лепшай кнігай 2011 года. За яе Вы атрымалі „Мядовую прэмію" – пуд мёду ад краязнаўца і пчаляра Міколы Папекі. Янка Брыль і Вы – гэта тыя аўтары, мініяцюры якіх чытаю і перачытваю. У апошні час гэтая літаратурная форма стала папулярная. Скажыце, што значыць для Вас гэты жанр?

– Янка Брыль – прызнаны майстар кароткай замалёўкі, навелы. Ён мой любімы пісьменнік. Мне прыемна, што Вы так высока ацэньваеце маю творчасць, паставіўшы маё імя побач з прозвішчам нашага класіка. Згадаем, што да жанра невялікай навелы, абразка ў беларускай літаратуры звярталіся многія пісьменнікі: Ядвігін Ш., З. Бядуля, М. Гарэцкі, Л. Калюга, Л. Арабей, Л. Галубовіч, К. Камейша, В. Доўнар, В. Шніп, С. Швяцоў, А. Глобус, У. Сцяпан. Нярэдкі гэты жанр і ў сусветнай літаратуры.

Часам іскраю апаліць успамін, гук, пах, ажыве, аб'явіцца з небыцця. Гэта турбуе цябе, непакоіць, прымушае шукаць яркае, адзіна-дакладнае слова, каб перадаць тое, што праявілася гукам, колерам, пахам, уражлівай думкай. Няма формы больш патрабавальнай, чым невялікая навела, абразок. Я шмат падарожнічаю, сустракаюся, гутару з рознымі людзьмі. Убачанае, пачутае і знайшло адлюстраванне ў невялікіх замалёўках. Паціху збіраецца матэрыял і для новай кнігі.

Потым з'явіўся „Дыялектны слоўнік Косаўшчыны" – плён Вашай шматгадовай працы. У ім змешчана лексіка насельнікаў паўночнай часткі Івацэвіцкага раёна. Уражваюць як самі дыялекты, так і ілюстрацыйная частка да іх. Раскажыце, як збіраліся словы, што паслужыла штуршком для збору?

– Гэты слоўнік складаўся цягам трыццаці пяці гадоў. У ім не толькі словы, выразы, сказы, для мяне слоўнік гучыць, ён жывы, поўніцца галасамі людзей, што збераглі такое багацце. Вялікі ім дзякуй! На

жаль, многія з іх адышлі ў іншасвет – вечная ім памяць. Няма ўжо і маіх бацькоў, Тамаша Якаўлевіча і Аляксандры Пятроўны, шчырых памочнікаў і апекуноў. Колькі адметных, непаўторных слоў пачуў я ад іх! Кожнае новае, прывезенае з вандровак, абмяркоўвалася і толькі з іх згоды ўхвалялася, папаўняла картатэку. Гэтую кнігу я ім і прысвяціў. А штуршком для збірання стала простая жыццёвая сітуацыя, выпадак, здарэнне. Я назіраў за лыжнымі спаборніцтвамі. У Івацэвічы з'ехаліся дзеці з усяго раёна. Сучасны Івацэвіцкі раён, так склалася здаўна, яўна дзеліцца на тры рэгіёны: Косаўшчыну, Быценшчыну і Целяханшчыну. Калі Быценшчына ды Косаўшчына знаходзяцца ў арэале гарадзенска-баранавіцкай дыялектнай групы гаворак, то Целяханшчына – заходнепалескай. Целяханшчына – гэта ўжо палешукі, пачатак Палесся; Быценшчына ды Косаўшчына – ліцвіны, ліцвінская зямля. Вось тады я і пачуў, што адны дзеці лыжныя палкі называлі кіямі, калкамі, вожагамі, а нашы дзеці – апірачкамі. Я здзівіўся, калі гэтае слова не знайшоў у тлумачальным слоўніку беларускай мовы. Раней я падарожнічаў па далёкіх мясцінах, з 1995 года я ўжо не выязджаў за межы нашага раёна. Запісваў усё, што казалася людзьмі, што было яркім, непаўторным. Запісваў нават сны, якія сніліся нашым людзям, назвы ўрочышч, дзе бруіліся крыніцы, дзе ляжалі вялікія камяні-валуны, невядомыя пахаванні, векавыя дрэвы. Дарэчы, камень у Марачоўшчыне, да якога прымацавана мемарыяльная дошка ў памяць аб нараджэнні Тадэвуша Касцюшкі, прывезлі якраз з ваколіц майго Заполля. Гэткім чынам быў сабраны матэрыял на Фразеалагічны слоўнік Косаўшчыны". Вядома, што фразеалагічны склад кожнай мовы вызначае нацыянальную адметнасць народа, раскрывае самабытнасць яго духоўнагаа свету. Фразеалогія пэўнага дыялекта спрыяе пашырэнню і ўзбагачэнню агульнанароднай фразеалогіі.

У кнізе „Населеныя пункты Івацэвіччыны" у навукова-папулярнай форме разглядаецца гісторыя і сучаснасць кожнага населенага пункта Івацэвіцкага раёна, тлумачацца іх назвы. Кніга ўнікальная, такой у межах нашай краіны няма. Даследаванне змяшчае багаты фактычны, навукова-пазнавальны матэрыял. Раскажыце, дзе Вы знайшлі столькі матэрыялу?

– Гэта кніга – плён маёй шматгадовай працы ў архівах і кнігасховішчах не толькі Беларусі, але і замежжа. Сабраныя гістарычныя звесткі дапамаглі зазірнуць у далёкае мінулае кожнага населенага пункта Івацэвіччыны. Свае веды пра гісторыю і сучаснасць паселішчаў я пашырыў пад час вандровак па раёну, сустрэч, гутарак з людзьмі. Магчыма, уніклівыя крытыкі і знойдуць у ёй хібы, але, як казалі старажытныя рымляне, „хто зможа, хай зробіць лепей". Адно магу сцвярджаць: у кнізе я пакінуў часцінку свайго сэрца. У архівах і бібліятэках працаваў у час школьных канікул. Гэта цяпер ў архівы цяжка папасці, а ў канцы 1980-х гадоў краязнаўцаў было яшчэ няшмат. Перапісвалі мы дакументы ад рукі. У мяне атрымоўвалася так: вучнёўскі сшытак за дзень. Сілаў маіх хапала на тыдзень – адымалася рука. Каб не траціць час, абедаць не хадзіў – абыходзіўся бутэрбродам. Працаваў ад ранку да вечара. Добрым словам згадваю супрацоўніка акадэмічнай бібліятэкі імя Якуба Коласа Анатоля Паўлавіча Фурса. Я толькі складаў картатэку патрэбных мне дакументаў, а ён ужо рабіў ксеракопіі. Трэба адзначыць, што ў тыя часы добра працаваў міжбібліятэчны абанемент. Не было такога, каб заказаная мною кніга па гісторыі Беларусі не высылалася. Дарэчы, спіс выкарыстанай літаратуры я прывёў у канцы кнігі. І спіс гэты атрымаўся багаты і разнастайны.

Я чуў, што ў Івацэвіцкім раёне 25 вёсак уганараваны памятнымі шыльдамі, на якіх пазначаны год іх першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах. Раскажыце пра гэту справу падрабязней. А раптам гэтую ідэю падтрымаюць у іншых раёнах Беларусі.

– Найперш, гэта рабілася з добрай волі кіраўніцтва нашага раёна. Яны знайшлі сродкі для гэтага, заказалі мемарыяльныя дошкі. Памятныя

Алесь Зайка працаваў некалі і настаўнікам фізкультуры. 1983 г.

знакі прымацавалі найбольш на валунах – помніках геалагічнай культуры. Апошнім часам у нашым раёне з'явіліся новыя вуліцы, назвы якіх увекавечваюць памяць людзей, што праславілі свой край. Гэта, найперш, вуліца у гонар заснавальнікаў горада Івацэвічы слаўных Іллінічаў, Міхала Казіміра Агінскага, па волі якога пачаў дзейнічаць Агінскі канал, мужнага кіраўніка паўстання 1863-64-га гадоў Кастуся Каліноўскага, дзеяча нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі Івана Грэцкага, вядомага пісьменні-

ка Ярослава Пархуты, заслужаных працаўнікоў сельскай гаспадаркі і прамысловасці.

У канцы лютага 2015 г. у мінскім выдавецтве „Тэхналогія" выйшла чарговая кніга духоўных скарбаў Косаўшчыны. Яна мае доўгую назву: „Прыказкі і прымаўкі, жарты і каламбуры, прыгаворкі і языкаломкі, вясельныя прыгаворкі пры дзяльбе каравая, вітанні і зычэнні, ветлівыя і ласкавыя выразы, засцярогі і прысяганні, праклёны і адкляцці, жартоўныя праклёны і дражнілкі-кепікі, зневажанні і параўнанні, прыкметы народнага календара з Косаўшчыны". Гэтая кніга, на мой погляд, – першае сістэматызаванае апісанне парэміялагічнага і фразеалагічнага багацця мовы жыхароў аднаго з куткоў Беларусі. Раскажыце, як стваралася гэтая кніга.

– Пачаў я збіраць матэрыялы да яе яшчэ ў далёкім 1966 годзе, калі вучыўся ў 11-м класе Косаўскай школы. Да мае бабулі Марылі прыходзілі яе таварышкі. Ад іх яшчэ тады я запісаў шмат прыказак, прымавак, песень, жартаў, пажаданняў на вяселлі.

Гэтая кніга цікавая тым, што ў ёй даецца поўная пашпартызацыя: прозвішча і ініцыялы інфарманта, звесткі пра год яго нараджэння, час запісу, месца жыхарства і адміністрацыйная прыналежнасць сялібы. Я ўдзячны маім землякам, што збераглі, захавалі ў маўленні жывое народнае слова. Мяне заўсёды здзіўлялі яркасць і моц іх мастацкага мыслення, уменне выказацца асацыятыўна, вобразна, дасціпна. Усім ім мой шчыры дзякуй. Выказваю сардэчную падзяку Зміцеру Санько, які дбайна апекаваўся мною, урэшце стаў рэдактарам гэтай кнігі, зычлівым і прынцыповым. А яшчэ я маю шчасце даўняга і дарагога мне сяброўства з паэтам Алесем Разанавым. Гэта дзякуючы яго маральнай і кожны раз матэрыяльнай падтрымцы пабачылі свет мае кнігі. У працы побач са мной была мая жонка Антаніна. Часта, пакідаючы тэрміновыя гаспадарчыя справы, я ездзіў па навакольных вёсках у пошуках самабытнага слова, песні, легенды і ніколі не чуў ад яе папрокаў, нараканняў.

У апошні час з'яўляюцца водгукі на Вашы кнігі ў перыёдыцы. Нарысы пра Вас і Вашу творчасць з'явіліся ў цэнтральных газетах. Пра Вас пісалі „Новы час", „Сельская газета", „Звязда", „Краязнаўчая газета", „Наша слова", абласная газета „Наша трыбуна". Рэцэнзіі змясцілі ў „Полымі", „Родным слове" і г.д. Раскажыце, хто з навукоўцаў адгукнуўся.

– Я ўдзячны вучоным-мовазнаўцам рэспублікі, якія напісалі рэцэнзіі на мае кнігі. Гэта Мікалай Даніловіч, Мікалай Крыўко, Павел Міхайлаў і Святлана Фацеева, гісторык і этнограф Сымон Барыс. Мяне вельмі ўсцешыла ўхвальнае слова пра маю працу паважанага Ніла Сымонавіча Гілевіча. Сардэчны дзякуй вам. Я напоўніцу пакарыстаўся вашымі слушнымі заўвагамі і парадамі. Усцешылі мяне і водгукі на кнігу „Дым з коміна". Я дзякую за добрыя словы Анатолю Вярцінскаму, Дануце Бічэль, Міхасю Тычыне, Міколу Пракаповічу, Алесю Каско, Анатолю Зэкаву, Уладзіміру Ягоўдзіку. Ніколі не забуду: шлях у літаратуру праклала мне незабыўная Ніна Мацяш. Гэта яна падрыхтавала вялікую падборку маіх абразкоў і змясціла іх у газеце „Мясцовы час". Вечная ёй памяць!

Дзякуй і Вам, спадар Сяргей, за тое, што Вы адклікаецеся шчырым словам на выхад кожнай маёй кнігі, падтрымліваеце мяне сваім аптымізмам, верай, што наша праца недарэмная.

Мы, беларусы, шмат стагоддзяў адстойваем сваю родную мову, змагаемся за яе, трывожымся за яе. І сёння зноў нашу мову абражаюць, знішчаюць, яе мала дзе чуваць… Хаця мы жывем у незалежнай дзяржаве, якая называецца Рэспубліка Беларусь. Што Вы скажаце на гэты конт?

– Балючае, вядома, пытанне. Яно трывожыць і мяне. Вядомы пісьменнік Янка Скрыган некалі сказаў: „Упаравень са словам Радзіма заўсёды стаіць мова. Без мовы не можа быць народа. Калі памірае мова, памірае народ, сходзіць з гістарычнай сцэны". Ірландскі вучоны Дэві пісаў: „Кожны народ павінен аберагаць сваю мову больш, чым граніцы, бо мова – галоўная яго абарона, куды больш моцная, чымся ўсе цытадэлі". Нядаўна пачуў: „Калі б на Беларусі не было зусім беларускай мовы, то яе трэба было б выдумаць..." Бо мова – найпершы паказчык адрознасці этнасу, нацыі, па мове вызначаюць граніцы. Быў неяк у Польшчы, наведаў не адну школу. Здаецца, польскай мове нічога не пагражае, але там усё навучанне скіравана на выхаванне павагі да гісторыі народа, да роднай мовы. Памятаю словы плаката: „Мы не гусі, мы сваю мову маем". Гэта ж адны гусі аднолькава гагочуць па ўсім свеце. У нас жа ўсяк стараюцца звузіць сферу ўжывання беларускай мовы. Звужаецца мова – духоўна бяднее чалавек. Слухаеш „русскоговорящего" беларуса і не пачуеш ніводнага яркага слова, якое б захацелася занатаваць. Спрэс шэрасць і ўбоства. Абыходзяцца ў размове некалькімі сотнямі агульнаўжывальных слоў. Няма як слухаць і дыктараў нашага тэлебачання. Словы чужой мовы нараджаюцца з цяжкасцю, бо моўны апарат беларусаў складваўся стагоддзямі, ён не падрыхтаваны для вымаўлення слоў рускіх, чужых.

Я баюся, я з асцярогай стаўлюся да чалавека, які пачынае з аднаго: „Я не люблю…" Усё вялікае на свеце, велічнае робіцца, ствараецца любоўю. Любоў пашырае веды. Раўнадушша, нянавісць – звужаюць. Што ўзяць з чалавека, які

заяўляе: „Я не люблю беларускай мовы!” Адно – шкадаваць, тым болей этнічнага беларуса. Я скончу свой адказ на Ваша пытанне мудрымі словамі Алеся Разанава: „Кожны народ мае хаця б адзін геніяльны твор, і гэты твор – мова”.

Скажыце, спадар Алесь, ці ёсць нейкія абярэгі, талісманы, якія прысутнічаюць у Вашым жыцці, прынцыпы, якіх Вы прытрымліваецеся?

– Абярэгаў, талісманаў не маю. Не, прабачце, ёсць адзін, маю ў хаце каменную сякеру, якой сама меней чатыры тысячы год. Кажуць, яна аберагае дом ад злых сілаў. Наконт правілаў, прынцыпаў, якіх прытрымліваюся. Некалі прачытаў у І.Бехера: „Працуй, калі табе журботна, гэта адзіны сродак разагнаць журбу. Працуй, каб не ўпасці ў нуду: нішто не пазбаўляе ад панылай пустаты, як праца. Працуй, калі табе шанцуе: няма іншых лекаў ад галавакружэння”. Гэтак і стараюся рабіць.

Жадаю Вам здароўя, поспехаў у працы, новых творчых адкрыццяў і здзяйсненняў. Што Вы хацелі б пажадаць нашым чытачам?

– Дзякую за добрыя словы. Дзякую, што далі магчымасць выказацца. Жадаю нашым суайчыннікам жыць у згодзе са сваім сумленнем, адчуць радасць належнасці да нашага народа, любіць Айчыну, служыць ёй. Хацелася б звярнуцца да нераўнадушных людзей, каб яны таксама ўзяліся за вывучэнне свайго роднага кута. Каб яны запісвалі мясцовыя словы, прыказкі, прымаўкі, песні, паданні, легенды. А я гатовы падзяліцца з імі сваім вопытам працы. Я ўпэўнены, што ў іх усё атрымаецца. Галоўнае – любіць…

Сяргей Чыгрын

Рамяство – гэта традыцыя

Віктар Дудкевіч праславіўся як стваральнік-рэканструктар драўлянага ровара, але слова разьбяр у адносінах да Віктара Дудкевіча усё ж занадта вузкае. Спарад Віктар хутчэй мастак-штукар чым толькі рамесьнік, паколькі ён не толькі выразае фігуркі з дрэва, але пераасэнсоўвае на свой капыл увесь сьвет – што, па вялікім рахунку, і павінна быць асноўным заняткам кожнага мастака. Апрача разьбы ў Доме Рамёстваў горада Глыбокае, спадар Віктар малюе алеем канцэптуальныя карціны, стварае жартоўныя рысункі на аснове беларускіх прыказак, адраджае старадаўнія тэхнікі друку, але ў першую чаргу захапляецца рэканструкцыяй дзіцячых цацак і драўлянага посуду. Калі камусьці пашанцуе зайсьці ў глыбоцкі дом рамёстваў і трапіць у майстэрню спадара Віктара, таму будзе гарантаванае падарожжа ў своеасаблівы для ўсіх беларускіх мастакоў сьвет, які нечым перагукаецца са сьветам самага славутага нашага летуценьніка – Язэпа Драздовіча. З Віктарам Дудкевічам, браслаўчанінам па нараджэньні і глыбачанінам па прапісцы, пагутарыў Віталь Воранаў.

Фота Магдаліны Петрук

Віктар Дудкевіч

Віталь Воранаў: Спадар Віктар, калі Дарафей Фіёнік паспрабаваў адрадзіць на Падляшшы невялікую вытворчасьць валёнкаў, выявілася, што гэтае рамяство ў гэтым беларускім рэгіёне ў Польшчы ўжо амаль цалкам забытае. А ці жывыя яшчэ беларускія рамёствы ў самой Беларусі?

Віктар Дудкевіч: Апрача вельмі пашыраных музычных і мастацкіх школаў, у Беларусі яшчэ існуе сетка дамоў рамёстваў. Дарэчы мы знаходзімся якраз у адным з найстарэйшых зь іх. У сьнежні мы будзе адзначаць 25-годзьдзе. У нашай установе працуе дзевяць майстроў, напрыклад ганчар, каваль, мастак па размалёўцы дываноў у стылі Язэпа Драздовіча, розныя адмыслоўцы па беларускай ляльцы, саломапляценьні, вышыўцы, лазапляценьні і іншых рамёствах. Дамы рамёстваў паўставалі з мэтай захаваньня і пашырэньня асноўных відаў рамёстваў. Калі некалькі гадоў назад я паспрабаваў знайсьці ў нашых ваколіцах бондара (майстра па вырабу бочак), мясцовыя гандляры на рынку сказалі мне, што на вялікі жаль апошні такі майстар ужо быў памёр. А тыя рамёствы, якія сталіся складовай часткай дома рамёстваў, дзякуй богу захаваліся. У кожнага майстра ёсьць свае вучні, якія прыходзяць да школы, або пасьля на дадатковыя заняткі. Асабіста ў мяне ёсьць шэсьць такіх вучняў, якія два разы ў тыдзень, на працягу дзьвюх гадзін займаюцца вывучэньнем разьбы па дрэву.

А чым зарабляюць беларускія майстры апрача працы штатна-

га рамесьніка? Жыцьцё сапраўднага мастака паўсюль даволі складанае.

– Дадатковы заробак прыносіць продаж сваіх прац. За сто пяцьдзесят тысячаў рублёў (прыкладна 15 даляраў) майстарскага падатку ў год, мастак мае права на неабмежаваны продаж сваіх вырабаў. Нашыя працы можна набыць у краме дома рамёстваў, а таксама падчас шматлікіх фальклёрных фэстаў і іншых афіцыйных мерапрыемстваў. Наша гільдыя езьдзіць на такія фэсты пад адной "шыльдай", але існуе таксама безьліч фэстаў на якія, пры жаданьні, можна езьдзіць у індывідуальным парадку. У дом рамёстваў таксама часта заглядаюць ураджэнцы Глыбокага і Глыбоччыны, якія прыводзяць да нас сваіх знаёмых з блізкага і далёкага замежжа, якія ахвотна набываюць арыгінальныя сувэніры. Неўзабаве, на плошчы, побач касьцёла, плянуецца адкрыцьцё новай кавярні. Там будзе таксама невялічкая крама-выстава з вырабамі глыбоцкіх майстроў.

Што найбольш захапляе вас менавіта ў працы з дрэвам?

– Напэўна гэта ніша, якую я знайшоў для сябе, а менавіта дзіцячыя, традыцыйныя цацкі. Нехта цікавіцца напрыклад адкуль пайшоў сьвет, а мяне цікавіць разьвіцьцё беларускіх народных цацак, якія як можна здагадацца звычайна вырабляліся з дрэва. Цацкі гэтыя мяняліся разам з разьвіцьцём тэхналёгіі.

Здаецца, што цацка была зьявай даволі рэдкай. Нават у маім адносна забясьпечаным дзяцінстве ў мяне іх было толькі некалькі. Самай захапляльнай напэўна было кола, дакладней вобад ад кола, які трэба было ўводзіць у рух з дапамогай адмысловага рычагу з дроту. Наколькі папулярныя былі цацкі ў беларускай гісторыі?

– Першыя цацкі былі паганскімі абярэгамі ад сполаху, суроку і падобнага. Дзяўчынкі гуляліся з лялькамі для спавіваньня. Яны былі зробленыя са зрыўкаў матар'ялу ці нейкіх іншых лахманоў. Больш дарослыя дзяўчынкі гуляліся з выразанай з дрэва формай, якая нагадвала немаўля. Былі таксама больш складаныя лялькі, якія разьнімаліся і маці паказвала дачцэ колькі дзіцяці трэба сыпаць у страўнічак крупаў, а колькі ліць туды вады. Усё гэта мела на мэце падтрыманьне традыцыяналісцкага ладу жыцьця, падрыхтаваньне дзяўчынкі да адказнай ролі маці, якая чакала яе ў будучыні.

Эўрапейскім фэміністкам гэта наўрад ці спадабалася б.

– Дзякуй богу да нас гэта пакуль не дайшло (сьмяецца). У традыцыйнай беларускай культуры ў дзяўчатах стараліся паглыбіць жаночыя якасьці, у хлапцох адпаведна – мужчынскія. Мой бацька мне апавядаў што хлопцы гуляліся з цацачнай зброяй, ці са шпулькай ад калаўроту, якая ў дзіцячых забавах уяўлялася возам. Калі шпулькувоз трохі мацней уціснуць у зямлю, яна рабіла за сабой каляіну. Папулярнымі былі коні-гайдалкі, хадулі-дыбы, а таксама беларускі бэйзбол – лапта. Усе гэтыя простыя і няпростыя цацкі стваралі цэлую своеасаблівую вобразнасьць-сьвет. Даўней цацкі мелі практычную, пазнаваўчую і выхаваўчую, а не толькі забаўляльную, як гэта бывае сёньня, функцыю.

А які матар'ял пераважваў у вырабе беларускіх цацак? У крамах жа яны не прадаваліся і дзяцінства ў той час было вельмі кароткім. Часам даводзілася працаваць ужо з малых гадоў.

– Цацкі былі вельмі простыя. Выраблялiся яны пераважна з гліны, саломы, матар'ялу, дрэва, пілавіньня, з усяго таго, што ў сялянаў было пад рукой. Але якраз іх простасьць і разьвівала дзіцячае ўяўленьне. Адной з такіх цацак зьяўляецца звычайны кіёк з прапелерам (апавядаючы пра цацку майстар бярэ яе ў рукі, раскручвае рукамі і пасылае ў кантраляванае паветраплаваньне і найпрасцейшая ў сьвеце цацка праз момант апынаецца раптам у маіх руках). Гэтая славянская цацка была акурат выяўленая пры раскопках Ноўгарада, а зьявілася на некалькі добрых стагодзьдзяў да зьяўленьня верталётаў! Цацкі павінны былі дзяцей не толькі забаўляць, але і інспіраваць на шматлікія адкрыцьці. Больш за тое, сам выраб цацак і абярэгаў меў рытуальны характар. Цацак для немаўлят нельга было вырабляць з дапамогай мэталаў, нельга было ўжываць іголкі, ці нечага падобнага. Пры вырабе часта ўжываліся матар'ялы, якія належалі да бацькоў і дзядоў, дзеля таго каб надаць рэчы аберагальную моц продкаў.

Забава, выхаваньне, разьвіцьцё цела і духа, а ці былі яшчэ нейкія іншыя функцыі ў даўніх беларускіх цацак?

– Былі яшчэ вырабы, якія мелі больш дэкаратыўна-мастацкі характар. Напрыклад саламяныя павукі, карэц (драўляная чаша з якой пілі) з выразаным знакам Перуна, або іншыя прылады штодзённага жыцьця, упрыгожаныя рознымі ўзорамі, тыпу салярных знакаў.

Маеце на ўвазе свастыкі?

– Салярныя знакі гэта вельмі старадаўнія сымбалі. Свастыка якая круціцца ў левы бок сымбалізуе жаночы пачатак, тая што ў правы – мужчынскі. Салярныя знакі былі надзвычай пашыраныя на ўзорах беларускіх ручнікоў, ды на іншых дэкаратыўных вырабах беларусаў і не толькі. Аснова кожнага рамяства гэта традыцыя.

Дарэчы, калі гаварыць пра рамёствы, то ў майго дзеда была свая кузьня ў вёсцы Вудзела, пад Глыбокім. А што калі б там стварыць музэй беларускай традыцыйнай цацкі?

– А чаму б і не? Вудзела ляжыць на турыстычнай трасе Глыбокае – Мосар. Думаю, у такое месца з цікавасьцю завіталі б не толькі дзеці, але і іх бацькі.

Віталь Воранаў

Рысаўнік роднага Падляшша

Плён ягоных апошніх гадоў – тысячы рысункаў. Выдаў паўсотні папак – ад «1200-годдзе горада Лаймена», «Цехановец», «Сямятычы», «Драгічынскага дыяцэзія», «Беласток і ваколіцы», «Беласток даўней і сёння», «Цэрквы Беластока», «Беласток», «Медыцынская акадэмія – 50-годдзе», «Кермусы каля Тыкоціна», «Сувалкі», «Супрасль», «Аўгустаў», «Ломжа», «Каралеўскія дубы – Белавежа», «Мельнік і ваколіцы», «Харошча ў рысунках», «Палац Браніцкіх у Беластоку», «Універсітэт у Беластоку». Выдаў альбом «Старое ёсць прыгожае», дзе змешчаны каля 250 рысункаў архітэктуры Беласточчыны – плён амаль шасцігадовай працы над гэтай кнігай. Выдаў таксама каля 200 рысункаў XIX-вечнай архітэктуры Чыкага. Цяпер займаецца амаль выключна рысаваннем, праектуе графічныя знакі, вокладкі кніг, плакаты, ілюстрацыі да кніг – асабліва любіць ілюстраваць паэзію

Называюць яго адным з найбольшых графікаў – дакументатараў Падляшскай зямлі, сейсмографам асабліва ўражлівым на беластоцкі краявід, з якім адчувае цалкам інтымную сувязь. Багаты архіў ягоных графік, выкананых тушшу і пяром, з'яўляецца адным з найбольшых збораў мастацкай дакументацыі архітэктуры і краявіду Падляшша. Крытыкі адзначаюць, што гэта феномен не толькі ў краёвым маштабе. Шмат аб'ектаў, якія замацаваў сваім пяром на паперы, ужо не існуе. З захаплення драўлянай архітэктурай, архітэктурай вёскі, пасёлкаў і мястэчак, роднай прыродай, яго графікі паказваюць мінулае, цяперашні час, яго прыгажосць і дух полікультурнасці. А „Architektura i Przyroda Województwa Podlaskiego" з'яўляецца каронай ягонай больш за 30-гадовай творчай працы звязанай з Падляшшам – атрымаў за яе ўзнагароду Залатога Грыфа 2010 года.

– Найбольш чула ўспамінаю працу ў «Ніве», перш за ўсё дзякуючы якой я зацікавіўся тэмамі, і пачаў сваю прыгоду з рысункам, увекавечваючым былое, – сказаў на адкрыцці выставы сваіх прац у бельскай ратушы (працавала яна да канца сакавіка). А заўсёды важу на выставы мамін партрэт. Запрапанаваў я быў яе нарысаваць, а яна кажа: «Ты што, я старая, брыдкая. Ты малюй маладых, прыгожых. Ты што ўсё тое старое малюеш!» – Я ёй адказаў: «Мама, калісь толькі вялікія паны ды пані заказвалі свае партрэты. А ты ж шляхцянка! А твая кожная маршчынка – адна прыгажосць!».

Уладзіслаў Петрук нарадзіўся ў 1952 годзе ў Наройках недалёка Драгічына на Бугу. Мастацкую адукацыю пачаў у Мастацкім ліцэі ў Супраслі, заканчваючы яго са спецыялізацыяй у галіне мастацкага ткацтва. Быў стыпендыятам Міністэрства культуры і мастацтваў: ад 1973 па 1979 год вучыўся ў Вышэйшай школе графічнага дызайну і графікі кнігі ў Лейпцыгу. Атрымаў дыплом па спецыяльнасці кніжнай графікі. У той час у творчасці выяўляў асаблівую цікавасць да плаката (здабыў шматлікія ўзнагароды і прызы).

Ужо падчас вучобы ягоныя графікі трапілі на выставы. Былі прадстаўлены на персанальных выставах, між іншым, у Лейпцыгу, Ростаку, Берліне, Лаймене, Врыцен каля Франкфурта-на-Одэры, ва ўніверсітэце Віадрына ў Франкфурце, Чыкага (2003) і Беластоку (1981, 1999, 2006 і 2011). Пасля заканчэння школы ён вярнуўся на

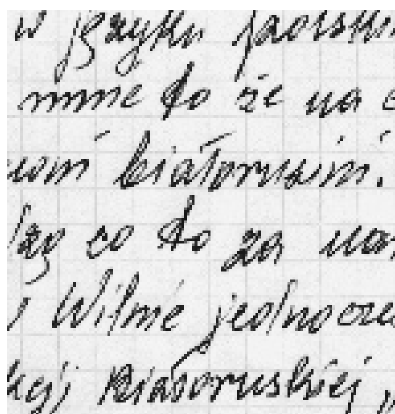

Уладзіслаў Петрук на адкрыцці выставы сваіх прац у бельскай ратушы

радзіму – на працягу наступных 20 гадоў сумяшчаў абавязкі на працы і запал да графікі. Быў графічным рэдактарам тыднёвіка «Ніва» і «Параннага кур'ера», кіраўніком некалькіх выдавецтваў, выдавецкага аддзела Ваяводскага дома культуры, выдавецтва Беластоцкага ўніверсітэта, быў куратарам Рэгіянальнага музея ў Сямятычах. З 2006 года мастак (жыў 26 гадоў у Беластоку і да гэтага часу асацыяваўся з ім) жыве і працуе ў Каралёвым Мосце, вёсцы, маляўніча распаложанай на краі Кнышынскай пушчы.

– Адкуль узялася ў мяне тая прага рысаваць? З пачуцця мінаючага часу. Я бачыў, як прападае старая архітэктура. Хвалявала мяне, што заязджаю ў нейкае месца, а тут папрападалі аб'екты з майго дзяцінства, юнацтва. Я падумаў: нарысую гэта, хоць яно так застанецца. Так яно і пачалося. Мушу прызнацца з задавальненнем, што я зрабіў кавалак добрай работы! У час лічбавай фатаграфіі рысую пяром. Знайшоў тут нішу і я шчаслівы. Над адным рысункам працую тры-чатыры дні. А пяро ўзялося ад таго, што не патрабуе шмат месца, што асабліва турбавала мяне калі я жыў у блоку. Цяпер у мяне дома ў вёсцы ёсць аграмадныя прэсы, на якіх магу адціскаць лінагравюры і іншыя графічныя працы. Сёлета здабыў я стыпендыю на выкананне лінагравюр архітэктуры Беластока. А Бельску-Падляшскаму я ўдзячны асабліва – у найцяжэйшы для мяне перыяд ўратаваў мяне ад... галоднай смерці, – смяецца мастак, – прапануючы падрыхтаваць багатую графічную папку з каштоўнасцямі старадаўняга Бельска і Бельшчыны.

Міраслава Кастанчук

Радкі з лістоў, адгалоскі

Tego w Tarnopolu jeszcze nie było

8 marca br. w pięknej świetlicy w Tarnopolu (powiat hajnowski) odbyło się spotkanie autorskie z dziewięcioma osobami, które piszą wiersze i opowiadania po polsku i białorusku. Tarnopol to cicha i spokojna wieś otoczona sosnowymi lasami, która liczy 123 mieszkańców.

Do grona siedmiu poetów z gminy Narewka (Wiera Radziwoniuk i Aleksander Radziwoniuk z Michnówki, Tadeusz Kuncewicz z Eliaszuk, Jan Ciełuszecki i Konstanty Ciełuszecki z Lewkowa Nowego, Halina Birycka z Planty i Ala Jaświłowicz z Siemianówki) dołączyły dwie związane z Hajnowszczyzną znane poetki z Białegostoku – Mira Łuksza (w dzieciństwie mieszkała we wsi Borowe i uczęszczała do szkoły podstawowej w Siemianówce) i Walentyna Niedźwiedź (ma ona swój dom w Siemieniakowszczyźnie). Tym razem literaci czytali wiersze poświęcone kobietom. Dużo wierszy. I wszystkim one się spodobały. Przyjmowali je ciepło i serdecznie. Panował miły nastrój. Mira Łuksza przeczytała również niektóre wiersze nieżyjącego już poety z Tarnopola – Włodzimierza Hajduka (autora białoruskich zbiorków poetyckich „Rakita", „Błakitny wyraj", „Pach ajernaha chleba", „Połymia rodnaje" i „Dziwasił", wydanych przez Białoruskie Stowarzyszenie Literackie „Białowieża").

Na spotkanie przybyli mieszkańcy, w tym najwięcej pań, z Tarnopola, z Nowej Łuki i ze Słobódki. Zorganizowali go Helena Rejent, dyrektorka Gminnego Ośrodka Kultury w Narewce oraz Stanisław Sadowski (radny) i Urszula Hajduk (sołtys Tarnopola). Były kwiaty i laurki dla wszystkich pań oraz słodki poczęstunek.

W świetlicy przygotowano także wystawę rękodzieła artystycznego „Igłą malowane" Haliny Biryckiej – poetki i hafciarki z Planty. Uczestnicy spotkania obejrzeli piękne wyszywane ręczniki i ikony. Niektóre z nich wkrótce będą wysłane na konkurs pn. „Haft i koronka", który od kilku lat organizuje Hajnowski Dom Kultury.

Było to drugie w tym roku spotkanie autorskie w gminie Narewka (pierwsze odbyło się 30 stycznia w świetlicy w Starym Masiewie). Planowane są następne, m. in. w Olchówce. Mieszkańcy Babiej Góry, Guszczewiny, Lewkowa Starego, Lewkowa Nowego, Mikłaszewa, Michnówki, Narewki, Ochrym, Planty, Siemianówki i innych wsi bardzo chętnie przychodzą na imprezy kulturalno-rozrywkowe.

Jan Ciełuszecki, Lewkowo Nowe

Szanowna redakcjo,

Z zaciekawieniem przejrzałem zamieszczone w sieci archiwum Państwa pisma. Od razu powróciły dawne, wakacyjne wspomnienia.

Otóż kiedyś jako mieszkańcy Wrocławia podczas wakacyjnych wędrówek zapragnęliśmy zahaczyć o Ścianę Wschodnią. Wybór padł na Tatarski Szlak. Z Hajnówki PKP do końca, potem lasem w stronę Kruszynian.

Po drodze w jednej z wiosek wstąpiliśmy do baru z tatarskimi daniami. Zamknięty. Obok dochodziły rozmowy po białorusku. Widząc nas, pani przerwała i rzekła po polsku: „Zaraz otwieram", po czym przeszła na białoruski. Okazało się, iż w tym dniu było akurat prawosławne święto.

Poczuliśmy się niczym w bajce. Był schyłek PRL-u, o mniejszościach cicho, o polskich Białorusinach – milczenie, zaś my znaleźliśmy się w bajkowej krainie.

Za sprawą lektury „Czasopisu" odżyły miłe wspomnienia.

W związku z tym jako próbujący od jakiegoś czasu wstąpić na ścieżkę zmierzającą w stronę Parnasu, postanowiłem wzbogacić przygotowywany cykl o „Pocztówkę z Hajnówki", którą przesyłam Państwu jako propozycję rozważenia do druku w Cz. Być może znajdzie uznanie na zasadzie wyjątku np. w rubryce – listy od czytelników.

Z wyrazami szacunku

Dariusz Bednarczyk

Dariusz Bednarczyk

Pocztówka z Hajnówki

Na bramce Puszczy
wąskotorowa
Leśna Prawa dopływ Bugu
osady strażnika leśnego.
Hej, chłopcy Bałachowcy!
z różnych stron według dywizji
której żołnierzem swojska „Czasownia".
Było nie było pod zaborem i wojny światowe
w końcu przedłużeniem linii
na Bielsk Kleszczele i Białystok
miły początek szlaku niebieskiego.

Dariusz Jacek Bednarczyk ur. w Jeleniej Górze. Absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego. Mgr administracji. Parokrotnie wyróżniony w ogólnopolskich konkursach literackich. Próby publikacji zasadniczo od 2010 roku. Dotychchczasowe publikacje: Fabularie, Poezja Dzisiaj, Migotania, Kultura Connect Magazine (Australia), Inter-, Znaj, Menażeria, Częstochowski Magazyn Literacki Galeria, Dworzec Wschodni, Protokół Kulturalny, Jutrzenka (Pismo Polaków w Mołdawii), Kwartalnik Irkucki, Akant, Nestor, Ex Libris 43 bis, Kozirynek. Tłumaczony na angielski i rosyjski.

Плёткі старой цёткі

Прачытала ў апошнім Часопісе, што будзе прэзентацыя кніжкі пра шаптух. Узяла падрыхтавалася, паехала на тую прэзентацыю, прыязджаю, заходжу ў хату, нікога няма. Праз пятнаццаць хвілін аднекуль вяртаецца баба Ганна. Кажу ёй:

– Нешта мала людзей прыйшло на тваю прэзентацыю.

– Цьфу на цябе, – кажа яна, – якую шчэ немач?

– Хіба ты не ведаеш, пра ўласную прэзентацыю? – Тут у пацверджанне сваіх словаў вымаю з-пад пахі Часопіс, прымружваюся і пачынаю чытаць: – Шэптам, пятніца, 18.00, 13 лютага, Бе-ла-сток...

– Ну бачыш, а ты ў Рутку прыперлася, – зарагатала баба Ганна.

– Во дурная, кажу, не дачытала! Убачыла твой здымак і гайда... да цябе... Дык а чаго ты яшчэ тут, калі прэзентацыя ў Беластоку?..

– Не дуры мне галавы. Ваду загаварваць будзеш?

– Буду, канешне, хіба ж я б толькі на прэзентацыю целяпалася?

Вяртаючыся аўтобусам у Грэдэлі, я дапёрла, што гэта была за прэзентацыя толькі тады, калі папіла зашаптанай вадзічкі. Проста калі першы раз той Часопіс чытала, то не мела пад рукой акуляраў, і чамусьці падумала што Vitalem Voranauem гэта нейкія зёлкі на лаціне, або, на худы канец, нейкі загранічны суплемент дыеты...

І чаго я ў тую Рутку толькі папёрлася? Ваду ж то і сама загаварыць магла, з хаты не выходзячы.

Гэля з Грэдэляў

Fotografie Piotra Świderskiego są jak chwila wytchnienia. Autor zabiera nas w podróż po podlaskich bezdrożach, po których on sam wędruje bez pośpiechu i popędzania. Wielokrotnie powraca do tych samych, dobrze znanych mu miejsc i krajobrazów, ulubionych świątków i krzyży, aby obok nich posiedzieć, odpocząć, pomedytować lub po prostu – poobserwować. Tematem jego zdjęć są najczęściej napotkani ludzie, znajomi i nieznajomi, zastani w domu, w świątyni, na ulicy...

Сцяпан Міско нарадзіўся 18 студзеня 1930 года ў вёсцы Чамяры Слонімскага павета. Вучыўся ў мясцовай пачатковай школе, пасля скончыў беларускую школу № 1 г. Слоніма і Мінскі інстытут замежных моў. Пра сваё маленства Сцяпан Міско згадаў у сваім артыкуле «Вёска Чамяры», які быў апублікаваны ў 1968 годзе ў часопісе «Полымя»: „Маленства прайшло ў панскай Польшчы. Мы не разумелі тады, што такое... (dalej w następnym numerze)

Czasopis

Nr indeksu 355038, ISSN 1230-1876.
Wydawca: Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich.
Adres redakcji:
Białystok, ul. Lipowa 4/221.
Adres do korespondencji:
„Czasopis”, 15-001 Białystok, skr. p. 262. **E-mail**: redakcja@czasopis.pl
http://czasopis.pl
Tel. (85) 653 79 66

Redaktor naczelny: Jerzy Chmielewski, tel. 502 661 316. **Zespół redakcyjny**: Wiesław Choruży, Helena Kozłowska-Głogowska, Sławomir Iwaniuk, Magdalena Pietruk (sekretarz redakcji), Tomasz Sulima, Jerzy Sulżyk.
Stali współpracownicy: Piotr Bajko (Białowieża), Joanna Czaban (Krynki), Siarhiej Czyhryn (Słonim), Tamara Bołdak-Janowska (Olsztyn), Agnieszka Goral (Lublin), Mirosława Łuksza, Janusz Korbel (Białowieża), Jan Maksymiuk (Praga), Mateusz Styrczula, Dorota Wysocka, Ewa Zwierzyńska.
Druk: Orthdruk, Białystok.

Prenumerata: Odpowiednio do liczby zamawianych egzemplarzy i okresu prenumeraty należy wpłacić wielokrotność 4 zł na rachunek: Stowarzyszenie Dziennikarzy Białoruskich: Bank PEKAO S.A. Białystok 30 1240 5211 1111 0000 4928 9343.

Беларускі грамадска-культурны часопіс, прысвечаны пытанням сучаснасці, гісторыі, літаратуры і мастацтва, месца чалавека ў свеце. Форум думкі беларусаў і ўсіх тых, каму блізкая беларуская тэматыка. Пазіцыі аўтараў тэкстаў не заўсёды адпавядаюць пазіцыям рэдакцыі. Не публікуюцца матэрыялы, якія прапагандуюць камуна-фашызм, расізм, нацыянальную варожасць.
Artykuły i listy publikowane są – o ile autor nie życzy sobie inaczej – w języku oryginału: po polsku lub białorusku. Redakcja zastrzega sobie prawo do skrótów, zmian tytułów i redagowania nadesłanych tekstów.
Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca.
Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Administracji i Cyfryzacji.
Numer złożono 29 marca 2015.